

9 771586 178300 7

Ára: 400 Ft

2 2 0 0 2

nka
Nemzeti
Kulturális Alap

VÁR UCCA MŰHELY
irodalmi és művészeti lap

XXIII. évfolyam, 76. szám
2022/2

Főszerkesztő:
Fenyvesi Ottó

Szerkesztő:
Kilián László

Kiadja a Művészetek Háza,
Veszprém, Vár utca 17.

Telefon:
+36-88-425-204

Drótposta:
varuccamuhely@gmail.com

Borítóterv:
Áfrány Gábor

Kéziratokat nem őrzünk meg
és nem küldünk vissza!

A kiadásáért felel:
Grászli Bernadett,
a Művészetek Háza Veszprém
igazgatója

Nyomdai munkálatok:
OOK-Press Kft., Veszprém

Tördelés:
Dénes Tamás

ISSN 1586-7838

Támogatók:
Nemzeti Kulturális Alap

Veszprém Megyei Jogú Város
Önkormányzata

Művészetek Háza, Veszprém

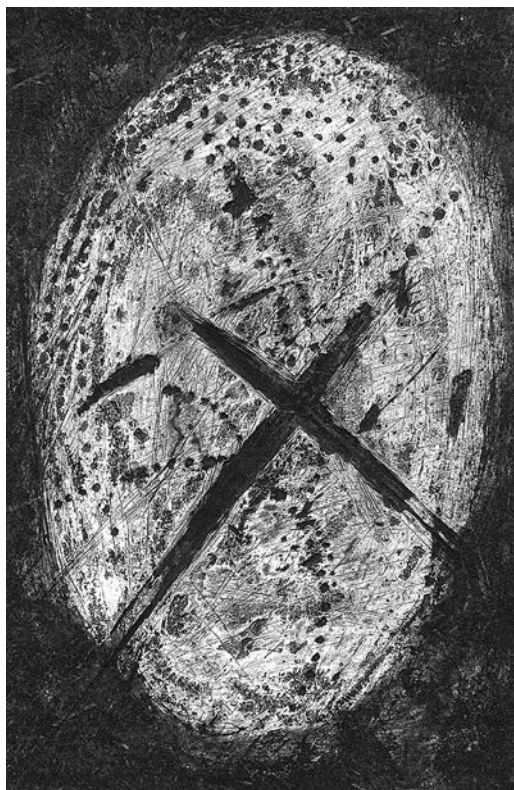
Tartalom

Korinek Janka versei	3
Zentai Adél: Unikornisdaráló	9
Mohai V. Lajos: Fejezetek egy életrajzból	19
Bogdán József versei	25
Szegedi Kovács György versei	28
Hegedűs Vera: Valakinek viselnie kell	30
Debreczeny György versei	35
 KÖNYVRŐL KÖNYVRE	39
Hörcher Eszter: (Át)Változások és (meg)maradások (Nagy Gábor)	39
Szemes Péter: Kanizsai bőrkötény, prágai felöltő (Mohai V. Lajos)	43
Mosonyi Kata: Whap's Up Inspector Szindbád? (Csabai László)	47
Hörcher Eszter: (Határ)átlépések és angyalok (Háy János)	53
Csík Mónika: Holló az énekesmadarak között (Szabó T. Anna)	58
Kilián László: Mosdótálak és mosdatlan szájak (Debreczeny György)	60
Hörcher Eszter: A(z el)rejtettség metafizikája (Fodor Ákos)	62
 Bíró József képversei	67
Simon Grabovac két verse	71
Tarsoly Péter versei	75
Bene Adrián versei	76
Gödri Dániel versei	80
Mányoki Soma: Fekete nap	84

Számunkban Bátai Sándor alkotásai láthatók

Bátai Sándor: A kezdet

Az ellipszisformába komponált motívumok eszünkbe juttatják a Kárpát-medence tojásdíszítéseit, az afrikai maszkok és pajzsok, valamint az ausztrál őslakosok készítette csurungák geometrikus jelképeit, de megidézik a menhirek és bogumil kőemlékek világát is. A formai azonosság mellett a fenti tárgyak motívumvilága is azonosságot mutat. A jelképek végig jelen vannak az emberiség különböző korszakaiban, illetve egymástól távoli vidékeken, és a legkülönbözőbb kultúrákban hordoznak szakrális és profán jelentést. A KEZDET című képsorozat az említett motívumkincs mélyrétegét kutatja és mutatja fel, és egyszersmind összegzését kínálja az elmúlt évtized alkotói irányainak.

A KEZDET című képsorozat inspirációjául szolgált a Kárpát-medence népi kultúrájának tanulmányozása, Kalotaszeg, a Balaton-felvidék, Somogy és más tájegységek megismerése is. A bogumil nekropoliszok felkeresése, a Skandináviában és a Szaharában tett utazások alkalmával megismert sziklarajzok és barlangfestmények ábrázolásai éppúgy ihletői voltak a most következő munkáknak, mint az egykor ott élő népek tárgyai, építményei.

KORINEK JANKA

Május

Az idő már kezd melegedni.
Az ég kékül, a fények sárgábbak.
Tuják illata árad.
Összegyűlünk egy májusi temetőben,
Kopjafák ölelésében.

Biztos, hogy mást nem akartál erről mondani?
Biztos.

Csótány

De rég akartam érezni valaki illatát,
Fekete holló reppen a réten át,
Elragad egy aranyszál búzát,
De rég akartam élvezni valaki csókját,
Nem messze motoz egynéhány csótány.

Csillagvirágok hónapja

Csillagvirágok hónapja
Pergő július strandkorláttal
Porszaggal a járdán
Melegedő nyűgös macska
Harangozva bandukol
A kisbolt felé ahol nyalókát
Is lehet venni
Többek közt
Csillagvirág nyílik bújó parkban
Olvadó műszerfal ülésen
Hagyott csokival
Csípő csillagvirágheg

A boldog fűtől nyesve
Selymesszürke Balaton
Folyik a hekkkel egybe
Csillagvirág-egyvelegbe.

Ötig

Ez a kettőnk titka, hogy hozzám értél a takaró alatt.
Úgy tettél, mintha nem is.
Ötig feküdtünk a plafonra nevetve
És négykor már kiabálni kezdett a környék összes rigója.

Előzőleg

Nem kellett túl sokat várnom.
A nővér megkérdezte, fájt-e előzőleg a karom.
Mondtam, hogy másnap igen.
A következő adagra egy hónap múlva
Nyílik alkalom.

Textiljézus

Portré Jézusról, kiskorunkban féltünk tőle.
Fekete-fehér, textíliákból áll össze
Az áhítatos kép és Jézus kissé ijesztő szeme.
Félig hajtott fejjel és felemelt kézzel
Üdvözölt bennünket a szobába lépve,
Sokáig sustorogtunk róla
Az ágyban egybebújva.
Szerinted is ijesztő?
Éjszaka, mikor felébredtem,
Rögtön a szemébe néztem
És nem tudtam visszaaludni.

Mélyedések

És ha a másik nagymama se lesz?
Olyan nem lesz, gondoltam akkor
És gondolom kicsit most is.
A gerendán egy váza tengerparti kavics.
Lyukacsosak, ő ismeri az összes mélyedést.
Egy festmény a feszületről,
Portré Jézusról, kiskorunkban féltünk tőle.
Most ritkán találkozunk vele.

Kínait

A múltkor kínait főztem.
Tettem bele szóját, tésztát,
Jó adag zöldséget.
Fellocsoltam sörrel,
Reszeltem bele gyömbért,
Maroknyi hagymát
És furcsa keleti szószoikat.
Átforgattam,
Összepároltam,
Majd megettem
És sajnos kihánytam.
Mint ahogy veled is,
Akkorát hibáztam.

A nyárest

A nyárest,
Ha emlékszel rá,
Halkan ég,
Dereng a tó tükrén.
Távoli szín világítja
Imbolygó árnyékát,
Hínár zilálja
Kecses alakját.
Hallható a messzeség.
Szemben a völgyhíddal
Irdaltkék
Fakultatlan kép.

Rorschach

Nem vettem fel a Rorschach-tárgyat az egyetemen.
Most nem tudom alkalmazni a tesztet
Különféle fura embereken.

Hüllők a lugasban

V mint varánuszmódra megbúvó
Tüskés érzelmek langymeleg
Laposkövön a lugasban.
Rám szisszen, ha bottal piszkálom
És kitátja szegeccses száját,
Többtucat légy
Örök nyughelyét
És sírját nagyobb páncélos
Rovaroknak, akik csak úgy
Arra jártak és a nyúlánk
Nyelv áldozatává váltak.
Nem kell a lugas, sem a
Laposkő, nem kell
Virágokat öntözni vödörből
És V mint velociraptor
Se lakjon sehol, nem kell a
Kertbe semmi, ami traktor vagy trappol.

Milyen rég van

Milyen rég van!
Mondtad, amikor bementél egy
Három évvel korábbi táncterembe
Három évvel korábbi arcok
És három évvel kifejtlenebb
Fájdalmak közé, ez sok korsó
Ma már sokk-korsó és nem habzik
Úgy a dréher.
Bűg a vérem
És szólnak a többiek, hogy szevasz,
Hogyhogy három éve csak így beugrasz
Hát nem maradsz velünk
Gyere üljél le

Borulj ölünkbe
Mi jók vagyunk, a srácaid vagyunk,
Régi arcok régi hajnalon, mi az a
Vágás a karodon, hát hallod?
Meddig hajolsz?
Hatolsz hatolsz hatolsz

Foglalkozik

Nézem, ahogy Teri foglalkozik a húsokkal.
Szeletel, hámoz, nyúz.
Késekkel bánik.
Tepsibe rakod.
Arcán derűs mártíromság
És egyetlen zsírfolt.
Zsírkénnet.

Mézmetafora

Nem is tudom, honnan jött ez az egész.
Az öletem hirtelen elöntötte a méz.
Odamentem, ránéztem, enyésztem,
Beletenyereztem a mézembe,
Ő látta az egészet, ahogy elönt a mézenyészet,
Kényszeresen takargattam a csuprot,
Amiből folyvást az enyészetméz csurgott,
Szégyenletes-aranyan le a karomon
És a szederjes kínlódás az arcomon,
Istenem, az a sok méz, amit annyi méhmirigy
Termelhetett meg saját méhészetemben,
Eszeveszett dolog, mondhatom.
Ruhámat is moshatom.

Tűzijáték-balesetek

Képeket nézek balesetekről
Tűzijátékok, játékok a hússal
A tenyere kibomló rózsa
Szikra és véletlen vér

Vajon a havon vagy tavon

Vagy más alkalmon
Nyílt szét a csontfüzér
És helyette rőtfehér

Tüskék a cafrangon.

Judit

Felhő alakú a kiömlött viasz,
Judit azt nézi.
Ragacsos gomoly
Őelőtte
Főbe lőtte
Az elmúlás úgymond.
Képlékeny massa
Judit maga.

Varjak

Többször derült, de igazából mocsok az idő.
Négy vonat is elment már, de egy gondolat
Sem érkezett cserébe.
Elkeserítő gyaloghíd magasodik mellettem.

Valahol erre van a kikötő, amolyan szokványos,
Harmincéves hajókkal, kopadozó felirattal
És elunt nevekkel. Holdsugár – ez az egyik,
Altató porháló és koszfolt a testén.

Krisztina és Sellő keservesen álldogál
Fenyők alatt, táborbarna kerítés vonalában.
A kacsák elúsztak, helyettük varjak
Totyognak és repülés közben kárognak.

Nyoma sincs a régi átkodnak,
Mondják, és szerintem igazuk van.
Szárnycsattogva elhagynak minden fenyőt,
Beleértve Krisztinát és ódon Sellőt.

ZENTAI ADÉL

Unikornisdaráló

I.

Izabella a fekete harisnyáján lévő apró lyukat bámulta, és annak keletkezéstörténetén merengett. Megszámlálhatatlanul sok veszély leselkedett az irodában egy ilyen finom szövésű selyemharisnyára, azonban ezek közül most csak beszakadt körmét és a tárgyalóasztal aljának csiszolatlan felületét tudta beazonosítani. Pedig részben a harisnya tehetett arról, hogy az éjszaka közepén alvás vagy bulizás helyett most a Nagy, Hatalmas, Óriási és Társai Ügyvédi Iroda tárgyalótermében ücsörög. Tizenkét évesen döntötte el, hogy ügyvéd lesz, amikor egy tv-filmben meglátott egy szigorú kontyos szőke ügyvédnőt, amint szűk fekete ceruzaszoknyájában egy kávégép előtt várakozott férfikollégája társaságában. Fekete, hátul hosszanti csíkos harisnyába bújtatott gazellalábait hanyagul keresztbe vetette, fekete körömcipője csábosan lifegett egyik lábfejen. Noha a kamera csak hátulról mutatta, férfikolléga arckifejezéséből ítélve sejteni lehetett, hogy a következő adag kávé a földkerekség legigézőbb nője fogja meginni.

– Maga erről mit gondol? – kérdezte színtelen hangon az egyik üzletember. A többi apró gombszemét Izabellára emelte. Körbeülték a nagy tárgyalóasztalt, hasukon ferde csíkos egyenyyakkendő terpeszkedett.

– Elnézést, melyik pontról is van szó pontosan? – riadt fel Izabella töprengéséből.

– Ha figyelt volna, tudná, hogy a szerződés százharmincadik pontjának huszonötödik bekezdését tárgyaljuk. Háromszázhuszonötödik oldal.

– Ha jól értem, még mindig a tranzakciót követő öt éven túli iratátadás szabályairól van szó. Ezelőtt fél órával kifejtettem, hogy véleményem szerint szűk az érintett dokumentumok köre és alacsony a kockázat. Ezért ebben a kérdésben azt javaslom, engedjünk a másik félnek. Sok más fontosabb pont van, amihez cserébe ragaszkodhatnánk - Izabella igyekezett kedves és nyugodt maradni.

– Persze, maga nyilván engedne, mert nem a maga zsebére megy játék – horkant fel egy másik üzletember, hangjából ítélve a fő döntéshozó. – Az elején, amikor ezt az irodát megbíztam az ügygel, azt kértem, olyan szakembert adjanak, aki padlógázzal képviseli az érdekeinket. Ha már veszek egy másik céget, a lehető legkevesebb pénzt akarom kifizetni és a legtöbb jogosultságot akarom magamnak biztosítani. Hallani sem akarok kompromisszumról, az a gyengék műfaja.

– Persze, ez teljesen érthető, én csak szerettem volna prioritásokat felállítani és látni, mik a legfontosabb kérdések, hiszen idő szűkében vagyunk – mentegetőzött Izabella.

– Látja, pont erre gondolok – nevetett gúnyosan a vezető üzletember. Nekem minden kérdés fontos. Magának viszont, aki belibeg a szőke hajával és a túsarkú cipőjével, úgy, hogy a diplomáján még alig száradt meg a festék, minden teljesen mindegy. Maga nem érett meg arra a felelősségre, amit ez az ügy megkíván. Az elején elmondtam, hogy végtelenül gáláns ember vagyok, nem akadok fenn apró részleteken, kifejezetten türelmes vagyok. Viszont, ha egyszer elvesztem a bizalmam, akkor a pénztárcám is becsukódik. Szedje össze magát, különben egy fillért sem kap, sem maga, sem az irodája!

Izabella lenézett a harisnyáján lévő lyukra, majd ismét az őt mereven bámuló tucatnyi malacszemre. Eszébe jutott régi főnöke, aki szerint ebben a szakmában csak akkor fogják komolyan venni, ha lesz pár ránc az arcán és ősz szálak a hajában. Az fickó még azt is hozzátette, hogy amíg ez nem következik be, a nők irigyek lesznek rá, a férfiak pedig, mert nem kaphatják meg, utálni fogják. Később kiderült, hogy a főnök abban a jóleső hiszemben osztotta meg ezt a bizalmas információt, hogy nem tartozik az utóbbi kategóriába, ebben persze tévedett. Tíz év eltelt már, hogy Izabella pályakezdőként először lépett be az irodába. Ahhoz már elég ránca volt, hogy ne álljon mellette férfikolléga a kávégép mellett, azonban úgy tűnik, ahhoz, hogy komolyan vegyék, még mindig túl kevés. Fejében valami, hangos visszhangot keltve, nagyot reccsent.

– Elnézésüket kérem, egy pillanatra ki kell mennem a mosdóba – válaszolta könnybe lábadt szemmel.

– Persze, sírja csak ki magát nyugodtan és azt is számlázza ki nekünk! – gúnyolódott tovább a vezér. – Szünet, emberek! – fordult a többiek felé, akik nyomban elkezdtek telefonjaik gombjait nyomogatni, vélhetően tőzsdei befektetéseiket ellenőrizve. – Már az elején megmondtam, hogy ennek az irodának már csak a neve ér valamit, a színvonala rég nem – legyintett, majd ő is a telefonjába feledkezett.

Negyedóra elteltével kezdtek izegni-mozogni az öltönyösök. Ekkora vélhetően már a legfrissebb híreket és a közösségimédia-profiljukat is végigböngészték. Végül kivágódott az ajtó, és az ajtófélfának támaszkodva megjelent Izabella. Addig szigorú kontyba fogott szőke tincsei lágyan a vállára és hátára omlottak, széles mosolyra húzódott ajkán matt rózsavörösöltt, kigombolt inge alatt elősejlett csipkés kombinéja.

– Maga nagyon okos ember! – kezdte bűgő hangon.

– Persze, hogy az vagyok! És most már üljön vissza a nyomorult székre, és fejezzük be ezt a szerencsétlen szerződést! – sziszegett a vezér, miközben kopasz homlokán egy ér vadul pulzálni kezdett.

– Mindenben igaza volt – folytatta Izabella, továbbra is hanyagul az ajtófélfának támaszkodva, ujjával a keret méregdrága, mahagóni fáját ráérősen kocogtatva.

– Üüüüljööön visszaaaaaa! – üvöltötte vörös fejével a főnök.

– Engem ez az ügy valóban egy cseppet sem izgat. Délután hatig még volt bennem némi érdeklődés, de ez a kevés is elpárolgott tíz óra tájban, amikor a mai tárgyalásra rögzített büdzsémet túlléptük. Azóta kínomban a harisnyámon keletkezett lyukat bámulom, nem is hiszi el, milyen kellemetlen az ilyesmi egy nőnek. De ha már itt tartunk, azt is elmondom, mi az, ami izgat. A szép, fiatal férfiak izgatnak, akik nem öltönyben ücsörögnek naphosszat egy monitor előtt és próbálnak papírlapokat betuszkolni „bugyinak” becézett plasztikmappákba. És abban is igaza volt, hogy túl fiatal vagyok ahhoz, hogy itt üljek magukkal éjfélkor, ahelyett, hogy igyak és füvezzek egy szórakozóhelyen.

– Most azonnal akarok beszélni az irodavezetővel! – hebegte levegő után kapkodva a vezér.

– Felőlem – mosolyodott el Izabella. – Figyelmeztetnem kell azonban, hogy már két órája pirosan világít a státusza, mióta bent van nála az új gyakornok. Érdekes, a korral kapcsolatos aggályok csinos gyakornoklányok esetében elpárolognak. De egyébként sincs szükség itt semmilyen beszélgetésre. Nekem többet nem kell fizetnie, mert ebben a pillanatban felmondtam. A többi pedig nem érdekel.

– Hogy meréééééészeliiiiiii???! – rőfögte az öltönyös.

– Ha elfogad egy tanácsot – fordult vissza Izabella még távozóban az üzletemberek felé – én nem aggódnék annyira az iratátadás kérdésében. Fél év múlva megváltozik a vonatkozó jogszabály, úgyis újra kell tárgyalni a kérdést. És nyugodjon meg, ez a tanács pro bono volt.

Ebben a pillanatban a régi tv-filmből megismert, hátul hosszanti csíkos harisnyába bújtatott, gazellalábú ügyvédnő becsapta a tárgyalóterem ajtaját, és határozott léptekkel kiviharzott a váróba, majd a bejárati üvegajtón át elhagyta az irodát. Megnyomta a lift arany hívópanelén a lefelé mutató nyilat. A liftakna gyomra a mélyben megrándult, és a fehér márványpadló egyre erősödő remegése közepette megindult felfelé a liftkabin. A késői időpontnak köszönhetően nem is kellett sokat várnia, hogy a lift, akár egy csilingelő hangú nő, készségesen kitárulkozzon előtte. Semmire sem vágyott jobban, mint beburkolódní a lift tükörfalai által végtelenített tér ölelésébe, azonban legnagyobb meglepetésére a lift nem volt üres. Egy fekete kabátos, kalapos férfi állt benne, tekintete kényelmetlenül befúródott az övébe. A férfi nem szállt ki, hanem cipője orrát a lift ajtaja és fala közé ékelve rágyújtott egy vastag szivarra a kabátja zsebéből előkotort vihargyújtóval. Szájából és orrából lustán hömpölygött elő a füst, tekintetét továbbra sem vette le Izabelláról. Ráérősen szivarozott, miközben a füst elöntötte a folyosót.

– Már várnak – hallatszott a liftből enyhén melodramatikus stílusban. A füstretegen át már csak a férfi körvonalai voltak kivehetők.

Ekkor fülsüketítő vijjogással megszólalt a füstjelző. Olyan hangos volt, hogy Izabella úgy érezte, mintha a hang áthatolna a bőrén, és minden belső szervén, beleivódna a sejtjeibe, s végül nem állna másból már ő maga sem, mint fülsüketítő vijjogásból.

Az üvegajtón túl kirentott a tárgyalóból az első öltönyös üzletember, majd szép sorban előtört a többi is. Aktatáskáikat idegesen lóbálva szittogtak a bejáratához, homlokukon egészen magasra szaladtak a ráncok, amikor meglátták a füsttengert az üvegajtón kívül. Szájuk úgy tűnt hangokat formál, melyeket azonban a vijjogás és az üvegajtó elnyelt. Izabellával korábban csak egyszer fordult elő, hogy bár észlelte, hogy beszélnek hozzá, de a beszédhez tartozó hangok nem jutottak el a füléig, vagy a füléből a hangok nem jutottak el az agyának azon központjába, ahol a beszéd emberi megértésre alkalmas formában feldolgozható lett volna. Egy céges karácsonyi buli alkalmával történt az eset, amikor rendesen betéptek egy kollégájával a rendezvényre kibérelt kastély parkolójában elhelyezett kukák mögött. Mire visszatértek a bálterembe, már sem a hajnali lakodalmas stílusú zene, sem a hozzájuk beszélő emberekből nyugtalanító módon kiáramló hangok nem jutottak el hozzájuk. Varázslatos este volt, de ez a mostani annyival még jobb volt, hogy az üzletemberektől egy üvegfal is elválasztotta. Ettől úgy érezte magát, mintha egy roppant akvárium előtt állna és a benne fel-alá úszó izgága halrajt tanulmányozná. Az üzletemberek első ránézésre teljesen ugyanolyan öltönyökben feszítettek. Ez második ránézésre sem változott érdemben. Bőrük mintha vastag gumiból lett volna, ideges gesztikulálásuk során az arcukon itt-ott kitüremkedő barázdák az évtizedek homályába vesző földrajzórákon megismert gyűrt-hegység-keletkezés folyamatát juttatták eszébe. Meg azt, hogy ezeket a földrajzórákat a nyolcosztályos egyházi gimnáziumban, ahonnan négy keserves év után végre kirúgták, a csuhája derekára erősített kötélből sodort övét vadnyugati stílusban lóbáló szerzetes tartotta, aki bizalmas hangon bizonygatta a tízéves tanítványainak, hogy a Vénusz bolygó olyan, mint egy kíváncsi nő. Az üzletemberek ezzel szemben egyáltalán nem voltak kíváncsiak. Egyébként sem bízott a csúnya, kövér, öreg és kopasz férfiakban, de az olyanoktól, akik fontos képet vágva szivattyúkat, gumibroncsokat, állateledelt, cseppfolyós gázt vagy egyéb hasonló termékeket előállító cégek pénzügyeivel foglalkoztak egész álló nap, kifejezetten visolygott. Még azon is elgondolkodott, hogy ezek után már órábérben sem hajlandó elviselni egyet sem.

Mikor az üzletemberek virslíujjaikkal már az üvegajtót feszegették, Izabella jobbnak látta, ha a liftbe menekül. Sietősen megnyomta az aranypanelen a hívógombot, s megkönnyebbült, mikor a tükörajtó halk csukódásuk közepette lágyan súrolták a lapockacsontját. Hátrapillantva még

látta, ahogyan az üzletemberek szája olyan tökéletes O betűt formál, amilyenért az általános iskolás tanító néni egyéni preferencia szerint kisautót vagy kisvirágot pecsételt az eminens tanuló füzetébe.

– Kik és hol várnak? – fordult a feketekabátos férfi felé. De választ már nem kapott. Egyedül volt a liftben saját tükörképével.

Az a típusú nő volt, aki, ha ráakadt egy különösen szép dizájner ruhára, elcsábította egy rendszerint vattacukor vagy vanília illatú parfüm, vagy egy ünnep alkalmával rokonától vagy barátjától feltételezhetően tovább ajándékozott, de véletlenül épp találó aromájú tusfürdőt kapott, kincsét sokáig őrizgette egy későbbi időpontra, amikor úgy hitte, majd igazán el fog kezdeni élni. Egyeseket kifejezetten a „nagy jelenetre” tartogatott, amely, meggyőződése szerint, mint a legtöbb filmben, a játékidő közepe vagy vége felé kellett hogy elkövetkezzen. Természetesen mindig megvolt az indoka, hogy miért nincs még itt a megfelelő idő, így élete első három átmeneti évtizede alatt tekintélyes ruhatárat és kisebb drogériára való smink- és parfümkészletet halmozott fel. És most a lift tükrében a rivaldafényt eddig sötét szekrények mélyén türelmesen váró csecsebecséinek legszebbikével találta magát szemben. Érthetetlen módon a földig érő, egyenes vonalú, szűk, piros ruhájában volt, amelynek combközépig érő kivágásából féhéren villant elő karcsú bokájú, túsarkús lába.

Mádám, parancsol? – nyújtotta felé fehér kesztyűs kezét az éjszakai portás, amint a liftajtók a földszinten kinyíltak. Izabella nyomban felismerte a másodállásban felkapott szórakozóhelyeken kidobó emberként dolgozó, tetovált biztonsági őrt, akinek nyaka körülbelül olyan vastag volt, mint a feje. Erősen megrökönyödött a tanúsított aktivitáson, hiszen ahhoz volt szokva, hogy a portás ilyen késői órán valamennyi rendelkezésére bocsátott, békeidőben az épület bejáratait, folyosóit és még ki tudja milyen egyéb helyiségeit fürkésző monitoron főzőműsorokat vagy kötözős pornót nézett, és a ki- és beáramló éjszakai forgalom tekintetében teljes közönyt tanúsított. Mégis, most kezét a fehér kesztyűs kézbe helyezve suhant át, lábát alig érintve a kövezethez, az irodaház előcsarnokán. A teret betöltötte a helyiség közepén elhelyezkedő szökőkútból kifürkészhetetlen ritmusra előtörő és visszazuhanó vízugarak boldog csilingelése. Mielőtt kilépett volna az önműködő ajtókon túli utcára, a biztonsági őrt kezét csókolt neki, és lelkesen hajbókolt.

Az önműködő ajtón túli látványtól, bár ezt a képet az elmúlt évek során több százszor láthatta már, elakadt a lélegzete. Annak ellenére, hogy szombat éjszaka volt, a téren és a környező utcákban, a vigalmi negyed kellős közepén, egy teremtetett lelket sem látott, az utcai lámpák sem égtek. Egyedül a szemközti, magányosan az égbe meredő irodaház üvegfalára installált hologram reklámlány derengett elő rózsaszínen a sötétségből. Izabella nem emlékezett, hogy valaha látta volna ezt a jelenéget. A négyemeletnyi magas, háromdimenziós reklámlány elmélyülten

magyarázott valamit, azonban, valószínűleg lenémíthették, így csak az öltözkéből lehetett következtetni arra, hogy valamilyen sportterméket reklámoz. Szűk joganadrágba bújtatott, valószínűtlenül hosszú lábai, akár a gyertyaláng, imbolyogtak a város felett, lófarokba kötött hajának vége a csillagtalan eget cirógatta, ahogyan fejét mozgatta beszéd közben. Izabella megbabonázva bámulta a lányt, amikor az hirtelen felé fordult.

– Már várnak. Lassan vége a főpróbának.

– Kik és hol várnak?

– Erre még szükséged lesz – súgta a hologramlány egészen közel hajolva Izabellához. Halk koppanással valami a közeli macskaköveken landolt. A lány ugyanabban a pillanatban, némi sercegés közepette eltűnt, a térre teljes sötétség és csend borult. Izabella a céges telefonjára telepített fáklyafunkció segítségével pásztázni kezdte az utcai kövezetet. Pár perc múlva ráakadt arra, amit keresett. Fehér plasztikkártya volt. Egy darabig forgatta, valamiféle ismertetőjegy után kutatva, de miután az teljesen üresnek bizonyult, laptoptáskájának zsebébe csúsztatta. Tanácstalanul álldogált még egy darabig a téren, várakozón kémlelve a környező épületeket és kapubejárókat, hátha történik valami, de egy idő után elunta magát és csalódottan hazaindult.

Útja a szórakozóutcán át vezetett, amelyen máskor meg sem lehetett volna mozdulni a tömegtől. A hamburgeres bódé, a sushibár, a thai étterem és a többi talponálló is mind teli lett volna önfeledten beszélgető, villájával hevesen gesztikuláló, az éjszakai konyha különleges fogásait falatozó vendégekkel. A klubok előtt tömött sorokban várakoztak volna a tetovált karú fiúk és miniruhába öltözött, hosszú combú lányok, elvegyülve a táncolásban kimelegedett, egyszer már bebocsátást nyert, karszalagos szerencsésekkel, akik cigarettafüstbe burkolódzva filozofálgattak volna a teraszon. Mindig is vágyott volna valamely klubban reggelig táncolni, miután előzőleg degeszre ette magát királyrákkal. Azonban, amíg mások szórakoztak, ő az irodaház tornyában üldögélt, és szerződésekkel, hatósági beadványokkal, átvilágítási riportokkal vagy más rendkívül fontos, rendszerint aznap este hatkor, szigorúan másnap reggel kilenc órás határidővel ráosztott feladatokkal foglalatoskodott. Elégedetlenkedésre tulajdonképpen semmi oka nem lehetett, hiszen, tekintve az irodaház elhelyezkedését, csukott ablakok mellett is tökéletesen hallani lehetett a tizedik emeletre felszűrődő zenét, ráadásul valamennyi szórakozóhelyről egyszerre. Így fejből tudta, hogy az ügyeletes, nem kimondottan cizellált latin slágert melyik klub hányszor és milyen időközönként fogja lejátszani. Frekventált időszakban a gyakoriság tíz-tizenöt perc, a totális játszási szám pedig harminc körül is mozoghatott egyetlen éjszaka alatt. Szerencséire jól tűrte a monotonitást, és gyorsan dolgozott, már öt és hat óra között megnyomta a küldés gombot az e-mailen, amely rendszerint pár tízoldalas kísérőlevélből és tíz-húsz mellékletből állt. Ilyenkor röpké negyven perc alatt rögzítette a munkával töltött időt és

az elvégzett feladatokat az iroda számlázási nyilvántartásában (a rögzítetlen idő ugyanis az ablakon kidobott pénz, ezt az iroda minden dolgozója álmából felkeltve tudta), túsarkú cipőjét laposra cserélte, beriasztotta az irodát és beajult az érkező liftbe. Lábujjhegyen vánszorogva távozott az irodaház lobbihelyiségéből, igazán nem szerette volna megzavarni a kipirosodott arcú portást a főzőműsorok vagy a kötözős pornó nézése közben. Mielőtt hazafelé vette volna az irányt, beugrott még egy doboz sörért a sarki éjjelnappaliba, amelyet hazafelé úton cigarettázás közben fogyasztott el. Alapelvére, miszerint úrinő kizárólag a “BBB” sörháromsághoz (belga/búza/barna) tartozó söröket fogyasztja, ilyenkor már rendszerint fittyet hányva mohón kattintotta fel az először kezébe akadó fémdobozt. A szórakozóutcán keresztülsétálva vidáman biccentett az asztalokat és székeket a reggeli műszakra előkészítő pincérfiúknak, akik messziről megismerték és szélesen mosolyogtak rá. Mindannyiuk szeme levélrészhez hasonlított, Izabellába rendszerint egy A4-es papírt is nehéz lett volna beletuszkolni.

Most azonban a szórakozóutca teljesen néptelen volt, az éttermek és bárók ajtaján zárva tábla fityegett, a sötét klubok csukott ajtajai mögül még zenefoszlányok sem szűrődtek ki. Izabella cipőinek kopogása kellemtelenül visszhangzott az ürességben, ahogyan elhaladt a jól ismert kirakatok mellett. Teljes szélcsend volt, az utca fölé kifeszített, mozdulatlan lampionok ásító árnyékot vetettek a kövezetre. Mielőtt kifordult volna a szórakozóutcából, a sarki épület utcafrontra nyíló, fehér ajtaja alatt vékony fénysávot pillantott meg. A bejárat fölött nem volt semmilyen felirat, az épületen nem volt házszám, az ajtón nem volt kilincs. Belül, valahol egészen távol, megszólalt a jól ismert latin sláger. Izabellára ezúttal úgy hatott, mintha életében először hallotta volna. Az első ütemekre alhasa megrándult, csípője megfeszült, ajka összecsuicsorodott. Egy ideig hiába kutatott csengő, vagy valamiféle hátsó bejárat után, amikor eszébe jutott a fehér plasztikkártya. Amint a bejárat elé tartotta, piros villanás és halk berregés kíséretében nyomban kinyílt az egyébként elektronikus szerkezetet teljes mértékben nélkülöző, ódon tömörfa ajtó.

Az ajtó mögött keskeny lépcső vezetett lefelé egy hosszú föld alatti folyosóra. A folyosó végén újabb fehér ajtó állta útját. Ezt azonban nem nyitotta a plasztikkártya.

– Milyen ügyben jött? – kérdezte bizonytalan kopogása nyomán egy ismerős férfihang.

– A főpróbára jöttem – válaszolta Izabella, aki a plasztikkártya sikerén felbuzdulva bedobta a hologram lánytól kapott második mentőövét is, és közben már azon morfondírozott, vajon kapható-e a méretében a reklámozott joganadrág.

– A főpróba már véget ért – csóválta a résnyire nyitott ajtón kilógó fejét a férfi. Az ismerős hanghoz a legutóbb az irodaház liftjében látott fekete kabátos, kalapos férfi arca tartozott.

– Annál jobb! Most kezdek csak belejönni az improvizálásba – nevetett Izabella, és minden további nélkül benyomult az ajtórésen.

Noha meleg nyáréjszaka volt, úgy érezte magát, mint a sarkkutató érezheti, aki többnap esőben, szélben, hóviharban való gyaloglás után végre meglát egy iglut, amelyből a jégtéglák közötti hatszögletű réseken fény szivárog ki. Az ajtó mögötti végeláthatatlan helyiség tömve volt hullámzó embertestekkel, a gyér lámpafény titokzatos ábrákat rajzolt a fejek fölött ringatózó tömör cigarettafüstbe. A táncter két oldalán egymástól egyenlő távolságra emelvények sorakoztak, amelyeken fekete latex fehéreneműs, lófej álarcot és övükre csatolt lófarkat viselő táncoslányok kellették magukat.

– A ház ajándéka – kacintott rá kacéran, lófej álarcát a homlokára tolva egy kimelegedett táncoslány, akit feltehetően nemrég válthattak le az egyik emelvényen.

Izabella egyik orrlukát befogta, majd a másikkal felszippantotta a lány által nyújtott tálcán elnyújtózó aranypor csíkot. Fejét enyhén hátrahajtva várakozott. Kisvártatva az anyag cseppfolyóssá vált és lecsorgott a garatján, azokra a karácsonyi kiadású, mentolos krémmel töltött csokoládé lapocskákra emlékeztető ízt maga után hagyva, amelyeket mindig is utált. Mire azonban leszívárgott a gyomrába, és szétterjedt a testében, már teljesen egyetértett az aznap esti, nem egészen önkéntes ruhaválasztásával.

Egészen kisgyerekkorától kezdve rajongott az űrrepülésért. Egyszer el is jutott egy igazi kilövőállomásra, ahol a látogatást vezető kedves arcú alkalmazott mesélt neki a kilövés körülményeiről. Megtudta, hogy az ötven méter magas kilövőszerkezet három, egymás tetejére erősített egységből áll. A torony legtetején helyezkedik el a parányi űrkapszula, a legalsó részben elhelyezkedő fő motorhoz pedig a rakétákat erősítik. Miután a bennük lévő üzemanyag elégett, a kilövő szerkezet részei leválnak az űrkapszuláról: a kilövést követő két percben a rakéták, négy percen belül az első egység, végül harminc percen belül az utolsó egység is. Ekkor az űrkapszula szabadon folytatja szédítő útját a világűrben, egyetlen másodperc alatt nyolc kilométert megtéve.

Most ő volt az űrkapszula és recsegett-ropogott alatta a kilövőszerkezet. Szokásos félelmei, hogy formátlan, nagy az orra, kevés a haja, csúnyák a fogai, ráncos a homloka, csámpás a járása, egyre távolodtak, amiatt sem aggódott már, hogy elvörösödik beszéd közben, kifényesedik a homloka vagy bűdös a lehelete. Minden mindegy volt és magától értetődő. Magabiztos léptekkel megindult az egyik pult felé, és rendelt egy whiskey-kólát. Közben, szokásához híven pásztázni kezdte a végtelennek tűnő táncteret benépesítő emberek arcát. Kisvártatva, a vele átellenben szemben lévő sarokban, a hullámzó emberfejek között egy pillanatra megképződő résben megpillantotta, akit keresett. A legvonzóbb fiú az egész szórakozóhelyen: magas volt, fekete hajú és zöld szemű. Izabella rámosolygott, amely mosoly a fejében ragyogó fogú és csábos tekintetű volt, de úgy tűnik, a

külvilág számára mindez másként festhetett, ugyanis a fiú arca meg sem rezdült. Csalódottan visszafordult a bárpult felé.

– A mai este most adják le ötödszörre – hallatszott valahonnan egy karcos hang. A mosoly mégiscsak szigonyként működött, a fiú, mint akit damilkötélen húznak, egyenletes sebességgel közeledett, és mire Izabella kiitta az italát, már a mellette lévő bárszékről támasztotta a pultot. Pont ekkor csendültek fel a népszerű latin sláger első, a dal végéig meglehetősen kevés variánst felmutató ütemei. – Hetedszerre fogják leadni, mire megtalálják a hulladék az utcán. Az utolsó szavakat különös nyomatékkal mondta.

– Ne is tagadd, hogy azért motyogsz itt a hangzavar közepén, hogy én könnyörögjek, hogy gyere közelebb! – próbált átkiabálni Izabella a dübörgő zene, a beszélgetésfoszlányok és a pultosok kezében táncoló, kövér szeszesüvegek csörgéséből összefonódó hangszövedéken, ugyanis pont az utolsó szavakat nem értette.

– Hetedszerre fogják leadni ezt a számot, mire kidobnak majd bennünket az utcára reggel. Nem kérdés, hogy zavar, de az sem, hogy megéri – súgta Izabella fülébe a fiú.

A következő pillanatban öblös gongszó töltötte be a teret, túlharsogva az egyébként sem visszafogott hangerejű latin slágert. A bárpultok fölötti tartókból fejjel lefelé lógó poharak megremegtek, a kimért italok felszíne megbolydult. A lófej álarcos táncoslányok, akik erre a jelszóra várhattak, lustán előrehajoltak és balerinákat megszégyenítő könnyedséggel kulcsolódtak bal bokájuk köré, lófejükkel a földet súrolva. Karcos, szétterpesztett lábaik mindeközben úgy meredtek felfelé, mint a kényes, ázsiai evőpálcák. Ágyékukon cipzár húzódott. A következő gongszóra a publikum egy része az emelvények köré tódult és a lányok mögött libasorba rendeződött. A másik rész a bárók köré sereglett, és igyekezett ülőhelyet találni.

– Minden versenyzőnek tíz másodperce van. Akinél a csaj megadja magát, egész éjszakára elviheti – ismertette a szabályokat a fiú enyhén mentegetőző hangon, aki Izabella arckifejezéséből ítélve biztos volt abban, hogy ismeretlen számára a hely védjegyévé vált rituálé.

Harmadszorra is megszólalt a gong. Egy tagbaszakadt, vastag nyakú fickó, aki az első volt a hozzájuk legközelebb álló emelvény előtt kigyózó sorban, nekilátott a feladatnak. A táncoslány, akinek lehajtott fejéről lecsúszott az álarc, merev tekintetét Izabelláéba fúrta.

– Hála az égnek, véget ért a kedvenc számunk. Az elkövetkező egy órában biztosan nem halljuk többet, használjuk ki az időt! – azzal Izabella megragadta a fiú karját, és a táncparkett felé vonszolta. Visszafordultában még látta, hogy a táncoslány továbbra is őt nézi és ajkaival újra meg újra ugyanazokat a szavakat formálja. Volt a tekintetében valami kifejezetten nyugtalanító. Pár perc múlva az emelvények kiürültek.

– Ha már szabályokról beszélünk, nekem is van egy – kezdte Izabella alsó ajkába harapva. – Ma éjszaka a te ágyadban alszom. De csak akkor, ha abban a pillanatban, amikor a számunkat hatodszorra is leadják, még mindig úgy érzem, hogy te vagy a legvonzóbb férfi ezen a helyen.

A páros táncolni kezdett. Izabella orra finoman súrolta a fiú nyakát. A másik illata, akár egy láthatatlan, fahéjból, fehér csokoládéból, citromból és hétköznapi szappanból összeszőtt, bőrétől pár milliméterre libegő kendő, már az ő orrát, majd, amikor tánc közben összesimultak, arcát és haját is beburkolta. Leheletében menta és cigarettaszag keveredett. Izabella gyengéden a tenyerébe fogta a fiú arcát, hüvelykujját nyaki ütőerén tartva. Miközben szájon csókolta, a szemében rajzó aranylemezeket figyelte. A csók türkizkék volt, és egyáltalán nem ajkak, nyelvek és nyál találkozásának érződött, hanem a kommunikáció minden erőfeszítést nélkülöző, magától értetődő formájának. Ki tudja, mennyi idő telt el így, amikor Izabella derekát hátulról átfogta egy másik kar. Megpördült és elakadt a lélegzete. Előtte is ugyanaz a fiú állt, aki a háta mögött. Az a természetesség, amivel ezt a fiút is szájon csókolta, még inkább meglepte. Illatuk és ízük teljesen megegyezett, mégis két teljesen különböző embernek érződtek. Immár négy kar ölelte át és négy kéz simogatta, miközben felváltva csókolta táncpartnereit.

Hirtelen eldőrdült egy petárda, és a mennyezetről konfettieső zúdult a közönségre, amelyet a falakon lévő óriás ventilátorok folyamatos mozgásban tartottak. Egy ideig olyan sűrűn örvénylett a fejek fölött és között a konfetti, hogy az egymáshoz közel lévő emberek körvonalát is alig lehetett kivenni. Csak miután lecsillapodott a színes kavalkád, vette észre Izabella, hogy a szórakozóhelyen lévő összes ember ugyanazzá a fiúvá változott. Tekintetüket ráfüggesztve közeledtek felé. Ő magától értetődően egymás után mindegyiket megcsókolta, miközben végtelen kar ölelte és végtelen kéz simogatta, sötét, hűvös érintésével. Lába közül egyszer csak vékony, majd egyre vastagodó fekete inda sarjadt ki, amely derekára tekeredve a mennyezet felé iramodott. Fordított U betűt formáló, derekánál fogva felfüggesztett teste, a kilövőszerkezetétől szabadult úrkapszula, már a súlytalanság állapotában volt. Varázslatos volt lenézni a táncterre, ahol valamennyi fiú őt figyelte, tökéletes arcát a magasba fordítva. Az arcok kontúrjai azonban, mint azokban a horrorfilmekben, amelyeket gyerekkorában félig eltakart szemmel lesett ki titokban a kulcslyukon keresztül, mintha viaszból lettek volna, mállani kezdtek. Az aranylemezekről vibráló zöld szemek helyén a fekete szemüregekből halványsárga tekintetek villantak elő.

– Már várnak! – tört elő végtelen torokból a rekedt kiáltás.

Izabella fejében valami, hangos visszhangot keltve, újra nagyot recscent. Majd minden elsötétült.

MOHAI V. LAJOS

Fejezet egy életrajzból

Azután, hogy apánk életét a rák kioltotta, teljes súlyával vállunkra nehezedett a férfikor. Tudtuk, földi kincseink fogyóban. Ránk maradt anyánk, ránk maradt a család emlékezetének ápolása. Vajon ki mesél majd rólunk a halálunk után? Nehezen jutottam dűlőre magamban ezzel a kérdéssel, amely ha föltört bennem, forrósággal öntött el. Apró, éles tűszúrást éreztem ilyenkor a szívem tájékán. Vajon mi zajlik ott fönt az ég örökös fogságában? „Halál ellen nem terem fű a kertben”, hallottam a bátyám hangját, ahogy gondterhelten hozzám lépett. „Lalikám, egy mozdulat sem öröm, ha már az összes félrecsuklik, és minden nehezebbre esik az embernek.” Csak ekkor vettem észre, hogy a bátyám deresedni kezdett; „halántéknod megeste kora dér”, mondtam volna Kosztolányi szavaival, de jobbnak láttam inkább elharapni a szavam.

Azokban a hetekben színültig telt a pohár keserűséggel. Apámról lemondtak az orvosok, én pedig ideiglenesen hazaköltöztem, hogy mellette legyek, de főleg azért, hogy vigaszt nyújtsak anyámnak. Bátyám közbejárására apánkat az utolsó napokra egy külön szobában helyezték el; a kórház urológiai részlegének helyet adó öreg épületet tatarozták, összevontak osztályokat, így néhány helyiség üresen maradt. Ahol a haláltusája zajlott, nem kórterem volt, hanem egy elhagyott valamikori mosdó, amelyet tisztítószerek tárolására használtak. Oda toltak be egy rozszant, már kiselejtezésre váró vaságyat és egy fémlemezekből készült éjjeli szekrényt.

Hálások lehettünk a sorsnak, hogy haldoklása idejére egyedül maradt, távol a többi betegtől.

A kórház belső udvarára nyíló, hosszú ablak majdnem fölért a kicsinyke szoba magas mennyezetéig. Apámnak alig kellett mozdítania a fejét, hogy kilásson rajta; együtt nézhettük a fenyőfákat és a száraz égen vonuló felhőket. Aszkéta türelemmel viselte terhét. Apró teendőkkal foglaltam le magamat, hogy fölülemelkedjünk a helyzeten. Valahogy túl kellett jutni a bonyodalmakon, másképp pedig nem lehetett, mert a betegség jellegéből adódóan akadtak mindkettőnket lealacsonyító pillanatok. Beszélgettünk, bár nem folyamatosan, mert ha csak töredék időkre is, igyekeztünk figyelmen kívül hagyni, hogy miért ott, a komor fehérséget árasztó falak közt vagyunk.

Várni a halált, és meghitt témát találni ahhoz, amiben az élőnek nincs gyakorlata, nehéz feladat. Apám ágya körül mindnyájunkon a kimerültség végső jelei kezdtek mutatkozni. Anyám látogatásai rövidülni, hogy apám mind ritkábban lássa meg arcában a valóságot, amellyel már tisztá-

ba került, de azért vasakarattal távol tartott magától. A bátyám, ha csak tehette, már inkább a kórház kertjében ácsorgott. Beszédbe elegyedett betegekkel, ápolókkal, mert csillapító szavakat akart kicsikarni mindenkitől, akitől csak lehetett. Hagytam, hogy a vásárlásokat, az apró-cseprő teendőket ő intézze, mert félő volt, hogy az idegőrlő fájdalom megtöri.

Sokszor hosszan követtem tekintetemmel az ablakból. Ott sem tudott a félelem burkától megszabadulni, lassú méreg volt ez számára. Idegen csönd vette körül a kertben, az ősz mélyen megült már a bokrok alján, síkos lett a fű, korán kezdett el sötétedni. Mi sem gyújtottunk világosságot apámmal; hallomásból tudtam, hogy a félhomály jótékony hatást gyakorol a beteg szervezetre. Egy alkalommal valahonnan a bátyám lába elé gurult egy szem vadgesztenye, és ő belepöckölt a cipője hegyével. Fél-szeg mozdulat volt, a hatvanas évek divatjára emlékeztető, magasabb sarkú félcipőben mintha kicsit egyensúlyát is veszítette volna, és a bokája is megbicsaklott. Rúgás közben láttam azonban, hogy önkéntelenül fölnéz, mintha az árnyékok csíkjai között keresne valakit, akinek odapasszolhatná a gesztenyét.

„Hol lehet a Kisjózsi stoplis cipője?“, kérdeztem apámtól, de nem fordultam feléje, hanem csak bámultam ki tovább az ablakon. Ha meghalotta, amit mondtam, talán lehunyta a szemét, és úgy próbálta földézni a bátyám rövid futballista pályafutását, amiről most mesélni készülök.

Néhány nappal azelőtt, hogy apám halálos ágyához indultam, egy ismerősöm a Krisztinában a kanizsai futballról kérdezett, mert az Olajbányász a legutóbbi bajnoki szezonban kiesett az enbéegyből. „Mi van a Kanizsával? – vetette oda szemrehányóan. – Biztos jól elkenődött!” Rátapintott a lényegre: gyerekkorunkban szenvedélyes drukkerek voltunk, és imádtuk a futballpályákat, minden meccsre kimentünk. Még a régi Bányász-pályára is emlékszem, a Gépgyár híres vasvázás műhelycsarnoka mellett, ahol az állóhelyre az öltözők oldalából lehetett kijutni. Ekkor már nem jártam ki a pályákra, de a kanizsai futballisták eredményeit képtelen voltam szenvtelenül figyelni. Pedig a hazai focit jó mélyre ástam el magamban a nemzeti tizenegy kudarca miatt. Azt hiszem, 1969 decemberében, a marseille-i vébérájátszáskor darabokra törtem. Azóta is megmaradtak bennem a lelki gátak, amelyeket ott, a Földközi-tenger partján öntöttek betonba. „Marseille-t kihúzzuk a térképről!” – szögezte le keserűen a bátyám azon a szomorú tél eleji éjszakán; fogtuk a földrajzatlaszt, és feketével besatíroztuk a város nevét, hogy tűnjön el előlük egy életre.

Nem volt mindegy, ami ott történt.

Néhány évvel korábban központi kérdéssé vált nálunk a futball. Kilencéves voltam, amikor a bátyám a kanizsai Dózsa ificsapatában kezdő csatár lett. Mindenkit lelkesedéssel töltött el a nagy esemény; a környékről libasorban jöttek a férfiak biztatni és győzködni a szüleinket, hogy bátran engedjék a bátyámat játszani, mert „aranyat érő lába van”. Sütkéreztünk

a dicsőség fényében: az utcabeliekben benne volt a kehe, ahogy arrafelé mondták. Dolmányos bácsi rátapasztotta a kezét a két fülére, vagy tölcsért formált a tenyeréből, úgy ordította a tribün első sorából, alig egy-két lépésnyire a partvonal szélétől: „Józsi! Józsi! Cselezz!” A bátyám cselkírály volt, ahogy ma mondanák. Felsőteste lágyan ringott, mint a könnyű szél, ahogy húzogatta a lasztit ide-oda a jobb lábával. Olykor megtolta maga előtt, aztán elmozgott kicsit erre, kicsit arra, attól függően, hogy mit kívánt meg a „szitu”. Ő így mondta. Nem bonyolódott hosszú cselsorozatba, inkább az üresbe tett labdákat szerette; kiugratta, „lyukra futatta” a szélsőket, akik aztán lefutottak az alapvonalig, és beadták a labdát a centernek. Az edzők a három-kettő-ötös fölállást játszották, a taktikai meg a technikai készségekre építettek, akkor az erőfutballt hallomásból sem ismertük. Támadó foci volt, a szépségre és a fifikára hajtottak a focisták; ott, a kanizsai Dózsában is ezt játszották az ifik azon a salakos pályán, amely a szívünkben egyenesen a Wembley volt.

A bátyám azonban hamar szögre akasztotta a stoplis cipőt, mert egy sportorvosi vizsgálatkor kiderült, hogy gyöngé a szíve. Így járt az én bátyám, de a futballista sohasem hervadt el a szívében.

Észrevettem, hogy apám küszködik a könnyeivel, akkor egyszer elhagyta magát abban a kórházi számkivetettségében.

A munkások napközben eléggé lármáztak, estére azonban mély csönd telepedett az épületre. Addig maradtam, amíg csak a személyzet engedte. Mindennap egyformán telt, egészen az utolsóig.

Még az első kórházi napomon kerestem egy széket a folyósón, és odaállítottam az ágy végébe.

Arról a székről álltam föl tizenkilenc nap után, amikor apám végére ért kínhalálának.

Mi volt azon a szobán kívül?

A halottas szobán kívül?

A lyukas élet.

Amikor kiléptem a folyósóra, saját testem hajló árnyát láttam néhány poros villanykörte fényében, aztán elindultam lefelé a repedt körlépcsőn, ahogy százak, ezrek is elindultak korábban, betegeiket és a halottaikat magukra hagyva. Szorongtam. Ha meghal bárki is, a józan észnek vége.

Egy ajtó véglegesen bezárult előttem.

A temetés napján addigi életünk eseményein merengve töltöttünk el egy teljes éjszakát a bátyámmal a Rózsa utcai házban. Gyermekkorunk helyszínén, az udvari szobában egy horgolt terítőre sütött a hold, és az odalátszó kertek bádogtetejű melléképületein megcsillant az esővíz. Hal-kan szemerkélt odakint. Az utcai lámpa az a kátrányoszlopának az árnya szinte agyonnyomta a virágágyásokat a nagyszoba előtt. Sötét volt, sűrű novemberi éjszaka, távol az ég aljára néha ködös szürkesség telepedett. Ha kimentünk levegőzni, és fölnéztünk a hűvösödő égboltra, nem láttunk

csillagokat. A kert áldozat, nyilallt belém. Az üres ágak közt megragadt levelek úgy lengedeztek, mint valami gyászlobogók.

Amit elvesztegettünk valahol, az odalett-e végleg, és vajon marad-e lehetőség a visszatérésre, legalább az emlékek lepkehálóján keresztül? Az ember visszanéz az életére, és ráborítja a vágyát a múlt időre. Mást nemigen tehet.

Apám ellenben más alkat volt. Ő a múlt dolgait használhatatlan tudásnak tartotta. Olyannak, amely csak összezavarja a jelent.

Mindig meglepett, hogy milyen keveset beszélt a szüleiéről és a gyerekkoráról. Nem büszkélkedett az őseivel, pedig az ősökkel való henegecs, miként máshol, Kanizsán is divatban volt. Hallgatásában számomra volt valami megmagyarázhatatlan, amit képtelen voltam megfejtetni, hiába törtem rajta a fejem. Apám azt mondta, hogy a háborús égésben a család minden okmánya odaveszett. Nem maradt semmi, ami árulkodott volna a múltjukról. Persze a papírok mit sem számítanak. Azóta is sokszor morfondíroztam azon, hogy az, hogy nem beszélt, nem jelenti, hogy kihagyott az emlékezete). A családjáról tehát mit sem tudtunk; azt hogy mifélek, honnan származnak, arról végképp nem. Talán messzi földről, északról-északnyugatról vándoroltak idáig; az én képzeletemben a családfa gyökerei, a Venczli vezetéknév miatt, egészen a szláv nyelvterület fölső határáig nyúltak. Csehek vagy morvák. Ez a feltételezés olyan mesésnek és titokzatosnak tetszett kisfiúként, hogy szívesen dédelgettem a vágyamat. A Venczlit a Venczelből vezettem le. Iskoláskoromban gyakorta belerévedtem ebbe a névféjtésbe; érthető, hogy szörnyen becsapottnak éreztem magam, amikor kiderült, hogy a családban mindenki máshogy használja a nevét, és se Venczelek, se Venczlik nem vagyunk, hanem Venszlek. A magyarban alig kiejthető mássalhangzó-torlódásban összekuszálódó, csúnya hangsor. Amikor 14 évesen az első személyigazolványomat készítették az Andrejka utcai általános iskolában, rebhent föl a vaskos tévedésről a fátyol. Az anyakönyvi kivonathoz kitöltöttük az űrlapot, az iskola ezt jutatta el a tanács illetékeseihez. Szörnyű megbántottság és nyugtalanság kerített hatalmába, ahogy kinyitottam a sárga válaszborítékot. Venszl, betűztem a vezetéknév-rovatban. Emlékezetes nap maradt ez a számomra, mert még sűrűbb homályt éreztem, hogy mifélek is lennénk mi az apai ágon. (Ezt nemigen értem: addig máshogy használtátok a neveteket? Más szerepelt a füzetekben, könyvekben? A hatóságok mást igazoltak vissza, mint amit kitöltöttetek az űrlapon?)

Ezek után minek keresgálnék a régi időkben, ha apánk sem tette? Csakhogy én igényt tartok az őseim valamennyi pillanatára. Nem mondom, hogy süllyedjen el a régmúlt a halottak porhüvelyével. Nem. Engem kíváncsivá tesznek a hozzám kötődő életek, azok a titokzatos események, amelyek minden család emlékezetében jelen vannak, csak másképpen, s ha nem beszélnek is róluk, valahogy mégis további életre

kelnek, megőrződnek olyan szokásokban, amelyek eredete talán soha ki sem derül. Mit visz tovább magával az ember ebben a földi labirintusban, melyik ősenek a gesztusa ragadt rá, anélkül hogy valaha is a tudatában lehetne?

Voltaképpen bárkik vagyunk is, bárhová születünk, alig pedzegetünk valamit ezen a világon a fényről és a sötétéről.

Mindnyáján későn hajrázunk.

Apámról azt azonban tudtuk, hogy félárván nőtt fel, az anyját nem is ismerhette; gyerekkorát ezért vegyesen kísérték szánakozó és együttérző pillantások, amelyek elől nem térhetett ki. Lelkét bizonyára megnyomorította ez a hatalmas árnyék, mert gyerekként és ifjúként is követte mindenhová, amíg csak abba a korba nem ért, hogy a saját lábára álljon. Az életnek ezt a szörnyűséget nem lehetett helyrehozni. Sötét barázdákat vont a sorsára, ezért apám gyermekkorra a bizonytalanság érzésében telhetett el, és sohasem jutott egyenesbe, hanem hatalmas lelki robajjal szétesett. Később a nincstelenség, sejtésem szerint, a megmaradt álmait is darabokra téphette.

Nem volt a sors kegyeltje.

Ma már megértem, hogy apám ki akart bújni a múlt hideg szorításából azzal, hogy nem vesz tudomást róla. Hagyott tehát mindent ködbe veszni belőle. Nem szívesen bántom meg haló poraiban sem, de azt gondolom, úgy spekulált, hogy ez az ő félárvasága rejtegetni való dolog; talán azért, mert nem tudott megbocsátania az Istennek, amiért cserbenhagyta őt. De lehet, hogy prózaibb oka volt mindennek, és csupán a visszahúzódo természetéből fakadó szemérmes alkata akadályozta meg, hogy kibontsa mások számára a múltját; inkább feledésben hagyta az időt? Esetleg a földerengő arcoktól félt, ezért nem engedett a kísértésnek, és ezért tartott ki végsőig a felejtés mellett? Talán titkos fogadalmat tett önmagának, hogy nem teszi ki a kárörvendő tekinteteknek azt, amit a szíve fekete páncélja mögött, a lelke legmélyén őrizget? Bennem azonban azóta is gyakran fölmerül a kérdés, hogy vajon milyenek lehettek az ősei, az én őseim is, Apám ágas-bogas nemzetsége? Háborogtak-e a fölmenői a sors igazságtalanságai miatt, vagy késznek fogadták el az életet, olyannak, amilyen? Mit tehettek ellene? Amikor vándorútra indultak a világba, mezőkön és városokon át, hegyeken leereszkedve, folyók hullámain széttörve, eltitkolták-e múltjuk szenvedéseit? És végül miért egy Kanizsához közeli uradalmi majorságban horgonyoztak le?

Azt persze természetesnek találtam, hogy ezen a szép zalai tájékon adtak hálát a sorsnak, hogy a fejükre zúduló sok baj után még életben vannak. A várost kísérő dombok alkalmasak rá, hogy elnémítsák a viharos érzéseket a szívekben.

Visszatérve apámhoz, egyszóval ő nem akart abba a mély kútba belelát-
ni, amely fölél főleg mi, írók, folyamatosan szeretünk odahajolni.

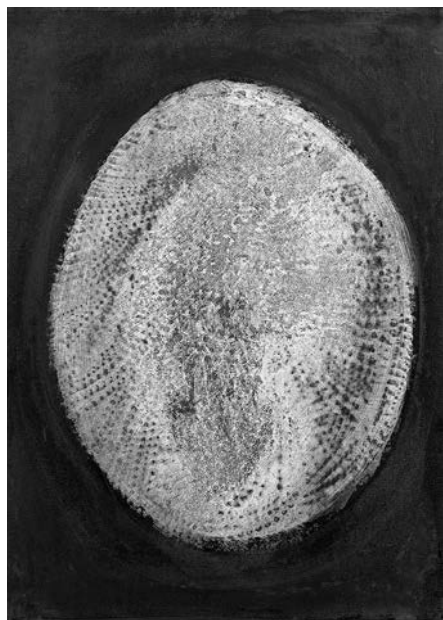
Ezért talán arra sem lett volna kíváncsi, hogy én mit sütöttem ki a családjáról. De erről sohasem esett szó közöttünk, haldoklása utolsó hetében is kerültük a témát, mert tudtam, hogy jobb, ha nem mondok, de talán gondolnom sem kell semmit róla.

Szemlesütve gondolok most vissza azokra a végtelenbe vesző órákra.

Apám meghalt, és én úgy éreztem, a távozásával az ő szorongó titka most már végleg beköltözött az életembe. Apámra a beletörődést hagyták örökölni, a kiegyezést a sorssal. Azt, hogy maguk elé emelik a kezüket, védekezően. Ezt sokan akaratgyengességgel magyarázták, de korántsem biztos, hogy létezik igazság ezekben a kérdésekben. Bizonyosság pedig nincs. A széken való kucorodást hagyták neki; esténként, amikor ott hagytam a cellájában, ahonnan csak én léphettem ki, én is a kucorodásból egyenesedtem föl, hogy elfordulva tőle kilépjek a világba.

Szerencse, hogy minden halott az emlékezetben él csak.

Bár ebben sem vagyok teljesen biztos, hogy így lehet.

BOGDÁN JÓZSEF

[Nagybácsim a kopasz Pali bácsi...]

Nagybácsim a kopasz Pali bácsi jól összedrótozott
Nadrágban grasszált a nagybecskereki piacon
Az erőtlen téli nap hol aranyra hol ezüstre pingálta
A pantallója felső részét én meg éhesen szomjasan
Követtem bármerre ment és amikor egy salátahegynél
Utolértem pénzt kértem tőle hogy éhen ne haljak
Adott és magához szorított a kiálló drót hasamba
Fúródott és életemben először összeestem a kis cigány
A földön fetrengett de nem is a fájdalomtól inkább
Attól hogy megmenekült az éhhaláltól

[Apu most anyu hálóingjébe nyúl...]

Apu most anyu hálóingjébe nyúl
És mellbimbóját birizgálja
Hagyjál Guszti a gyerekek még nem alszanak
Hagyjál Guszti
Hagyjál

Apu most anyám combját simogatja
Rá is csap kemény fenekére
Hagyd Guszti a gyerekek még fenn vannak
Hagyd Guszti hagyd

Apu most rámászik anyura
Csak az árnyjátékot látom
Olyan mint mikor a vakondok
Megtörik a föld felszínét

Apu most egy maréknyi földet
Hint anyám koporsójára
És elmegy a hatcsöcsbe birsalma-
Pálinkát kóstolni mint akinek jól megy a dolga

[Lógó fürtjei a vállamon...]

Lógó fürtjei a vállamon
Lecsorgó nyálát is vállalom
A még csak mocorgó kisbabát
Az angyali mosolyú kismamát

Vállalom csendjét és sikolyát
A csendben megbúvó rigolyát
Ha néha csörömpöl karcol is
Én szeretni foglak akkor is

Szeretem rózsaszín fogínyét
Mosolyát arcomon keni szét
Öklömnyi hasában ki zenél
Valaki aki majd Te meg Én

[Hajnalban sötét lett öled...]

Hajnalban sötét lett öled szerelmem
Rózsáid elaludtak és savanyú cigányarcoknak
Láttam őket ahogy tüskéikkel egymást kaszabolták
Gyere bújjunk össze újra hideg van jön a tél

[Csiriklyan tudod mit jelent cigányul...]

Csiriklyan tudod mit jelent cigányul szerelmem
Gyere mondjuk ki együtt többször is csiriklyan
Csiriklyan csiriklyan csiriklyan ugye hallod a madárccicsergést
A bokrok kora esti hűvösében amikor már pizsamát húzunk
És aludni készülünk

[Mint fagyott rózsza a téli kertben...]

Mint fagyott rózsza a téli kertben mellbimbód elsötétül
De ahogy ujjaimmal körbejárom kiröppen belőle a tél és
Mint a galambok szárnya az elhagyott templomban
Fehérre nemesül magamba hordozom ezt a két meleg

Halmot a számban mint kiskutyák a csontot és nem adom
Őket oda a rám vicsorító nagy kutyáknak ha meg is tépáznak
Akkor sem mert szeretlek

[Mikor először láttalak ruha nélkül...]

Mikor először láttalak ruha nélkül bőrdön
Átsütött hajszálereid csokra én meg csak néztem
Mint még egy alig látó kisbaba aki rácsodálkozik
Anyja arcvonásaira hogy milyen szépek ezek a krikosz
Krakoszok ahogy Kosztolányi a Mostan színes tintákról
Álmodom című gyönyörű versében írta beleült szemembe
Ez a látvány de írhatnám azt is hogy megülte gyomromat
Életem része lett elsivatagosodott életem oázisa most
Különösen hogy elhagytad az országot és egy jó anyagiakkal
Rendelkező nem dohányzó német nyugdíjas szeretője lettél
Vigyázz magadra kedvesem

[Kerüljön beljebb plébános úr...]

Kerüljön beljebb plébános úr ez itt a tiszta
Szoba az unokám küldött egy kis pénzt hogy
Kiparkettázzam és beszerelte az internetet is
A Balog Jóska ezermester csak jöjjön bátran
Plébános úr a Balog Jóska mesterrel az imént
Kivitettem a szőnyeget már megbocsásson
Hogy be ne sározza plébános úr csak bátran bátran
Nincsenek krampuszok a cipőjét nem kell levetni
Plébános úr majd bekapcsolom a porszívót és sitty
Sutty már nem is lesz poros még meg se köszöntem
Hogy eltemette a férjemet nagy disznó volt Isten
Nyugosztalja plébános úr majd mondjon el egy
Misét érte a húgomat kecerészte ó hányszor mondtam
Neki mikor részegen hazatáncolt hogy csapta volna
Rád Isten a temetőkaput nagyon hálás vagyok magának
Plébános úr bár fiatalabb lenne néhány évvel plébános úr
Mint a Balog Jóska aki az internetet beszerelte üljön le
Ha Isten is úgy akarja én is itt a tisztaszobába leszek
Felravatalozva édes Jézus légy vendégünk áldd meg amit adtál
nékünk

SZEGEDI KOVÁCS GYÖRGY

Barnabás

Jávorszarvas, bozontos kutya
és a te bánatos tekinteted,
ahogyan szorítod magadhoz őket.
Szoríts magadhoz engem is,
talán elférnék még játékaid között.

Majd fölrepülök kéklő ékszer szemedhez,
összetartozó odasimulásban.
Aztán zsugorodunk, zsugorodunk
a jávorszarvashoz, kutyushoz
nagy-nagy óriásra.

Végül megállt

Plafonra szegzett nyakkal
játszott a zongorán, és
énekelt harsányan.
A csárdásokat,
azokat nagyon szerette.
Szinte pattogott a kis székén.

Ilyenkor olyan volt,
mintha táncolna is a parketten
egy csinos, elegáns férfival.
Főleg amikor a jól ismert keringőket vette elő.

Én mindig a búzába ment a disznót kértem.
Még meresztgette is rám a szemét,
s láttam a búzából kiálló malacfülekét.

Végül megállt.
Megjelentek azok a könnyek,
s a csönd lenyelte a lélegzetem.

Ezt pedig Neked, édes Istenem, mondta,
és ahogy eddig is tette,
eljátszotta a Mennyben lakó én Istenemet,
áhítatosan, hálatelt szívvel,
mintha a Magasságos is jelen lenne közöttünk.
A sírástól nehézkesen
végig nyöszörögte még ezt a zsoltárt
az anyám.

HEGEDŰS VERA

Valakinek viselnie kell

Erő-izom, tejet iszom, és a tejből belém költözik a kórság. Soha nem fog kinőni belőlem élet, másfelől viszont ragyogó otthona vagyok a szabad szemmel nem láthatóknak. A parazitáknak is kell valahol lakniuk; úgy tűnik, az én testem pont megfelelő erre a célra: ideális hőmérsékletű befogadó közeg. Kis koporsók sülyednek a tüdő mocsaraiban. A gümőkórt nem lehet meggyógyítani, mondja a főorvos olyan hangsúllyal, mintha szándékosan választottam volna, mintha a mama szándékosan mérgezett volna gyerekkoromban a pusztán, a legközelebbi várostól földrajzilag nem, egyébként viszont nagyon is távol. A pusztán nincs szűrővizsgálat. Tehenek vannak, kaszálók, és főleg munka. Aki ide születik, nem döntheti el, mi lesz belőle, ha nagy lesz, mint ahogy a szennyezett tejet sem utasíthatja vissza, ha egyáltalán meg akarja érni a felnőttkort, amitől engem már csak egy év választ el, valójában viszont soha nem voltam gyerek ebben a tehénfejős, tüdőgondozós életben.

A szűrővizsgálatot néhány éve vezették be. Ebből a szempontból nincs tehát szerencsém, mondja a főorvos, rossz időben születtem, sajnos van, akinek ez jut. Mert valakinek viselnie kell a szenvedést, amit bizonyos arányban mindenki visel, de muszáj, hogy egyeseknek több jusson belőle, mert ez a világ rendje, az erősek mennek előre, és mi tartjuk őket a vállunkon. Tiltakozni nincs értelme, ugyan, kit okolhatna az ember azért, mert rossz időben született.

A szomszéd Weissék is rossz időben születtek. Le van zárva a lakásuk, ők meg a városban összegyűjtve, számos hasonló családdal együtt. A mama mondta, amikor bejött hozzám a kórházba. Azt is mondta, hogy attól fél, éjszaka valakik betörnek és kifosztják a Weissék lakását. Állítólag vannak csendőrök, akik a nagypiac mögötti sötétben árulják a címeket sötétedés után. De a mama még ennél is jobban fél attól, hogy hozzánk is jönnek ellenőrizni, és akkor megtalálják nála ezt. Kis csomagot vesz elő, gondosan beburkolták, madzaggal átkötötték. A Weissék értékei vannak benne: a pecsétgyűrű, ami, eddig azt hittem, elválaszthatatlan a Weiss bácsi kezétől; a Weiss néni füleihez tartozó kicsi aranygömbök; a Weiss Annuska első kiscipője; néhány fénykép rokonokról, akik már nincsenek; a család összes megtakarított pénze; és a legfontosabb, a Weiss bácsi szívgyógyszere, ami nélkül meg sem éri, hogy elvigyék vagy lelőjék. A mama szerint erre amúgy sem kerülhet sor, ilyenre még ezek sem vetemednek: Weisséket csak bevitték, hogy megszemléljék a háromtagú családot, hogy felmérjék, hány százalékbán emberek, és mennyiben idegenek, paraziták,

ahogy a szintén a házban lakó Szabó bácsi mondaná. Megnézik, hogy a Weissék weiss-sége mennyiben befolyásolja biológiájukat, viselkedésüket; ezért tartják őket ott, csak egy kis vakáció, ismerkedés a többi hasonló családdal, szabadidős tevékenység, gondolja a mama. De én tudom, hogy valakinek viselnie kell a szenvedést, és most, úgy tűnik, a Weisséken a sor. Ez talán egy nagyobb rendszer szintjén azt is jelenti, hogy nekem most egy kicsit jobb lesz. Lehet, hogy a holnapi műtét olyan jól fog sikerülni, hogy utána soha többet nem kell kórházba mennem.

Az egyik doktor, egy fiatal rezidens, tegnap bejött a kórterembe, és az ágyam mellé ült. Azt mondta, ezt hivatalosan nem közölheti, mert a többi, idősebb doktor megrovásban részesítené, talán fel is függesztené, ő mégis kér rá, sőt, könyörög, hogy ne vállaljam a műtétet; kockázatos szétszabdalni a tüdőt, sokan fel sem kelnek a műtőasztalról, és a rezidens tud róla, hogy már fejlesztenek egy gyógyszert, néhány év múlva nálunk is elérhető lesz, én pedig nagyon fiatal vagyok még, addig kibírom. Kérem, gondolja meg, Rózsa, mondta a rezidens, és én ebből rájöttem, hogy nemcsak a nevemet tudja, hanem tényleg alaposan át is olvashatta a gyerekkorom óta egyre gyorsabb ütemben vastagodó kórlaphalmot.

A jövő egy sötét, megfoghatatlan dolog. Soha nem is volt olyan, hogy jövő, csak a csodálkozás, hogy még mindig nem haltam meg. Ott van a lányiskola tanulói, majd később a többi fonónő arcán, a szomszédokén, az ismerősökén a felismerés, hogy nekem kell viselni, meg a türelmetlenség, hogy még mindig viselem. A Weissék soha nem csodálkoztak. Csak most értem meg, hogy már régóta tudhatták, hogy egy nap ők is viselni fogják, sőt, még sárga jelét is magukra tűzik, sápadt fénye rájuk ragyog. Ahogy a Weisséknek, úgy nekem sincs kiutalva jövő. Csak kapkodunk utána, ügyetlenül és kétségbeesve, így telik az idő, de ez nem ugyanaz, mint a tervezhető, berendezhető jövő. A nálam néhány évvel fiatalabb Weiss Annuskához hasonlóan nekem sincs értelme arra gondolnom, hogy hány gyereket szeretnék, meg hogy az esti iskolában leteszem az érettségit. Mindig csak egy lépéssel járok magam előtt: felhúزم a hálóruhát, aztán megfésülöm a hajam, aztán beteszem a Weissék csomagját a bőröndömbe. A mama ugyanis megígérte Weiss bácsinak, akinek semmilyen értéket nem engedtek magával vinni, hogy megőrzi neki a csomagot, amíg a jövő újra jövőszerűvé nem válik. Ebben már a Weiss bácsi sem hisz, de akinek gyereke van, annak muszáj úgy csinálnia, mintha minden rendben lenne. A mama is próbálkozik, de látom, mennyire fél, hogy elkapják, és akkor kiderül, hogy valamikor valamit nem jól csinált, hiszen ebben az országban rengeteg a hibalehetőség. Nem szívesen vette át a csomagot, de eszébe jutott, hogy mikor felköltöztünk a pusztáról a gangos házba, a Weiss néni rögtön az első nap átjött egy tál habos süteménnyel. Addig még nem is láttam ilyet: sápadt kis szelet, rajta kemény fehér kupola, a tetején csúcsdíz, egy darab meggy. Aztán még nagyon sok ilyet ettem, és más, addig ismer-

retlen süteményeket is: mákosakat, diósakat, lekvárosakat, mézeseket. A Weiss néni szeretett sütni. A mama először úri népségnek hívta őket, nem tetszett neki, hogy csak szerényebb falusi édességekkel tudja visszaküldeni a süteményes tálat. De hamar kiderült, hogy a Weissék igencsak szeretik a borzas katát meg a tökök rétest, így minden vasárnap süteményt cseréltünk velük, és a mama is megnyugodott.

A mama szerint nemsokára úgyis hazaengednek, a Weisséket is, meg engem is. De én nagyon is jól tudom, hogy a Weissék soha nem jönnek már haza, és én is csak ideig-óráig csinálhatok magamnak jövőt. Mert a tüdőgümőkórosnak gondosan kell megalakítani a jövőjét. Nem szabad tervezni vagy reménykedni: szerkezeteket kell létrehozni, amikben a jövő lakhat addig, amíg meg nem történik; szerkezeteket az időben, amiben vagyok, a helyeken, amiken tartózkodom, és főleg a testben, amiben lakom. A haj megfésülése is egy ilyen szerkezet, a körmök tisztán tartása, a kiskabát kikefélése is. Ezek a jövőnek a Pistára vonatkozó részéhez szükséges szerkezetek. A Pista nem csak hisz benne, hanem határozottan akarja is, hogy nekem legyen jövőm. Rózsika, maga itt az egyetlen, aki tud sakkozni, mondta a dolgozók otthonában; pont magának ne lenne jövője.

Pedig nem tudtam sakkozni. A Weiss bácsi tanított meg rá. Elővett egy kőből faragott, csillogó táblát, meg egy halom szépen kidolgozott bábút, miután elmeséltem neki, hogy életemben először sakkoztam egy dús hajú, határozott arcú bicikliszerelővel, egyben élkerékpárossal, aki nagyon jól ismerte a különféle cseleket és lépéseket, én meg jó sokáig gondolkodtam egy-egy lépés előtt, mintha különböző stratégiákat mérlegelnék, aztán végül minden lépésnél a Pista előző lépését utánóztam, mintha ez is egy stratégia lenne, az utánlépegetés, biztosan rá is jött a Pista, de nem szólt miatta, csak annyit mondott, szívesen sakkozna velem máskor is.

A Weiss bácsi sóhajtott egyet, és elkezdett a királynőről magyarázni. Úgy tűnt, a sakkbán az a legnehezebb, hogy itt tényleg előre kell tervezni. Arra gondoltam, hogy nem sokban különbözhet annak az életétől, aki nek nem jutott ki annyira. Sírni kezdtem. A Weiss bácsi megkérdezte, mi a baj, és én megmondtam neki az egészet, hogy a Pista meg én nem ugyanazt a jövőidőt tapossuk. Akkor láttam először a majdnem két méter magas Weiss bácsit kicsinek. Mert a Weiss bácsi mindenre tudott megoldást, még arra is, amivel nem bírt el a szerelő, és nem is volt a házban semmi törött, félkész, vagy hibás. A Weiss bácsi addig forgatta a dolgokat, amíg a helyükre nem kerültek, most meg csak bámulta a sakktáblát, és nem tudott mit mondani. Szerencsére az Annuska pont akkor jött haza a lányiskolából, így nem kellett sokáig csendben ülnünk, és folytatódhatott a sakklecke.

Sötétben nagyobbak az épületek. Könnyebb elbújni, a falakhoz simulva osonni. Még soha nem jártam a városban éjszaka, egyedül. Az éjszakai műszakosokat leszámítva csak azok járnak itt ilyenkor, akik valami rossz-

ra készülnek, mondta a mama, amikor felköltöztünk a pusztáról; azok, akiket nem elégít ki nappal a kisváros néhány bejárható utcája; azok, akik a bezárt üzletek és alvó bérházak közt a változatosságot keresik, és nem hiszik el, hogy itt nincs semmi más, semmi több. Kétségbe vannak esve az ilyen emberek, maga az élet ejti őket kétségbe, jobb tehát ezeket elkerülni, és esténként nyugovóra térni, mint minden tisztos, dolgozó ember.

De a Weissék is nyugovóra tértek esténként, most mégis bezárták őket az eperfák alá, ebbe az óriási udvarba.

Nehéz ezt a sok holmit cipelni. Nem csak a Weissék csomagja van nálam, hanem a bőrrönd is, amit magammal vittem a kórházba. Leejtem, amikor a csendőr megszólít. Hirtelen lép ki elé a kőfal mögül, ragyognak az egyenruháján a gombok a sötétben. Azt kérdezi, mit keresek itt, nem tudom talán, hogy ez egy szigorúan őrzött terület. Azt mondom, a szomszédaim elfelejtették magukkal hozni a gyógyszereiket. A csomagra mutatok, és várom, hogy a csendőr lelőjön. Biztosan le fog lőni, mert amit csinálok, az súlyos vétség, tudja jól mindenki. Becsukom a szemem és várom a lövést. Pista arca jelenik meg előttem. Most van itt a jövő, végre eljött, és már azonnal el is múlt.

Menjen végig ezen a fason, aztán forduljon balra, a falon egy helyen kilapultak a téglák, ott be tudja adni a csomagot, mondja a csendőr. És ne ziháljon ilyen hangosan.

Kinyitom a szemem. A csendőr eltűnt. Zizegnek a platánok az esti szélben. Megcsap az eperfák émelyítő szaga. Most már nálam van a jövő, eljött értem, de nem vitt el. Mindig úgy képzeltem, a jövő a halál. A lehetőség, hogy a jövő más is lehet, összezavar. Hirtelen nem is tudom, mit válasszak. Elhívni moziba a Pistát. Megkérni, hogy tanítson meg kerékpározni. Új sakklépéseket tanulni. Beiratkozni a dolgozók esti iskolájába. Kérvényezni, hogy néhány hónapot a szanatóriumban tölthessek, a hegyekben, ahogy a rezidens javasolta. Felfüggeszteni egy időre a gondolatot, hogy nekem kell viselni.

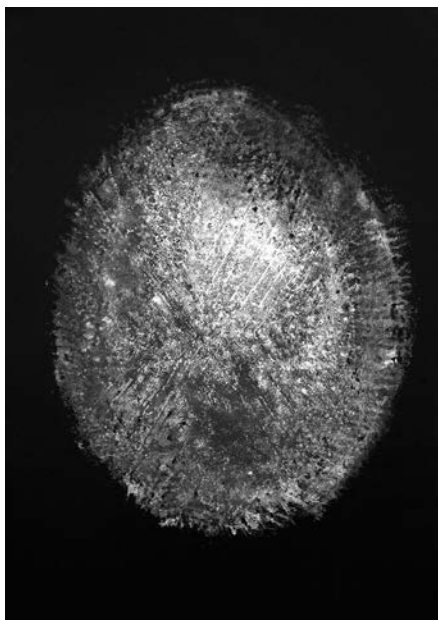
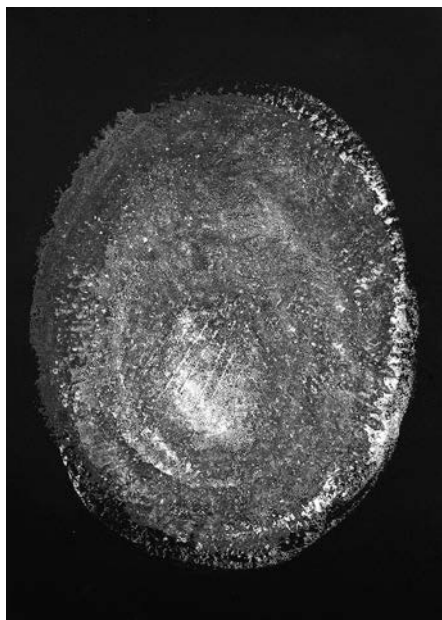
Megszólítom a néma udvart, és nemsokára az öttéglányi rés mögött megjelenik a Weiss bácsi arca. De ez nem az a Weiss bácsi, aki megszerelte a mama varrógépét vagy akitől félnek az iskolás gyerekek, ha rajtakapja őket, hogy megtaposták a ház előtt a virágokat. Ez az a Weiss bácsi, aki elnémult sakkozás közben. Csak tátog, amikor meglát, úgy tűnik, a csend is ennek a velejárója. Átpréselem a résen a csomagot. Ne tessék elfelejteni a gyógyszert, mondom.

A Weiss bácsi nagyon sokára szólal meg. Letépi a papírt a csomagról, és kiveszi belőle a sakktáblát. A résen keresztül átnyújtja. Szeretném, ha a Rózsikáé lenne, mondja, hogy tudjon rajta gyakorolni és minden partit megnyerjen.

Nem tudom megköszönni. A Weiss bácsi visszahúzódik az eperfák árnyékába.

Még sokáig állok a téglafal előtt. Az esti szellőben kihűl az arcom, piros és könnyes, így nem mehetek haza. Valami megszorít belül, nem a gümőkór, és nem is a jövő gondolata, hanem ez a némaság, ami az udvarból jön, ugyanaz a némaság, mint a Weiss bácsi elhalkulása, mint ami ezentúl mindig jönni fog a Weissék üres lakásából, a város bizonyos házaiból és üzleteiből, az iskolák üres padjaiból, egyes fonónők gazdátlanná vált öltözőszekrényéből. Nem tudom, hogyan lehet megszüntetni ezt a csendet, hogyan lehet benne esti iskolába járni vagy gyereket nevelni, hogy szabad-e egyáltalán mozogni benne, járni-kelni, élni, és egyáltalán, elkezdni beszélni.

Talán kis lépésekkel kell kezdeni. Holnap megverem a Pistát sakkban.

DEBRECZENY GYÖRGY

tanítási szünet

nyolcadikos korunkban rájártunk
a rendőr ezredes úr bárszekrényére
míg a szobájában tett-vett a nagymama
nem túl okos fiacskájából
jogász lesz csakazértis

másik barátunk apja ellenálló volt
később diplomata lett majd újságíró
kötőgépet vett a feleségének
aki aztán soha semmit nem kötött
esetleg biztosítást

nagy élmény volt amikor egyszer
úgy '70 táján a megbízható elvtárs
Opeljával elvitt a Keleti pályaudvarig
de az infarktusnak nem állt ellen
hiába kezelték a Kútvölgyiben

az én apám addigra már évek óta
hamuként töltötte napjait
egy urnában a Farkasréti temetőben
anyám szerint nem volt alkoholista
csak ebéd után ivott meg egy pohár sört

de az írógépet azért zaciba vágta
napi 2 doboz Kossuthot szívott
az elfekvőbe nem mehettem el meglátogatni
csak képeslapot küldhettem neki
45 évesen vitte el a gégerák

tanítási szünet volt aznap amikor
összegyűltünk az ezredes úr fiánál
cigiztünk és végigkóstoltuk az italokat
szép sorjában a kedves papa bárszekrényéből
másik barátunknak kissé a fejébe szállt

egyszer telefoninterjút készítettünk
Szepesi Györggyel pontosabban kétszer
mert elsőre nem sikerült a magnófelvétel
én humoreszkeket írtam és a Ludas Matyi
szerkesztőségébe járogattam
és vettem és olvastam a lapot

akkori házigazdánkból nem tudom lett-e jogász
másik barátunkkal évtizedek múltán
futottam össze az utcán mesélte londoner lett
én meg egészen a könyvtárosságig vittem
no meg a versírásig elvégre az is valami

üres lapok

kollázs

kártyavetés közben napernyők
alatt üres lapok nyúlnak el
elzongorázom neked a jövőt
lesz aranyad lesz ezüstöd
megtéped majd a hűtlen Elza haját
félredobsz majd egy verset a sok közül
az idő tenyerén kinézel a sorok közül
és megint elhervad valami akasztófa
akarom mondani katasztrófa
édesen illatozik majd a szerelem
mikor mész át Budáról Pestre
vagy éppen Pestről Budára
és érvénytelen lesz az óraátállítás
hagyd hát a fenébe a bódéban
a repedt üvegű faliórát és a lavórt
keresd fel nyugodtan a fürdőszobát
hisz ott sem halunk meg sosem
húzz kesztyűt ülj le az anyósülésre
és tedd a kesztyűtartóba
a születésnap tortát és a gyertyákat is
hogy legyen ott is világosság
töredékeken landol a papír
papucsod kopog a végtelenített folyosón
ó mondd hogy szenvedek pater dolorosus

sokat vakarózom és a fürdőszobába futkosok
mióta szünetet tartunk szünetet
a lap üres hátoldala azt mondta jó ez így
üres lapokat osztogat az üresség

Ő is itt mosolyog

kollázs a Nyugat Plusz 32. számából

valahol itt mosolygunk mi is
betört kirakat tükrebe néz az arc
de a jó vers kilép a cipőjéből
a régi bútordarabokat tologatja
és hátra se néz

valahol itt lakunk mi is
a tőmondatok között
szivarozó magyar költők
ülnek a felhőn angyalok helyett
lantjukat felhangolják

csak mi maradunk lehangoltak
titokban azon elmélkedünk
vajon hol húzódnak a távolság apui
akarom mondani kapui
és közben megjön a buszunk

mintha kriptában utaznánk
minden kegyes napon
műszakja végeztével
a betonkrisztus leszáll a betonkeresztről
valahol itt mosolyog ő is

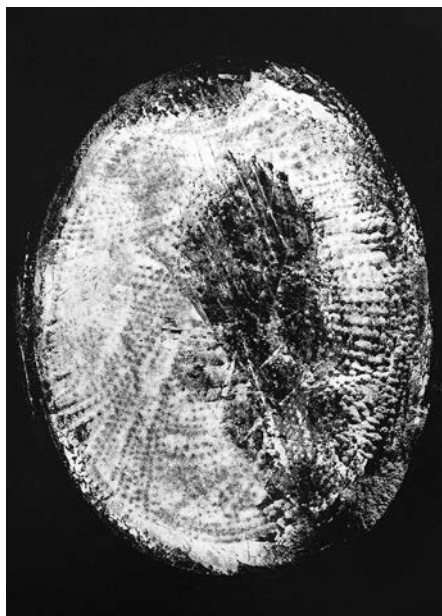
falevelek a járdán

sárga és barna és piros
falevelek a járdán
kupacokba terelte őket a szél
ezek szerint most ősz van

a fejpályaudvaron
most fejetlenség uralkodik
szivarozó magyar angyalok
ülnek a felhőkön

a költők helyett
akik most buszozni mentek
vagyis búsongni
vadgesztenyék koppannak

a fejükön

(Át)Változások és (meg)maradások

Nagy Gábor kötete kettőségek mentén épül fel. Emlékképei és gondolatvilága egyszerre világos, lineáris és komoly, sötét, filozofikus és diffúz, időtlen – a *bentről kifelé*, illetve a fent és a lent, az objektív és szubjektív megoldásával. A kamrából, budiból, a sötét, szűk helyről a napfényes, világos tér, a kinti világ felé, a nyárba néz, és vetíti ki szimbolikus vízióit: „villanófénnyel, varázsdobozban / ülve [...] / ragadozó lesből, bámulom, hogyan / pipiskedik, színeit szertehintve / hogyan kelletti magát a nyár” (*Budi*). Nagy szövegfelépítése úgy mozdul, ahogy „a tehének / farka lépésre legyez” *Udvar*). A felnőttként gyerek szemmel láttatott napokat az indiánlélek (*Udvar, Veteményes*) éli meg, a gyerek szemlélő az ember és állat kapcsolatát, az állatok közegét, létezését figyeli meg. „Öregmama, hát honnan tudhatta volna / hogy én közben a kertben / vidrát, baglyot is látok, / s a pirkadt sárga *elvira* után nyújtózó / fakóvörös rókát” (*Szőlőlugas*).

A versek fényképek, jelenetekből alkotott emlékképek és felidézett események, jelenetek sorának (*Szomszédság, Krumpliverem, Budi, Kerekes kút*) középpontjában a falu áll, a világ közepeként, meghatározó és meghatározott (bizonyos szempontból determinált) pontként. Átfordul a lét, *áttétet képez*, majd megáll egy szinten, és a költő a visszaemlékezésében pásztázza végig újra a megismert földet, megismert életet, családot, jeleneteket, cselekményeket, operatorként, fotográfusként is dokumentálva saját magának és a külvilágnak is, mi történt, mi történik éppen a felidézett percekben. A nagyanya figurája a felejtetlenség jelképe is. Nagy (gyerekként) az állatokkal való törődést, a szeretetet is kielevezve, kiemelve ábrázolja, „én véd- és dac- / szövetségben voltam velük / az akolmelegben, a gané csípős / szagában, fecskericsajban, / a máskor megközelíthetetlen / anyamacska pupillájában, / a megadás bizalmában.” (*Kutrica*). Mindig megakadályozva valahogyan az állat halálát, és mindig felidézve a halált, megidézve az egykor voltat, az egykor élőket. Érzékletesen ábrázolt az olykor elmosódó, olykor szigorúbban jelen lévő határmezsgye a kettőségekben: ember és állat, születés és halál, képesség (készség) és kiszolgáltatottság, pusztítás és védelem morális és gyakorlati határai között van jelen ez a terület, és érdekes megfigyelni (olvasóként a versekben rejlő megfigyeléshez hasonlóan), melyik fél hol találja meg a helyét, hogyan és kivel találnak egymásban való hitet és bizalmat, egymásban való (kereshető és meg is található) menedéket, hogy a gyereklélek megvédelmezze azt, amire szüksége van, amiben örömét leli, ami boldoggá teszi, ami valódi értékében önmagáért való. Az élőlény létezésének felismerésében teszi

boldoggá: az ember lelki menedéke az állat fizikai biztonsága (*Fásszín, Kutrica, Szénanyűvő*).

A házhoz járó papnak, orvosnak, a bátynak és a nagyszülőknek személye nincs. Anonim figurák a történet(ek)ben, és néha mintha csupán szemlélt kívülállóként jelennének meg, az új autóhoz is összeszaladó tömeghez hasonlóan. Mégis, lélegeznek, élnek, ott vannak a gyerek közvetlen közelében. A falu maga is lélegzik, de az állatok közelsége (az istálló állatai, a tyúkok, tehenek, baglyok, rókák, fecskék, macskák) adja meg az ember itt-létezésének a lényegét, a pillanat- és helyzetábrázolás alapján. Az állatok életösztone és az ember rutinos, mindennapi cselekményei hasonlóképpen fonódnak össze, és válnak eggyé, amelyet a költő párhuzamosan zajló cselekményekkel, együttéléssel (szimbiózissal, egy közegben, egy helyen együttléttel) illusztrál (*Fecskék*). A kettő elválaszthatatlan, kölcsönviszonyba rendeződött (kényszerült?) egység, a növényekkel együtt (otellószőlő, szilva, almafák, sárgarépa).

Nagy az embert sem kizárólag emberként rajzolja meg, inkább képlékeny létezőként, aki szimbolikus jelleget kap, folyamatosan adódik hozzá valami, amit a környezeti impresszió ad meg, így a nő, a nagymama képe sem kizárólag emberi. Mitikussá, legendaszerűvé emeli és alkotja át az embert, saját nagyszüleit is, saját maga pedig szemtanúja lesz ennek a különleges átalakulásnak, részese lesz a változásnak. A nagymama képe a boszorkányé, a madaré, „madáristen”-é (*Madáristen*), a repülni, verdesni, károgni, csípni mindig tudó, civakodó, állandóan *beszólogató* élőlényé. Átalakuló létező tehát ő maga is, aki mesejellegében még életében átlép egy másik világba, és válik ezzel időtlen családi hőssé, alakzattá. Emberről, asszonyból Vörös Rébékké (ki „fekete volt; mint bogár” Arany János Vörös Rébék, 1877), legendává. A nagyapa, aki „nekiment a határnak” (*Galambdúc*), az alakzat másik fele, ellenpontja ennek a figurának. Ő „motyogott fogatlanul a bajsza alatt / a méhek nyelvén” (*Kaptárok*). A kettősségben, az új megjelenése a konstanshoz, a megszokotthoz, a régihez illeszkedve csodaszerű, a versek legenda jellegébe fonódó motívummá válik (*Piros lada*). Mintha mágikus, csodás esemény történt volna *ezen a helyen*. Elárulja magát, amikor felfedi a titkot – itt *tényleg* nem minden valódi és reális: a „disznóól / mellett elsurran a nagy vörös patkány, / az egyetlen evilági lény.” (*Lidérc*).

Nagy a nőiségnek (mellek, hajzuhatag) általános jelentőséget ad. A nő fiatalon és öregen is mítosszá alakul, ahogyan minden kép és alak is. Átváltozik. A nő metamorfózisában és a madárrá változásban a csőr szimbolikusan száját és a madár csőrét is jelenti, a denevér, varjú vagy tyúk pedig pejoratív értelemben válik a nő egyik fajta szinonimájává, jelképévé. Elrepülnek mind egyszer, sugallja a költő. A nőiség kortalan és ideális meghatározása a nőiség szépségének hangsúlyozásában is megjelenik. A „sűrű, kenderszálas zuhatag” (*Krumpliverem*) leomlásában, a kioldott

kontyban körvonalazódik, mely „gyönyörű és titokzatos” (*Krumpliverem*). A nagymama és a madarak közös vonását fedezi fel az elbeszélő: „röptükben, tudtam, titok van” (*Fecskék*). A legenda jellegben benne rejlik a hangok, zajok, neszek és a csend kapcsolata is, a titokzatosság nyelvén értés és beszélés (méhek nyelve, a madarak hangjai), a fantázia jegyében, mely az indiánság egyik alapja, és a gyerek maga is elindul ennek az átváltozásnak az útján. Közege (át)alakítja, tanítja, szól hozzá.

Az állat és ember kapcsolatában megjelenik a kegyetlenkedés és a gyengédség kettőse is: a megölés pillanata, gesztusa, impressziója, az elkövetés, bántás öröme (a bátyban), és az ettől való idegenkedés és távolmaradás a költői alanyban. A „kézmeleg tojások” (*Búzával tűzdel*) érintése, érzése, majd a leölt disznó, a disznók által széttépett csirke, az U-szöggel megsebesített csirke, az elbújtatott kismacskák szemfénye, az állatok féltése és az irántuk érzett szeretet kimutatása egyszerre vonzza és taszítja a gyereket, a visszaemlékezőt. Az állat haszonjószág, tárgyá válik, élelmisszerré, az ember kiszolgálójává és kiszolgáltatottjává (*Istálló, Csúzli*). Az ember hasonlóképpen válik kiszolgáltatottá, saját sorshelyzetének áldozatává, alanyává. A halál, a haldoklás, az életveszély megfigyelése mellett döbbenetet él át az elbeszélő, amikor a keresztanyának *ajándékba* adott gyereket említi, és aki majd Csernobil áldozata lesz (*Az elajándékozott gyerek*). „Föl nem érhettem ésszel, / miféle áldozat, milyen alázat részt venni / e pogány szertartásban” (*Az elajándékozott gyerek*). Nagy itt a sorshelyzetet egyszerre helyhez kötöttséghez (regionális kötöttség) és sajátos távlatokhoz kapcsolja: a szülők megválnak a saját édesgyerektől, majd végül a keresztanya is elveszti „fogadott lányát”, és a munkába mélyed, saját magát is beleöli a fizikai munkavégzésbe, „túl a kilencvenen, / látam meggömbülve, mint egy u-szög, / kapálni [...] szikkadtan, ragaszkodón, hogy ha itt / az ideje, teremjen” (*Az elajándékozott gyerek*). Ha itt az ideje, teremjen halált az idő, teremjen a halál. A hiány, a veszteség itt már nem csak a jószág elmúlásában, mennyiségében mérhető, hanem az ember hiányában, mely *szemre nem gyanútható*. A rákbetegség és a Csernobil okozta végzetes megbetegedések erősítik az átértett halálközelséget (*Közel a százhoz, Temetés, Borsófejtés*). Mindezt a koponya-motívum is megerősíti (*Borsófejtés, Krumpliverem*). A folyamatosan elhaló, elhulló, meghaló élőlények sora között a borsószemek, mint „mint puha csecsemőkoponyák” (*Borsófejtés*) jelennek meg; az élet mulandóságának, egyszerre állandósult és változó jellegének adva hangot. Mindenben az ember körvonalazódik, minden az emberre emlékeztet, a fejre, az agyra, a gondolatokra, az álmokra, az elme működésére: „félálomban megrándulok mégis: / San Francisco utcáin kúvik szirénázik, / az éjszaka holdat pislogva, / közönyösen tollászkodik” (*Televízió*).

A szürrealisztikusnak, bizarrnak(nak tűnő valóságban) az állatok egymás közötti viszonyának is helye van. Nagy ábrázolja a baromfik és a

disznók közötti *csatározást*, a halált és haláltusát (*Vasárnap*), a kannibalizmust, vagy az ember által szándékosan okozott rossz fizikai állapotot (*Napos csibék, Búzával tűzdelt, Istálló*), „mert a vér mindent megmutat” (*Utazás*). A halált és annak folyamatát, pillanatképeit, mint a tudósító, rakja elemeiben össze a költő. A vér átvitt értelmű képekben is megjelenik, „a cigánymeggy, bevérezte ujjbegyeim” (*Cigánymeggy*). A gyümölcs vére és az állatok leölésének (*Disznóölés*,) vagy széttépésének (*Szomszéd-ság*) eredményeként megjelenő vér egyedi összefüggést teremt. A vér keringése, jelenléte, elfolyása az életet jelenti, majd annak elfolyását mutathatja meg, akár az *elfolyó idő* asszociációjaként is. A változások és érzések, asszociációk eredményezik azt, hogy minden egymásra emlékeztet. A lét létbizonytalanságát, a halál lappangó vagy felszínre kerülő jelenlétét erősítik fel a képek: „a kórboncnok sem találta a rák / kiinduló okát, annyi volt már az áttét, / különösen *rapid lefolyás*. (*Utazás*)”.

Az időnek különleges helye van: a diófa örök élete és az élőlények változó életkora, mulandósága, a generációk ábrázolásában is megjelenik. A gyerekek a nagyszülőkkel állnak szorosabb kapcsolatban. A diófa hosszú életű, az állandóság része, a „megroskadt trágyadomb” (*Diófa*) és az immár tyúkok nélküli udvar, a jelen része. A nagyapa és az apa vannak együtt, a nő jelképe és fizikai valója nincs jelen (sem a nagyanya, sem nagyapjának új felesége, sem az anya). Száraz, idegen kép, a „széttaposott / sároszöld dióburok” (*Diófa*) és a sarjadó fű, a talajnövényzet kibújása azonban az új életet, az élet maradását, megjelenését, jelenlétét jelképezheti. A pillanat (nyiség), a megragadható és megragadhatatlan, a körülírható és körülírhatatlan, mint az *írás nulla foka*, megközelíti az egyén számára a tökéletességet jelentő élményt, melyet úgy akar átadni, tűpontos leképezéssel megosztani, ahogyan maga is érzi. Nagy mindezt megfelelő nyelvi fordulatokkal és szavakkal építi össze. Az elbeszélő a *mi nyelvünkön* szól. A falusi nyelvezet a mitikus figurák, az élet és a halál összekötőjének, a kísérőnek a nyelvezete is, mely elvezet az evilágból egy másikba. Íze van a szövegnek, különleges kommunikációt hoz létre a költő, tájjellegű kifejezésekkel, szavakkal. „*A pajtáig mék szénáért*, *hogy a tehen / elejbe dobjak, mer’ a kurva döggye / ide kölkezett*” (*Kutrica*), a helynek, mint a falunak, a lakhatásnak, az ott levés szinonimájának körforgásában, a lokális megfogalmazásában.

Dunya *alatt* lenni, pincébe *lemenni*, a televízióban *látni*, a padláson *lenni*, mind a hely megragadásának és az ontológia fontosságának a hangsúlyozása. Ezek az összefüggések kérdéseket hoznak magukkal: honnan hová lát vagy gondol az ember, milyen élet jut neki, mit tud megfigyelni, mik a viszonyítási pontok, metszetek, geometriák, horizontok az én számára, az én maga hogyan látja és érzi, fogja fel a környezetét, saját életét, és mindez Nagynál kizárólagos, egyes szám első személyű fókuszot jelent. A zárt helyek (kaptár, kutrica, padlás, pince, fásszín, krumpliverem, galambdúc),

a nyílt terek (veteményes, kert, udvar) valamint a még távolabbi helyszínek, világhelyszínek (Csernobil, Király-hegy) mind elérhető, bejárható helyek, de a repülésnél semmi sem szabadabb és kötetlenebb; ez távlatokat köt össze, leküzdhető általa a földrajzi távolság, az idő. Repülni pedig csak a madarak tudnak, és az *Öregmama*. Ők nem az időben és az idővel élnek, hanem abban a bizonyos dimenzióban, amiről Nagy Gábor ír.

(Nagy Gábor: *Hosszú záridő, Hitel Könyvműhely, Budapest, 2022*)

HÖRCHER ESZTER

Kanizsai bőrkötény, prágai felöltő

A szülőváros iránti példás hűség, a cseh irodalom és kultúra tisztelete és a sör szeretete hívta életre Mohai V. Lajos *Tintaceruza a sörösládában* című, vegyes műfajú könyvét. A Prae Kiadó gondozásában megjelent, tetszetős kivitelű kötet korpuszát – miként az eddigi oeuvre egészét – az „emlékezés melankóliája” hatja át, ám a visszatekintő őszidejéből is fénylik a kanizsai gyermekkor, fel az ifjúkori Prága világa, előtűnnek a homályból a régi munkások, mesterek és mivesek, s megtelnek az egykori korszók. A múltbéli (valós, vélt) képsorokban, mint az álom folyamában, magától értetődő természetességgel kerül egymás mellé, szoros rokonságba, sőt, folyik át egymásba az itthon és a külhon voltja, e kétfajta sörös, irodalmi illetékesség és otthonosság. A *Rózsa utca, retrospektív* vezérszöveggé emelt, találó passzusa remekül vezet be mindezt:

*„A sörösök életre szóló eseményt jelentenek,
a Petőfi utcai „Lapi kocsmá” udvarán
szívükre ölelték a csatosüvegekkel megrakott ládát,
az én melodramatikus antropológiám kezdetei ők,
szívesen lyukadok ki az emlékezésben náluk,
ott bontotta szirmait előttem a periféria költészete,
szabad találkozás volt,
odalopódtam a szomszédház falához,
bámész szemmel figyeltem, hogy visongtak
amikor a másik arcába spricceltek a sörből,
mint Pepin bácsi és Maryska a Sörgyári capriccióban,
amikor disznóöléskor véres ujjal
bemaszatolták egymás orrát.”*

A kötet címét kölcsönző nyitóegység darabjai a kötelező feladatok. *A városról és söréről* szerzői előszava jelzi, hogy ezek az írások voltaképpen mutatványok egy készülő, vallomásos nagyprózai vállalkásból, amely

a gyermekkori Kanizsához kapcsolódó élményeket, emlékeket fogja össze (*A kanizsai Hidegház* – az épületelnevezés a mai Tripammer utcai temető ravatalozójára utal, ami a személyes veszteségek számbavételét is előrevetíti). A közreadott fejezet két hosszabb és egy rövid elbeszélésből épül fel, közülük az első (*Az a Kanizsa három városból állt*) nemcsak lényegre törő helytörténeti áttekintést nyújt, de érzékletesen festi le a régi települést (különös tekintettel a legtöbb útravalót adó Rózsa utcára), annak – szinte teljesen eltűnt – hármass jellegével együtt. A katonákkal és az olajosokkal ellentétben a szerzői szimpátia korán a sörösökre esett, a szenesek mellett meghatározó nyomot hagyott e munkások mindennapi tevékenysége, a lovaké pedig a költővé válást alapozta: „A szeneslovak és a söröslovak látványával sem tudtam betelni, ahogy elsuhanak előttem, ahogy súlyos fejüket lehorgasztva álltak a tűző napon, vagy reszkettek a szálkás esőben. Mintha a hozzátartozóim lettek volna. A cseresznyefákat is habos lovaknak láttam a kertünkben.” (17.) Felidézi a főzés hagyományainak cseh-morva eredetét, a dolgozók, főként a mesterek kiemelt társadalmi megbecsülését, a sör cserekereskedelmi jellegét: tikettért (legálisan) és afféle „mozgó okmánybélyeg”-ként (kevésbé törvényesen). Ennek a szívfájdító hiányú, letűnt világnak állít emléket a *Tintaceruza a sörösládában* is – az egykori Szomolányi-saroktól járva be a múlt komló- és malátaillatú útjait. A Deák tér környékét olyan példásan szép kötődéssel eleveníti a hazagondoló, amilyenel korábban csupán a diákkori nyarakat ott töltő Nagy Gáspár *Kanizsa-vár (vissza)* című regénye ajándékozta meg az olvasót, de gyermeki szemmel kémlel kincseket, ereklyéket rejtő padlásteretekbe, s a Csengery utcán is végigvezet, egészen a sörgyárig. Az emblematisz üzemről és messze földön híres termékéről (legismertebb márkája a „népsör”, a Balatoni világos volt) így ír a szerző: „A sörgyár jelenléte a város minden zugában érződött. A sör volt Kanizsán az italozás első számú forrása, pedig a városiak közül sokan adtak arra, hogy szőlejük és présházuk, kicsinyke, de takaros borospincéjük legyen. De Kanizsán mégiscsak „a folyékony kenyéren” járt az esze mindenkinek. Gyakran hallottam, hogy nincs igazi sör jó ízű víz nélkül – a Kanizsa környéki kutak tiszta vize évtizedeken keresztül hozzátette még a maga jótéményét a sörhöz, és egy évszázadon át éltette a sörgyártás és a sörivás szokását.” (29.) A sörivás néhány korabeli sanctumának kapuját szélesre tárva, betekintést enged a fentebb említett Petőfi utcai Lapi kocsmába, ahol a (talán) légiót is megjárt rejtői hős, Fikusz Karcsi osztotta a pofonokat és cigányzene simított el minden perpatvart, a piaci talponállóba, ahol a sörgyári kocsikísérők egyike a fuvarlevelek összesítése után és a műszakzáró jutalomalkohol (kevert) előtt szertartásosan a sörösládjába ejtette ceruzáját, és a törzshelyre, amelynek külön írást szentelt. *A Vén Diófa, a sörgyári kocsikísérők szentélye* hűen ábrázolja a bőrköténnyel a munkát letevő, a söntéspultnál felüdülést kereső, régről csodált férfiak

mindennapjait, méltó tisztelgés azok emléke előtt, akiknek a „sör a becsületük volt, a legközelebbi hozzátartozójuk”, prózai főhajtás az elfeledetteknek, akik „a gyárnak és a sörnek éltek.” (36.)

A szorgalmi feladatok első fele – egyben kiváló átkötés is – a Švejk írójának városbeli látogatását örökíti meg. A kötetet irodalomtörténeti értékkel avatja, hogy Mohai V. Lajos Radko Pytlík *A csavargó liba* című könyvében ráakadt az utazásról és a kanizsai tartózkodásról szóló paszuszusra, amit aztán – Tőzsér Árpád segítségével – Jaroslav Hašeknél eredetiben is fellelt. A *Hašek, kanizsai vendég* a cseh alkotó életművének kontextusába helyezi egyrészt a fiatalon, František Vágner balett-táncos és Jaroslav Kubín festőművész társaságában – Augustin Eugen Mužík író ajánlásával – Znojemský sörfőzőmesterhez vezető utat és az 1905 őszétől 1906 tavaszáig húzódó zalai vendégséget, másrészt az annak nyomán született *Nagykanizsai idillt* (*Nagykanidžská idyla*), amelyet szerzője *A Mérsékelt Haladás Pártjának története a törvény keretein belül* könyv korpuszába illesztett be. Az 1963-as kiadásból szerepel a függelékben a cseh nyelvű (eredeti) változat és elsőként a *Tintaceruzá...*-ban látott napvilágot a magyar fordítás is, Csanda Gábor munkájának köszönhetően. A szatirikus Hašek-írás élénken kiszínevezve adja vissza az út során, illetve Nagykanizsán hallott történeteket, a Monarchia e szegletét az elmaradottság és a mindent átható korrupció hazájaként mutatja be. Felhossa például, hogy Körmenden találkozott olyan, száznyalc esztendőös parasztemberrel, aki hetvennyolcadik éve ugyanabban a báránybőr bundában jár, abban is alszik, és már hat évtizede ő a polgármester, Kanizsa felújított akasztófáján az oda tévedő törökök kivégezhetők, a város pedig azért idilli, mert a potentátok mindegyike lopni igyekszik és kölcsönösen egymás zsebében vannak. Figyelemre méltó „észrevételek” a Törvény Keretei Között Működő Mérsékelt Haladás Pártja választási programjához külföldön tapasztalatokat gyűjtő „propagandistától”.

A további szorgalmi feladatok Mohai V. Lajos 1984-es prágai októberéhez kapcsolódnak, az ott nyert élményeket tekintik át. Az eltávozott íróbarát, a cseh kultúrát és irodalmat hasonlóképpen kedvelő Tabák András emlékének ajánlott „*Szeretem a sört, a sörmél csak Prágát egy kicsivel jobban!*” két tételben eleveníti fel kalandozásaikat: egy tabáni piros kalapos nő látványa nyomán a Vodičková utcai Varieté étterem hangulatát, a belvárosi közös sétákat, illetve az együtt szerkesztett cseh prózaválogatás munkaútjait (többek közt a *Szigorúan ellenőrzött vonatok* fordító Zádor Andrásához). S az őszi utazás – immár magányosan – az U Glaubic-ig is elvezet, ahol a gyermekkori angol televíziós sorozat hajóskapitányának mása csapolta a sört (*Onedinnél, a kisoldali kocsmárosnál*). A kötelezőket és a szorgalmi vállalásokat összekötő interjúrészlet („*Beleszerettem a sörgyárba*”) mellett ez az erős valóságvonatkozású keretbe illesztett novella nyitja a Hrabal-hommage-ok sorát. *A szép és a szépséges Poldi*, amelyet

a szerző a mester születésének 100. évfordulójára írt és a fordító Tőzsér Árpádnak dedikált, a kladnoi acélműben játszódó eposz (*A szép Poldi*) és a természetszerűleg jóval szikárabb kisprózai változat (*A szépséges Poldi*) jellegzetességeit, rokonságát vizsgálja, kiemelve, hogy e műfaji többhangúságból mégis egységes világ bontakozik ki. Amit a *Gyöngéd barbár(ok)* színrevitelének (Cinoherní Klub) tanulságai – a dráma és a színjáték bevonásával – újra megerősítenek. Nem véletlen az utóbbiról szóló *Akarom látni Arany Prágát* általános érvényű felütése: „Hrabalért keresztül-kasul bejártam Arany Prágát, bevallhatom, eléggé megszállottan, a nyomát kutatva, mint azok közül valaki, akiket mélyen érint a művészete [...]. Nyilvánvaló, hogy Hrabal izgalmas egyediségét nehéz keretek közé fogni; szélteben-hosszában terjedő anekdoták főszereplője, akinek a nyomán megszentelt irodalomtörténeti közhelyek estek szét. A legnagyobbak közül való. Szerencse, hogy ismerhetjük; eljárhatunk tanácsokért a könyveihez. [...] otthonosságérzése Zágrábtól Krakkóig ível; Kelet-Európa kapui nyitva állnak előtte.” (72.) A testi-szellemi zarándokút – a személyes találkozással – 1984. október 23-án, ezen a jelképes napon célba ért. A *Hrabal kék felöltője* állít emléket annak a kitörölhetetlen nyomot hagyott eseménynek, amikor az Arany Tigrisben a világhírű törzsvendég (a felemlített Hašek valódi irodalmi örököse) figyelme jeleként bejegyzett a rá várakozó által elé tett *Tükrök árulása* kötetbe, élethosszig tartó alkotóerőt biztosítva, ha íróvá még nem is, de olvasóvá ütve a megtiszteltet. A szorgalmiak korpuszát záró, ám mégis kötelezőnek tekinthető *Gyöngyök a mélyből* sorai – mint egy végső csapolás, „szentjánosáldás” sugarai – ekként töltik ki a lírai formát:

„Az Arany Tigris a Husová utca ékessége,
 az Óvárosban gombolyodó sikátor,
 Prága zarándokhelye,
 a gyorsan ürülő korsók közt tánclepet
 lejt a pincér,
 az átható füst csíkjában álltam,
 lestem Őt,
 keddenként járt ide.
 Szemvillanásnyi időbe telt, ahogy átvágott
 a sörünnep népén,
 a háromnegyedes felöltő beleúszott a levegőbe,
 s én úgy éreztem,
 Pepin bácsi vonul át a színen.” (82.)

Mohai V. Lajos *Tintaceruza a sörösládában* könyve két város dicsérete, de még inkább azoké, akik egykor benépesítették őket, életet, szellemiséget vittek falaik közé. Nagykanizsa sörös világa letűnt, miként Hašekkel a

Monarchia, és Hrabal távozása után Prága sem lehet már ugyanaz, ám az alkotói képzelet a személyes és közösségi emlékezet, a patrióta szeretet és az értő figyelem segítségével szavakból építette újra a szerzői szívnek (is) oly kedves múltat. Nemes törekvése az emlékörzés és -állítás szép gesztusa mellett e vállalat nagyszerűségéért és a kivitel minőségéért is elismerésre méltó és megbecsülésre érdemes.

(Mohai V. Lajos *Tintaceruza a sörösládában*, Prae.hu Kft., Budapest, 2020)

SZEMES PÉTER

Whap's Up Inspector Szindbád?

„Mára inkább nyomozónak nevezem
magam, mintsem írónak.”

Mészöly Miklós: Párbeszédkísérlet

Minden kétséget kizáróan állíthatjuk, hogy a 2020-ban Mészöly Miklós-díjjal is kitüntetett Csabai László író, költő, aki immár egy koherens életmű birtokosa, saját magáról is elmondhatja a mottóban megfogalmazottakat. S amennyiben Flaubert közismert mondását magára nézve is érvényesnek tartaná: azaz kijelentené, hogy „Szindbád, a detektív én vagyok”, abban az esetben a cím akár rá is vonatkozhatna. A Csabai által teremtett detektívfigura mára már méltó társa, kollégája lett Joe Nesbo Harry Hole karakteres nyomozójának, vagy a francia krimiirodalom legismertebb felügyelőjének, Maigret-nek.

Az egyébként kiváló novellista Csabai 2010-től 2021-ig három (közöttük két igen vaskos) detektívregénnyel ajándékozta meg olvasóit. Károlyi Csaba 2020 februárjában az ÉS-ben még csak jósolta, hogy lesz ebből tetralógia is, és egy év múlva meg is jelent a negyedik, az *Inspektor Szindbád*. S ahogy a szerző a novelláival is újított: a *Száraz évszak* (2014) páros novellákat, úgynevezett „duovellákat”, *A vidék lelke* című kötet (2019) „triovellákat” tartalmaz, úgy teremti meg Schiffer Árpád (becenevén Szindbád) rendőr őrnagy felügyelő sajátos figuráját, akivel aztán végignyomozza a múlt század '20-as éveitől egészen 1961-ig a magyar- és világtörténelmet (a szerző történelem–német szakon végzett), eleven képet rajzolva a horthysta rendszerről, az 1. és 2. világháború közti helyzetről, a szibériai lágerfogságról, a Rákosi- és Kádár-rezsimről, benne az ÁVO, az ÁVH, az AEH becstelenségeivel. Hogy aztán az '56-os forradalom idején az NSZK-ba menekítse főhősét, aki ott főfelügyelőként teljesít szolgálatot. Az olvasó a 61 éves Szindbádtól vesz búcsút a tetralógia végén, de minden reménye meglehet, hogy a nyugdíjas évekről is kap majd híradást.

A Jo Nesbo, Jussi Adler-Olsen, Maj Sjövall nevével fémjelzett skandináv krimiirodalomnak, valamint az orosz Borisz Akunyin Eraszt Fandorinjának lelkes olvasótábora van, főképp, mert ezeknél a szerzőknél elsősorban olvasócsalogató ürügy a bűnügyi szál, nálunk mennyiségileg szegényesebb a detektívirodalom, de bizonyos szempontból sokszínűbb. Már Babiczky Tibor nyomozója is csak részben hasonlít a flegma, magabiztos, Camelt szívó, szivarozó, söröző vagy épp minőségi italt fogyasztó detektív karakterekhez, mivel tele van – egy személyes bűn kapcsán – lelkiismeret-furdalással. És épp ez a tépelődő attitűd különbözteti meg a hazai nyomozófigurákat a többiekétől, mintha nálunk a bűn és bűnhődés keresztényi eszmerendszerében zajlódnának le a nyomozati esetek, és kicsit másabb társadalmi berendezkedésben. Műfajilag is tágabb keretek között mozognak ezek a művek, így beszélhetünk például bűnregényről, így – csak néhányat említve – Papp Sándor Zsigmond: *Gyűlölet* című könyvéről (2018) és *A Jóisten megvakul* című novelláskötet egyes írásáról (2014); a történelmi bűnök regényéről, ide sorolhatóak általában Dragomán művei vagy Rakovszky Zsuzsa: *Szilánkok* című regénye (2014), vagy kiemelten Zoltán Gábor: *Orgia* című megrázó műve; vagy a titkos bűnök lélektani regényéről, mint például Rakovszkytól *A kigyó árnyéka* (2002), illetve a valós történetet feldolgozó Rubin Szilárd: *Aprószentekje*, Bozsik Péter: *Attentátora*; valamint Krasznahorkai számos kötete, melyek a bűn természetéről szólnak. Hozzájuk képest már jobban a krimi felé húznak Hász Róbert *Fábián Marcell* bácskai történetei (2019) és mellette a Szindbád-sorozat. Csabai L. valóságábrázolásának mintegy megágyaznak Mikszáth és Móricz alkotásai.

Vincze Ildikó az IJ-ben írt recenziójában Csabai sorozatát „századelős krimimeséknek” nevezte (talán a bagdadi eredetű Szindbád név miatt), regénnyé strukturált novellafüzérnek, mely nem a klasszikus értelemben vett detektívtörténet. Az alaptörténet ugyan köthető valamilyen bűnügyhöz, mégis a háttér események „előtolakodnak, maguk alá gyűrik a krimiszálat, végső soron inkább posztmodern történelmi kriminek tekinthetők”. Egyet azonban biztosan állíthatunk, hogy az *Inspektorban*, bár az NSZK-ról temérdek ismeret és tudásanyag van jelen, azok semmiképpen nem nyomják el magát a nyomozati szálat. Schiffer Árpád alakja pedig kultikussá nemesedik, olyannyira, hogy az Immanuel nevű plébánossal való beszélgetés során a főhős életcél-azonosságot állapít meg kettejükre nézve: „[a] bűnt üldözzük, a bűnöst vezekeltetjük”. (372)

A Litera Kontra-poszt *Jog és ellenállás* című filozófiai vitájában (2022. 02. 23.) Losonc Alpár messziről indítva, Antigoné és Prométheusz példájából vezette le, hogy kell lenni egy eredendő jognak (közérthetővé téve) „az ellenállás jogának”, mely „úgy feszegeti a fennálló kereteket, hogy az immanenciát felforgatva, annak ellenállva a transzcendencia felé mutat”. Szindbád él ezzel a joggal > benne él a történelem pok-

lában, de nem merül bele a politika mocsarába. Sőt, karaktere egyfajta idollá csiszolódik. Kicsák Lóránt *Az ellenállás paradoxonai* című reflexiójában ezt így magyarázza: „[a]z ellenállás, akár természeti adottságnak/ontológiai forrásnak, akár isteni adománynak tekintjük, mindenekelőtt a szubjektivitás konstitutív” (= lényeket alkotó) „mozzanataként tűnik fel”. „Ez nem azt jelenti, hogy a hatalmi hálózatban, ahol az egyének relékként működnek, az ellenállás gócpontjait is meg lehet szervezni, hanem azt, hogy az egyének nem ellenállnak, hanem ellentartanak a személytelen fegyvelmező, megfigyelő hatalomnak”. [...] „Ezek az aporiák íródnak át a szabadság és a szabad akarat dilemmáivá”. Csabai László főfelügyelője is többnyire ellentart, morális attitűddel rendelkezik, szabad akaratú döntései a jó irányba viszik; alakjának megteremtésére szükség volt, mégpedig azért, mert a szerző szűkebb szülőföldjén, a nyírségi és beregi bokortanyák földéhes tirpákjai között – a szerző szerint – „hiánycikk a morál”. Mellesleg erről Térey János is szívszorítóan ír a *Boldogh-ház, Kétmalom utca* című posztumusz regényében. Területileg nem sokkal esik messzebb az ő vidéke a nyírségeiktől, lakóinak szemlélete pedig hasonló.

Milbacher Róbert az ÉS 2021. július 9-i számában a magas irodalom lektűrösödéséről írt, a cikkből kiderült, hogy kiváló szerzők, ha nem rendelkeznek újító szándékkal, könnyen belesétálhatnak abba a csapdába, hogy kiszolgálják az olvasói igényeket oly módon, hogy a bonyolult társadalmi problémákat leegyszerűsítik, elbeszélhetővé teszik. Természetesen ez Csabai esetében is veszélyforrást jelenthet, főképp, hogy ő maga is kijelentette az „Íróként szabadnak érzem magam” című ÉS-beli interjúban (2020. 05. 06.), hogy „szándékosan olvasóbarát könyveket írok”. „Hiszen mi érdekli leginkább a mindenkori olvasókat? A szerelem, a halál, az egzotikum.”

Nos, ha ezt így egy az egyben komolyan vennénk, akkor közel sem éreznénk inzultálónak például a szibériai lágerélményeket, vagy az '56-os nyárligeti forradalmi eseményekben Szindbád szerepvállalását, vagy akár a három kötetben végighúzódnó szerelmi szálát, amely szinte a szerelem apoteózisát képezi meg. Ez utóbbi által a kifejezetten realista szerzőt akár „újszentalistának” is kikiálthatnánk. Bár tagadhatatlan, hogy Csabai a szibériai Szonya személyét többször is olvasócsalogatónak használja fel, például a 298. oldalon, mikor valamiről a detektívnek ismét a halott Szonya jut eszébe, és itt bevet egy csalit: „[m]ár tudja, hogy Szonya él”. De az olvasó ezt honnan tudhatná? Csakis onnan, ha előzőleg már elolvasta a *Szindbád, a forradalmárt*, ezt a vaskos, 900 oldalas regényt, melyből kiderül, hogy az '50-es években a nyomozó Szonyát mint neves orosz színésznőt látja viszont egy magyarországi filmvetítéskor, és egykori szerelme adja át neki a burjátok utólagos kitüntetését. Akkor néhány boldog napot együtt is tölthetnek.

Mikor ezt írom, zajlik a rettenetes orosz–ukrán háború, melynek kimenetele még megválaszolhatatlan, az emberiség végveszélyben. Ez is egy aporia! Most lenne szükségünk egy bölcs, tapasztalt nyomozóra, aki netán már biztonságpolitikai szakértővé nőtte ki magát, hogy megvitassuk vele a helyzetet. Schiffer őrnagy ugyanis nem átlagos detektív, őt elsősorban nem az érdekli, hogy a gyilkosság 'hol' és 'hogyan' történt, hanem hogy mi volt a kiváltó 'ok'. Szindbád az okokra kíváncsi, és a szerző megfelelő narratív stratégiát (megszólalási módokat, párbeszédet, oda-visszautalásokat) használ annak érdekében, hogy az okokra fény derüljön.

Az *Inspektor Szindbád*ban Csabai helyrehozza korábbi hibáit, már amiket Szilágyi Zsófia olvasott a fejére a Literán a *Nerpa, sztyeppe, Ljubov Orlova* című írásában. (2013. aug. 3.) Szilágyi Zs. elhibázottnak tartja a helységnevé adását, mert micsoda név az a szibériai Pervijplan? Véleményem szerint pedig kiváló ez a beszédes név, jelentése is van, magyarra fordítva = az 1. terv, azaz a szocialista, sztálinista tervgazdálkodásból az első. Szindbád négy évig élt ott, először lágerlakóként, majd nyomozóként. Legalább olyan jó hangzású elnevezés, mint a későbbi Aspenau, az NSZK-beli város, ahol aztán 1956-tól 61-ig teljesít szolgálatot. S ha kifogás az, hogy Csabai művei nem simulnak bele a történelmikrimi-hullámba, ahogy ezt Ruff Orsolya nehezményezi a Könyves Magazinban (2013. július 13.), akkor a szerző azt a választ adja, hogy ő nem krimiíró, hanem „író, aki krimi is ír, pontosabban detektívtörténetet”. Kijavított hiba, hogy az *Inspektorban* nem maradnak el a „nagy nyomozó diadalmas esetfeltárásai”. Itt ugyanis egyetlen gyilkosság után nyomoz kifulladásig, egy Jonas Unger nevű porosz menekült gyilkosát keresi, és találja meg, miközben kollégáival együtt kb. huszonnégy kihallgatást végez.

A kihallgatások életszagúak, élvezetes párbeszédet, a szereplők megfelelőképpen egyénítettek; s ezek az alkalmak gyakran a helyzetkomikum forrásai is. Szindbád nemcsak Neustadtban, Aspenau külterületén, a „Cigányok földjén” (így hívták az épp felszámolásra váró menekülttábor városrészt) nyomoz, hanem több helyszínre is elutazik, így Münchenbe, de még a németek új, felkapott nyaralóhelyére, egy spanyol üdülővárosba is. Ez alkalmat teremt a német és spanyol viszonyok összehasonlítására, s eközben számtalan emlékképben idéződik meg a szerző/nyomozó kedves Nyárligete (=Nyíregyháza), illetve villanóképekben fel-feltörnek a szibériai emlékek. S ha a 2. kötetben az volt a baj, hogy Szindbád nem tudhatt oroszul (de tudott, mert földije a tirpákok és ruszinok, lévén vegyes szláv lakosú város Nyárliget, és a lágerben is tapadt rá az orosz nyelv), úgy most a német nyelvismeret merülhetett fel kérdésként, de a nyomozó tanult németül, s igaz kissé magyaros akcentussal, de jól beszélt a nyelvet. [Itt ismét belebotlunk a lehetséges alteregóproblematikába, de ez (akár Csabainak, a szerzőnek is) miért gond? Szindbádnak lenni – nem Krüdy figurájának, hanem az Ezeregyéjszaka alakjából formált detektívnek

– kitüntetett lehetőség! Szindbád Bagdadban töltötte gyermekkorát, ott olvasott krimiket, onnantól eredeztethető a szakma iránti szenvedélye. Egyszer azt vallotta, hogy „akár fizetne is azért, hogy nyomozhasson”.]

Az viszont tagadhatatlan, hogy az előző két regényben Csabai kissé szószátyár volt, de akkor főhőse több esetet göngyölített fel, a sorozat negyedik kötetében azonban a szerző megtanulta a sűrítést. Ehhez pedig kitalált egy jól működő szerkezetet. E struktúrában 16 fejezet található, melyekbe beiktatott úgynevezett „passázzsokat”. Ez újabb csabais lelemény, akár irodalmi szakkifejezésnek is tekinthetjük; eredeti jelentése: két háztömb közti keskeny átjáró, de ilyen néven áruházak is működnek (Párizsban, Pétervárott biztos), a regénybeli funkciója pedig az, hogy a jelenben gördülő események idejéből egy kis kitekintésre átvezessen a múltba vagy a jövőbe. Időbeli átjáró tehát. Így például Csabai két passzázsba könnyen beillesztheti Szonya történetét, Szindbád egykori szerelmének alteregója, a német Katrinnal való viszonya kapcsán. Illetve a világmegváltó szláv eszmére rámontírozhatja a *Sancta Germániát*, valamint Szindbád sorsát illetően *Az ajánlat* című passzázsban lebonyolíthat egy izgalmas találkozást Anonymus ügynökkel, aki figyelmezteti a főhőst, hogy hamarosan távoznia kell az NSZK-ból. Ezeknek a passzázsoknak történetsűrítő, egyben erős atmoszférateremtő szerepük is van. Talán ennek a leleménynek köszönhető a könyv ténylegesen olvasóbarát hossza, a 430 oldal.

A regény kiemelten sikeres fejezetei az 1., a 4. és a 10. A 4.-ben (*Szibéria csillaga*) egy fergeteges párbeszédben (Csabai műveire jellemző a dramatizáltság, sőt a filmszerűség, könnyű lenne belőle forgatókönyvet írni) a művészet kerül terítékre, többek között az írók életmódja, életvitele és egyáltalán a művészet felelőssége, ugyanakkor gyakran álságos volta. A történetmesélés fordulatokban gazdag, a detektívregényhez illően számos csavar teszi érdekfeszítővé a cselekményt. Persze a szerző ezzel Szindbád maximalizmusát, etikus lényét jellemzi, maga a főhős erről így vall: „nekem el kell számolnom a lelkiismeretemmel, nem csak a bírónak”. (413) „Elvileg egyszázaléknyi kétely sem férhet hozzá egy elmarasztaló ítélethez” – mondja mindezt Szindbád a már türelmét vesztő ügyésznek. (416)

A regény egészében véve kiváló korszakfestés: a 2. világháború utáni NSZK miliójében járunk, a szerző komoly kutatómunkát végzett, még annak is utánajárt, hogy milyen műsorok mentek ott és akkor a tévében, milyen volt először bemenni Szindbádnak egy önkiszolgáló boltba – rögtön meg is állapította, hogy ilyesmit Nyárligeten (a lopások miatt) még csak elképzelni sem lehet –, illetve furcsa volt Szindbádnak először müzlit ropogatnia. Utólag megállapíthatjuk, hogy mi, magyarok, akkor is, most is kb. húszévnyi lemaradásban vagyunk a nyugathoz képest. Megdöbbenő, hogy egy porig rombolt és a végsőkig megalázott, kettéhasított ország gazdaságilag mekkora gyorsasággal fejlődött Adenauer vezetése alatt,

még akkor is, ha szinte nem is volt belügye, mert Amerika mindent felügyelt, lehallgatott. Persze ott is voltak bajok, gátló tényezők, főként a menekülttábor lakói közt, rengeteg volt a testi-lelki nyomorék, virágzott a prostitúció, a „hitleráj” miatt számosan öngyilkosok lettek, és arcpirítóan működött a „familiáris kizsákmányolás”.

Csabai rendkívül gazdag fantáziával lakja be szellemileg is az NSZK-t, gyakran miniportrék segítségével és mély empátiával ábrázol. Főfelügyelője, Schiffer Árpád morális racionalitásával mindvégig ellentart, nem politizál, és határozottan elutasítja, ha bármibe be akarják szervezni.

Eddig még nem volt szó Csabai László egyik fő feszültségoldó stílusesszéjéről, a humorról, a helyzetkomikumról. Mindjárt a regény elején a szerző megadja az alaphangot egy tolvaj (*Gloria*) elfogásával, majd kihallgatásával, ahogy az egyezkedik a nyomozóval, hogy ne büntessék meg. Vagy emlékezetes a főfelügyelő és a főtanácsos beszélgetése az olasz, a spanyol és a török vendégmunkásokról. (28–29) És komikus az a helyzet, amikor Szindbád a vasútállomás előtt csapkod az újsággal, mert ez volt a megbeszélte ismertetőjele, és pillanatokon belül mindenki a nem létező legyeket kezdi csapkodni.

A nyelv alkalmanként erőteljesen differenciált, például a majorságiak vagy az ukrán menekültek szóhasználatában. (102–103) Szentenciózus a háborúban sokat szenvedett Magda Hinschet bonmot-jára (ő jelentette be az erdőben történt gyilkosságot a rendőrségnek): „[a]mi félelmetes, az nem az erdőből jön, azt mind az ember csinálja”. (343) Mindezek mellett mélyenszántó eszmefuttatás hangzik el több helyen is az ember-ről, miközben hallatszik, hogy húzzák fel a berlini falat.

Számomra egyedül az *Epona-passzázs* című fejezet maradt kicsit rejtélyes, még megfejtésre váró, hogy a szerző az eponistákkal mire is akart utalni. Lehetséges, hogy afféle swifti jelképiséggel van dolgunk, mely szerint a lovak, az állatok nemesebbek, értékesebbek az emberi fajnál és megbecsülésre méltóbbak?

A regény utolsó fejezetében, a *Sancta Germániában* a neustadti épülő templom plébánosa és a főfelügyelő között megrendítő beszélgetés zajlik hitről, bűnbocsánatról, arról, hogy '40-ben az akkori német ideológia miatt a Biblia szövegét megcsonkították, s azzal elindult a nyugati kereszténység végső torzulása, fokozódott a szekularizáció, és megállíthatatlan lett az ember morális mélyrepülése. De szót ejtenek a szabadságról, a szubjektum szabad akarati döntési lehetőségéről is.

S mikor végre Szindbád számára is valamelyest megnyugtatóan lezárul a megtalált gyilkos bírósági pere, és egy ünnepség keretében sokan gratulálnak a nyomozónak sikeres munkájáért, akkor újra megjelenik a színen az ügynök Anonymus, aki nem szűnt meg követni főhősünk minden lépését, és most figyelmezteti, hogy elérkezett az idő, a magyar származású Schiffer Árpádnak el kell hagynia a német rendőrséget, menjen

nyugdíjba, és távozzon az országból is. Ő volt az, aki korábban azt mondta a nyomozónak, hogy „[e]gyes emberből, mindegy, hogy gyáros vagy proli, kiirthatatlan az ölésvágy”. (261) És most ő lesz az, aki idealistának nevezi Szindbádot, mert az mindig az igazságot szeretné kinyomozni. „Igazság? Ezt mondta? Hát magának az a rögeszméje, hogy helyre lehet állítani az igazságot a világban? A nagybetűs Igazságot? Ennyire idealista?” „Nem, nem vagyok az – hazudja Szindbád, mert persze, hogy idealista.” (421) Minő paradoxon! A realista regény főhőse idealista!

Szindbád magában végigfuttatja életcélját: mindig is a harmóniát kereste a diszharmóniában. Majd átgondolja a két részre szakított Németország, valamint a fényből és árnyból gyúrt ember jellemzőit, és megállapítja, hogy hiába töltötte az egész életét nyomozással, soha nem fogja megtudni, hogy mi az igazság. Még akkor sem, ha a detektívek legkiválóbbja lesz, ha a fiatalabbak idolként tekintenek már most is rá. Aztán elmosolyodik magában (a szerző, Csabai is), mert eszükbe jut Mandelstam egy híres mondata, amibe aztán bele is törődnek: „[a]zt hisszük, hogy minden rendben van, csupán mert járnak a villamosok”.

(Csabai László: *Inspektor Szindbád, Magvető, Budapest, 2021*)

MOSONYI KATA

(Határ)átlépések és angyalok

A kötet Háy János írásait Oláh Mara (1945–2020) festőnő munkáihoz, darabjaihoz, hangulataihoz, példáihoz igazított szövegeit tartalmazza. Képből és szóból újraalkotott egy világot, belehelyezkedve a női lélekbe, testbe, mivelbba Omara vizuális világán keresztül. Háy egyszerre objektíven és szubjektíven kezeli a téma felvetés(ek)e)t.¹

Háy szándékosan gyermeki, egyszerű nyelvhasználattal ír, majd vált filozofikusabb, a felnőttég és a gyermeki lélek közti határon mozgó nyelvvezetbe, és elérkezik a felnőttvilág beszédmódjához, amely már nem csak a konkrét történetet veszi észre, a saját tapasztalatot, hanem a sajátból kiindulva általános jelenségeket fogalmaz meg. A kifejezett témák nagyon is komoly hangvételt kapnak, köztük megjelenik a kirekesztés, az emberi viselkedés általános jellemzése, a szerelem, a halál, az embert általában érintő elemek sokfélesége. A cigányság helyzetétől elvonatkoztatva, felismerhető ezekben a szövegekben a ma társadalmát érintő viselkedésmód,

¹ A kettősséggel kapcsolatban mondja Háy János: „tárgyszerűen kell tudnod szemlélteni, kihelyezve magadból, de közben nem szakíthatod le a saját szívedről, mert attól dobog, hogy rád van kötve.” *A tervünk az volt, hogy én fogok előbb meghalni*. Interjú Háy János íróval. Kovács Bálint, 2020. augusztus 25. https://index.hu/kultura/2020/08/25/hay_janos_interju_karanten_koronavirus_halal_terey-osztondij_ne_haragudj_veletlen_volt/

az élethelyzetek, a filozofikusabb hangvétel, az anya–gyermek kapcsolata, a másik eltaszítása vagy szeretete, a ragaszkodás, a célok és álmok, minden, amiben az ember hinni próbál (mer).

Háy a valóságot és a meseszerűséget ötvözi. A történetek az emberről szólnak, az emberi lélekben és az ember valóságában megtörtént kettősség alapján. Az embernek ebben a világban „három próbát kell kiállnia” (93), Háy megszólít, és elbeszél: „becsukod a szemed, aztán kinyitod, és ha látod a palotát, tovább jöhetsz, mert van hova.” (93). A meseszerűség nemcsak a csodás elemeken át (elpakolt internet, 95), hanem a gyermek (ember) jobb helyzetét elgondoló megoldásokon keresztül is megjelenik. Oláh Mara szókimondó, körvonalazza a világ problémáit, egzisztenciális, szociális kérdésekre és jelenségekre hívja fel a figyelmet a festményekhez illesztett szövegekkel, kommentekkel, véleményekkel². Valósága és képzelete a Háy által is hozott kettős kifejezésmodot foglalja magába. Háy írásaiban el lehet vonatkoztatni a cigányságtól, és általánosságban is képet kaphatunk a kirekesztésről, megvetésről, a másság általános ellen-szenvéről, illetve az emberi gyarlóságról. „Ez lett egy becsületes családapából, hogy rabló, egy nő miatt” (21).

Az ember általános helyzetét filozofikus gondolatokkal kíséri: „Ő volt az én táplálékom [...] csak egy csend volt a neve, és az a hang és az az érzés, amit éreztem” (45). A kölcsönösség, az ember és a másik kölcsönhatása elengedhetetlen a világ működésében. A mesejelleg és a racionalitás ütköztetése a mindenkori léthelyzet köré épül fel. „Ablak csak akkor van, ha van ház. Ha nincs ház, az ablak nem ablak már. Kitört üveg, behúz a hideg, de az ablak így is ablak, mert van ház.” (51). Ugyanebben a szövegben egy mai szociális jellegű problémára világít rá, valóban hirtelen váltással, mintha zseblámpát irányítana hirtelen a következő gondolati egységre: „Hatalmas csizmája van a gyermekvédelemnek, és majd beletesz minket ebbe a hétmérföldes csizmába, és visz egészen oda az intézetbe, ahol már ott egy csomó gyerek [...] egy jobb életet fogunk megtanulni [...] Abban az életben visszkapjuk az anyukánkat, vagy nem, mert őt nem vitték el, és megfagyott ott abban a házban, a kitört ablakok mögött, mert nem melegítette őt a sok-sok kicsiny malackája.” (51).

Háy az egyszerű és világos nyelvezettel az egyszerű és világos léthelyzeteket támasztja alá. „Ha jönnek a kártevők, elbújok magamban, amikor elmennek, újra én leszek a kert, a bogár, a madár, a virág, és én leszek én, aki végre meg meri mutatni magát.” (53). Az énreprezentáció és az énelrejtés kettőset jeleníti meg, ellentéteket állít egymás mellé, a test és

² „Rohadtul nem érdekel, hogy mi van bennem. Az érdekel, hogy mi lesz a szövegben [...] A papíron legyen tárgyyszerű a dolog, még ha ebből a szívből is táplálkozik. Ez egy ellentmondás, ahogy ingázom a tárgyyszerűség és a teljes érzelmi elragadtatás között”. Háy János: *A koronavírus csak fokozta a szabadság megvonását*. Telex - Kult, Haász János, 2021. március 27. <https://telex.hu/kult/2021/03/27/hay-janos-veiszer-alinda>

a lélek negatív és pozitív, valamint az ember és mindannyiunk tapasztalatait. A létezés lehetőségeit, magaslatait és mélypontjait, a változás és változatlanúság oppozícióját. „Nem változik semmi, csak a semmi van, és azt kell szeretni, mert csak azt szeretheted, ami van. És neked a semmi van. Mért nem tanultál többet, mért nem költöztél valahová messzebb, ahol jobb munkát adnak, ahol több a béred.” (57) Háy itt számonkérően szól, mintha maga is megkérdezné ezektől az emberektől, miért nem figyeltek jobban oda a saját életük alakulására – hacsak azért nem, mert nem volt lehetőség, nem volt esély a változásra, az élet jobbá tételére. A döntés szabadsága, az akarat szabadsága nem érvényesülhet minden esetben, sугallja a szöveg. „Hogy minden meg van írva a sorsok könyvében, hogy mi fog velünk történni, és azon senki sem tud változtatni. Hogy az is meg van írva, hogy intézetben nősz fel, hogy utána mi lesz veled, hogy semmin nem tudsz változtatni, mert eleve minden el van rendelve. De én nem tudok így élni [...] De mi hiába akarunk valamit, ha az nincs megírva, akkor az a valami nem történhet meg. Csak az lehet, ami lehet, ami nem lehet, az nem lehet [...]” (87) Ezzel éppen a lázadásra, a változás és változtatás akarására irányítja a figyelmet a szerző. A mindent erre a változásra összpontosító, fegyelmezett psziché feladata, funkciója ebben a világban a (szellemi és lelki) felfelé törekvés.

A testi tapasztalatot Háy a nemi erőszak egy példájával illusztrálja: „hárman jönnek elő, de ő nincs közöttük [...] És akkor az történt, aminek nem lett volna szabad megtörténnie. Aztán ott lettem hagyva, az ázott füvön. És folyt a könnyem, csillogott rajtam a nap, áztam a vízben, de már nem tudott leázni rólam az a nap.” (63) Folytatja ezt a témát egy oldallal odébb, a narratíva folytatólagosításával: „Hogy hagyhattad, hogy megraboljanak, hogy elvegyék azt, ami csak neked volt tartva? [...] Hogy a fejből kitörlődik az az emlék, és újra olyan leszek, mint rég, mielőtt nem történt meg az, ami megtörtént.” (65). A női test és annak meztelensége, az ember általános kiszolgáltatottságának a szimbóluma is. Ugyanakkor a tulajdonlás, a másik el- és megrablásának is jelképe a *pipacsszedő ember* története: „A legszebb virág a pipacs [...] Volt egy ember, aki arra gondolt, hogy ez neki kell [...] Kiment a mezőre, hogy kiszedi a zöldből a pirosat [...] és vitte be a házba, de azok a virágok csak tovább lógatták a fejüket [...] de a sok tulajdon mellé már nem fért el az angyal, mert mindenütt anyag volt, anyag érintkezett anyaggal. A világ nem a tiéd, végleg elveszik számodra, ha tulajdont halmozol tulajdonra.” (73).

A fizikai és a spirituális kettősség a gyermeki naivitás és bölcsesség, logika kettőssében nyilvánul meg: „Szép vagyok, nincs rajtam ruha, és egy szép színben fekszem [...] olyan szép vagyok, hogy én biztosan magam mellé feküdnék, ha meglátnám magamat. De hiába szeretnék magam mellé feküdni, nem tudok, mert már ott vagyok.” (111). A szép szín a kék, ahogyan Háy köti egyik jelenséget a másikba, és továbbra is a gyermek lát

és beszél: „elvitte őt a kékbe, a kék partjára, hogy az anyu lássa, milyen az a szín, ami a legszebb, mert kék az ég, meg a vizek és még a tenger is, meg kék a szeme a kék szemű embernek [...] ha felnövök, én is elmegyek a kékbe [...]” (27). A mese jelleg része a kékbe költözés, a dolgok inverze, visszája, amikor a szegény ember a gazdag, és a gazdag a szegény, a mesékben is megjelenő szerepváltás, életszínvonal-változás bekövetkezése. „A rádió beszél. Félóránként bemondják, hogy minden rendben. De ha velem nincs minden rendben, akkor én nem vagyok benne abban a mindenben, amiről a rádió beszél? [...] ha több pénzem lenne, még jobban tudnék nem mindenki maradni. Kérem, ha a rádió a kérésemet saját hatáskörben nem tudja teljesíteni, leveletem közvetítsék a kormányzó bácsikhoz és nénikhez. Tisztelettel üdvözlí önöket Nem mindenki.” (99).

Háy a belső oszcillációk tereit egy távlati gondolkodásba is elmozdítja. „Amikor becsukom a szemem, és hagyom, hogy rásüssön a nap, olyan, mintha arannyal lenne tele a szemem [...] Nagyon szeretnék a mennyországban élni.” (15). A változás és változatlanság, a testi és szellemi kettősség elvezet a földi és égi, illetve a jelen és egy megfoghatatlan időbeliség terébe is, ahol az ember létezni vágyik, mindenképpen egy, a jelenleginél jobb helyen. „Csak azok látnak, akiknek látni meg van engedve, mondjuk, az Isten.” (23). Háý túlmutat már az etnikai, diszkriminatív jegyeken, és az egyén önmagába zárkózása, a látható és láthatatlan (transzcendens) felé mutat, ahogyan a társadalom elzárkózik a jelen lévő szociális problémák, azok megvitatása, tudomásul vétele elől. Folytatja: „Van a levegőben egy helyem, oda bújok, ha épp elbújni kell. Ott csak én vagyok és az isten [...] nincs ott az istennek serege, csak ő van, s néha az angyalok [...] Van egy hely [...] Ahol nem bomlanak részekre a dolgok, mert mindenkivel és mindennel együtt vagyok. Van egy hely, ahol nem ilyen vagyok, és olyan vagyok, csak vagyok. Van egy hely, ahol nem áraznak be, mint egy darab kenyeret [...] ahol nem mondják, hogy ez a rossz, az a jó. Van egy hely a levegőben, ahol a mindenség épp akkora, amekkora én vagyok.” (71).

A vízió nemcsak kellemes, de horrorisztikus is lehet a gyermeki-emberi álmokban: „Lázasan ébredtem, emberek véreztek el bennem [...] mert megpattantak bennem az erek, és vérzek, mindenütt, ellepi a vér a gyomrom és a szívem, vérbe fulladok bele, a saját vérembe fullad bele minden érzélem, amit valaha éreztem.” (121). A képek előrejelzésként is szolgálhatnak, jelenthetnek fényt, sötétséget, óment, javulást. Háý a kivetített elemeken keresztül bölccsé válik, tanítóvá, közvetítővé. A gyermek szempontjából, de már nem az ártatlanságnak, inkább az egészen korai felnőtté válásnak és érettségnek, érett gondolkodáshoz rendelt gyermeki nyelvezetnek a kettősségében beszél.

A sors- és élethelyzet körvonalaazódása az arc (kör)vonalaiban, vonásaiban is megjelenik, szintén erőteljes szimbolikus jelleggel: „Az arcom egy vonal a levegőben [...] Mindig ugyanaz az arc, és mindig másik arc is

[...] Nézem a világot, hol innen, hol onnan [...] amíg világ lesz, mert ha nem leszek, az a világ sem lesz, ami volt, addig, amíg én is voltam. Egy vonal a levegőben, minden pillanatban egy másik vonal. Egy világ van a levegőben, minden pillanatban egy másik világ, mert örökké mozog, mert örökké van változás.” (35) Az arcé az idő változása is, a mindenkori változásé önmagában, legyen az immanens, földrajzi, anyagi. Az én változása a lehetőségek megragadása mentén, a *más* keresésének és megtalálásának a lehetősége és akarása. A spiritualitást ábrázolja, illetve helyezi történeti-ikonográfiai megvilágításba Háy: „Mária Magdolna megtörülte Jézus arcát, ő volt, mert más nem volt ott, hogy megtörülje [...] letörülte Jézus arcát, de nem törülte le az arcot Jézusról. Az az arc tele volt fájdalommal, ahogyan a kendője is tele volt fájdalommal.” (41). „A végtelen soha nem lesz kevesebb. Hiába lesz egy újabb végtelen, a másik végtelen is teljesen végtelen marad. A világ végtelen, a fájdalom végtelen, Jézus arca végtelen, az egyedüllet végtelen. Egyedül vagyok. Mikor oszthatom meg veled azt, hogy vagyok? [...]” (41) Ebben benne van(nak) az ember (Háy) személyes vesztesége(i) hiánya(i) is.

A hiány és az elszakadás, a másik vagy az anya hiánya is fontos terület Háy felvetésében. A gyermeki beszéd nemcsak gondol, de magyaráz is, az aktuális helyzetet világítja meg: „Nem azért vagyok intézetben, mert ő azt akarta, hanem mert elvettek tőle [...] ő rám gondol, én meg rá gondolkodom, és az olyan, hogy együtt vagyunk.” (9). „Anyukám sír, mert fáj a szíve, ezt mondja, fél, hogy mi lesz vele, és mi lesz velünk, ha teljesen egyedül maradunk. Hogy lesz-e mit ennünk, vagy hogy nem jelentik-e fel a parasztok a faluban, hogy éheznek a gyerekek, pedig nem is éheznek, vagy hogy nincsenek rendesen öltöztetve, pedig rendesen vagyunk, és akkor jön a gyámügy, és elvisznek bennünket, pedig minden gyereknek csakis az anyukája mellett jó.” (19). A hiány mindenféle szempontból az érték hiányát jelenti: az ember, a hang, a cselekmény, a lélegzet hiányát. „Nem hallom, hogy a gyerekek készülnek az iskolába, nem hallom, hogy elmennek, nem hallom, hogy élnek.” (29). Az elszakadás és hiány aspektusa lehet az otthon hiánya, az otthontalanság, az alapvető (élet)komfort hiánya is: „Az a rossz, hogy azt kell gondolni az idegenekről, hogy nem idegenek, arról a házról, ahol lakunk, hogy otthon vagyunk, pedig nem vagyunk otthon. Otthon akarok lenni, ezért bújok el [...] Ott mindenki olyan, mint én vagyok. Mi vagyunk az ég és a föld, mi vagyunk mindenki, akiket megölelt a mindenség.” (23). A család és otthon megszűnése nagyszülők emlékét is feleleveníti: „ott ülnek a ház előtt, és azt kérdezik egymástól, hogy emlékszel még, emlékszel még, emlékszel még, és a végén már nem emlékeznek, mert már nincsenek” (33). Az elszakadás és a hiány megjelenik a geográfiai távlatokban, a változás és az élethelyzet-változás kategóriájában. Háy a tengerentúlra, a szabadság és a lehetőségek eszményi helyszínére mutat, amikor Amerikát (a szónak ebben a jelképes

értelmében is) ábrázolja: „Amerika olyan, hogy ott mindenki az lehet, aki akar” (11).

A szabadságnak, változásnak Háy ugyancsak magasabb rendű értelmet tulajdonít. Nincs abszolút szabadság, sugallja Háy: „Pedig igazán nem is szabadok, akik élnek, mert egy csomó dologtól függ az életük. Éhesek és szomjasak, és betegek és öregek, és nem szeretik őket, és ők sem szeretnek valakit vagy senkit. Csak a halottak szabadok [...] A szabadság azért lett szobor, mert csak az szabad, aki nem él [...]” (81). Ezzel a folyamatos fogalmi-egzisztenciális absztrakcióval az élet és halál kettősséhez, mint a létezésnek, a mindenkori egzisztenciális körülményeknek a lezárásához jut el a költő, a valóságból mintegy ténylegesen elérkezve a mesék világához, az átalakuláshoz, a változásnak a tényleges létköréhez. A kötetben megjelenő világnak és a léleknek, képzeletnek a létezői felruházódnak egy *valóban* transzcendens jelleggel, sajátos metamorfózison át. Egy *belső lehetőség* megragadásával elért ontológiai változáshoz is eltalál a kötet beszélője (személye, létezője, érzője, átélője). Ebben a másik (mese) világban élnek, léteznek, és „így élnek azóta is, ha meg nem haltak.” (115).

(Háy János – Omara: *Amit gondolsz, az van lefestve. Budapest, Poket, 2021*)

HÖRCHER ESZTER

Holló az énekesmadarak között

Szabó T. Anna Szabadulógyakorlat című, harmadik novelláskötetének anyaga rendkívül sokszínű. A novellák különböző szövegváltozatai korábban már megjelentek a Nők Lapja, az Éva magazin, a Marie Claire és egyéb lapok tárcarovatában, némelyek közülük antológiaszerkesztők felkérésére készültek, egyeseket művészeti alkotások inspiráltak, és vannak köztük olyanok is, amelyeket neves szerzők irodalmi műve ihletett. Ez utóbbira kiváló példa az Isten kéje című írás, amely Esterházy Péter születésének 70. évfordulójára készült, a Harmonia Caelestis „Nagy-mama rendszeresen imádkozott” kezdetű szövegrésze alapján. Ebben Szabó T. Anna mindössze négy oldalba sűrítve beszéli el egy nagymama sanyarú élettörténetét olyképpen, hogy a novellában, miként az Esterházy-szöveg(ek)ben is, egy egész családi univerzum benne foglaltatik. Szokásokkal, hitvilággal, embertípusokkal, világszemlélettel, rengeteg asszociációs lehetőséggel. Nem egyszerű ennyi mindent úgy belesűríteni egy viszonylag rövid szövegtestbe, hogy a lényeg összeálljon, kikerekedjen és az olvasónak ne legyen hiányérzete. Szabó T. Anna azonban mindezt látszólag könnyedén megoldja, hiszen nemcsak az említett novella esetében, hanem a kötet többi írására is jellemző a szűkszavú, lényegre törő

beszédmód, valamint az egyetlen élethelyzetre koncentráló, s a háttérinformációkat abból kibontó történetvezetés. Éppen annyi támpontot kapunk csupán, amennyi irányzékul szolgálhat az alapszituáció és az emberi jellemek felvázolásához, a konfliktus megértéséhez, a teljes történet nincs aprólékosan elmesélve, a finom részletek kidolgozása már az olvasó fantáziájára vár. Talán épp ez a feltételezett írói/olvasói partnerségi viszony teszi különösen izgalmassá a kötet novelláit, hiszen a kapott történetvázak szabadon körbeépíthetők, s a „hiányzó részek” a saját életünkéből, a saját tapasztalatainkból vett mintákkal kiegészíthetők.

A kötetbe foglalt negyvenöt írás ugyan stílusában, tematikájában sokféleséget mutat, mégis felsejlik több csapásvonal, melyek mentén a novellák rendeződnek. Ezek közül a két leghangsúlyosabb csoportot az általam „kertnovellák”-nak, valamint a „hollónovellák”-nak nevezett írások képezik. A „kertnovellák” közé azon írásműveket sorolom, amelyekben különös fontosságot nyer a kert, mondhatni: a kert szimbólummá válik. Boldizsár Ildikó Mesepoétika című kötetében hangsúlyozza, hogy a mesékben a mesehősök leginkább a valóság elől menekülnek a szépség egzotikus kertjébe, amely ugyan a boldogok lakóhelye, de a mese hőse soha nem a boldogság állapotában leledzik, hanem folyamatosan úton van a boldogság felé. Ez a népmesei kertértelmezés található meg Szabó T. Anna „kertnovelláiban” is, amelyekben a tényleges kert esetenként kiegyenlítődik a parkkal, a növények határolta térrel, a természettel. Mégis, minden esetben valamiféle biztonságnak, szabadságnak, otthonosságnak (vagy ezek keresésének) a színhelyei, ahol az embernek (akár Rousseau-i értelemben is) vissza kell térnie a természetbe ahhoz, hogy a társadalom béklyóitól megszabadulva önmagát felszabadíthassa. „A kert a biztonság volt, a hazatérés” – áll a Nagymama kertje című novellában, amelyben a kert az anyaföld szimbólumává terebélyesedik, a kötet címadó novellájában pedig a kert a szabadságkeresés színhelye: „nyugalomban élni, mást nem is akartam. Üldögelni a kertben, nézni a cseresznyefa lombját, a fényszalagos felhőket és a szélben kavargó bambuszokat. Eggyé válni a világgal, természetes része lenni, mint egy macska, egy kő, egy bazsarózsa.”

Szabó T. Anna novellahősei is a valóság elől menekülnek a kertbe, térnek vissza gyökereikhez, keresnek valamit, amibe belekapaszkodhatnak, s ez a menekülés tényleges és szimbolikus egyben, hiszen a kert néha nem növények által belakott tér, hanem valamiféle belső menedék, a lélek terepe, ahová az elme kattogása alig hallik be. Innen, ebből a felszabadító otthonosságból némileg könnyebb szembenézni a világgal, vélt vagy valós kudarcokkal, párkapcsolati gondokkal, traumákkal, az elmúlás tényével. „Felfedeztem magamon az öregedés csalhatatlan jelét. Nem a ráncokat, hanem azt, ahogy a test lassan meglazul, ahogy a hús kezd függetlenedni a csonttól, ahogy a bőr nyomásra egyszerre nem ugrik vissza: hirtelen megéreztem öltözés közben, hogy valami végleg megváltozott” – mondja

a Szabadulógyakorlat című novella hőse, aki rettenve tapasztalja meg „a pusztulás alattomos beszivárgását a testbe”, majd épp a természetközelségnek, a meditációnak, az „újraképzelt könnyűségnek” köszönhetően képes felülemelkedni a dolgokon, megtalálni a nyugalmat, megszeretni önmagát, ezzel megőrizve a lélek kortalanságát. Idáig azonban hosszú út vezet. Erről tanúskodnak a „hollónovellák”, melyeknek hősei kívülállóknak, csúfnak, sikertelennek és boldogtalannak érzik önmagukat, képtelennek a társadalomba való beilleszkedésre: „Holló vagyok az énekesek közt, torokhangon kurrogva dúdolgatom a sötétség dalát. Ismerem minden szerteágazó lehetőséget, az okok és okozatok végtelen láncolatát ismerem, mert öreg vagyok már, forgószelek, katasztrófák túlélője, tudás őrzője, vészmadár” – kesereg a Holló című novella narrátora, aki sokak traumáját fogalmazza meg, amikor arról beszél, hogy „amióta az eszem tudom, vágytam rá, hogy másmilyen legyek”, mivel „nem tudom magam hiánytalanul beletapasztani a világba”. A beilleszkedési képtelenség, az önmagunkkal való elégedetlenség azonban visszájára fordítható életérzés, amely apránként kiépített önismerettel és más szemléletmóddal az előnyünkre is fordítható: „ráfekszünk a szélre, otthon vagyunk az ég alatt. Rálátunk a világra, mélységét-magasságát bejárjuk, károgasunk a szabadság dala” – fogalmazza meg a Holló-narrátor önnön megnyert lelki békéjének a titkát, mely abból a felismerésből fakadt, hogy az ember számára a legfontosabb tapasztalás otthon lenni a világban, otthon a testben. A Szabadulógyakorlat novelláinak talán ez a legszebb és legfontosabb tanulsága.

(Szabó T. Anna: Szabadulógyakorlat, Magvető, Budapest, 2021)

CSÍK MÓNICA

Mosdótálak és mosdatlan szájak

A kis Mozart, a nagy Mozart is velejéig iszonyodott a trombitától. Velőtrázó, harsány hangjától. Talán nem is írt erre a hangszerre darabot, hacsak egyet talán. Egyszer apja – azzal a szándékkal, csak beletörheti fiát, ismerné fel a réztölcsér titkát – arra kényszerítette a legénykét, hallgassa a katonazene tábornokát: Wolfgang Amadeus/Gottfried ohne zsenír ájultan csuklott össze rövid néhány perc után.

Ez jutott eszembe, ki tudja miért Debreczeny György „ne fából legyen a trombita” című versének olvasása közben. Talán még sem ok nélkül, költőnk ebben az immár tizenötödik kötetében is azt bontakoztatja egyre bősegebbé és teljesebbé, ami a mindennapokban avagy máskor az életben megrökönyödést vált ki, tehát derűtséget okoz, megneveltet, de legalábbis mosolyt csal az arcunkra. Teszi pedig ezt egyre mesteribben.

Habár a szerző a kötet címében boxmeccsre invitál (Három menetben) és kizárja, hogy hagyományait ezúttal is követné (ld.: kollázs nélkül), mégis az általa oly professzionálisan művelt nyelvi/verseléses kollázseljárást alkalmazza egyre-másra. Lett légyen éppen ezzel megörvendeztetve régi vagy újdondász olvasóját.

Humorban, groteszkben vagy iróniában biztos kezű mint mindig – ja persze jó könyvtáros gyanánt és pszichiátriai műintézményekben szerzett munka- és élettapasztalata révén hihetnénk is, hogy ez könnyen megy neki: vicceskedik, vicceskedik ugyan, a dolgok állásának/folyásának feltárt fanyarjai, fanyarkái mégis mélyebbre világítanak a lélekbe: a dráma megmarad. Mert a trombitától el kell ájulni!

Debreczeny György e könyvét tehát tegye le, majd vegye fel olvasója vagy le se tegye, míg bírja. A három menetet, az egyet, avagy egy-egy ciklust, blokkot. Élmény lesz az anyag. Nyelvi leleményei most is meggyőzőek. Elmés szó- és logikai játékaik remekül működnek.

Ahogy az indifferens fogalmakat, szószerveket egymáshoz rendeli – egyszerre lep meg, de egyúttal eszméltet; eléri, hogy tetsszen annak, aki alkalmas az efféle befogadásra. Szinonimákkal, homonimákkal, morfológiai hasonlóságokkal operál, összekever és összekapcsol fogalmakat, köznyelvi metaforákat, ami által verseiből ismerős koboldok pattannak elő, behúznak egyet, mégis komáink maradnak.

Ezek a versek is többségükben sajátlagos lírai kollázsok; olyanok, amelyeket akár amolyan szillogizmusnak, talán szillogizmusimitációknak is vehetünk, ekként farzsebünk helyett valamely beljebb eső zsebbe rakva el, mint ami fontosabb, mint amit átmenetileg akarnánk magunknál hordani. Még annak ellenére is így van ez, hogy a darabok közül igen sokon látszik, alkalmi ötlet, invenció eredményei, miközben hatásukban úgy bőrsődnek meg, mint a néhai jampik kész tejbepapíjai, amit apává komolyodva porontyuk elé tolnak egy régi vagánykodó duma kíséretében.

Ja, kérem, a jó könyvtárosnak könnyű: hitelesíteni tudja magát ezer és egy eszközzel, hova tovább módszerrel. Debreczeny György diszkrétan nyilvánítja ki, milyen kulturális közeggel tart közösséget. Utalásai, hivatkozásai, reflexiói, változatos „gesztusai” gazdag névsort olvasnak bele ebbe a rendhagyó boxmeccsbe. A ringben ugrál, benne egy horogban, bal egyesben három menetben át (vagy csak az elsőben meg az utolsóban?) Abe Kobo, József Attila, Kassák, Mauriac, Akutagava, Bulgakov, N. Czirok Ferenc, M. Proust, Ginsberg, Eliade, Pekka Lounella, sőt Susana Milar is.

Egyedi haikui, bábhaikui a második ciklus törzsanyagát teszik ki. Kicsit oroszos, kicsit a kilencven előtti kommunikációs szlengekkel, szövegreflexekkel találkozunk. Összekacsintásként? Utalva a divatos retróra – múltba/távolba „örökíteni” az adott szövegtestet?

Annyira jók ezek a Debreczeny-haikuk, valamint a többsorosok vagy csokorba szedettek, hogy még a némiképp pesties keresetlenségeket, há-

nyaveti utcaszlengeket is meg lehet bocsátani adott opusnak, még tovább menve, a költőnek.

Debrecenyt lehet könnyelműen és egyszerűsítve abszurd szerzőnek elhinni, de többről van szó: az ő mélysége – más közelítéssel, meggyőző lírikusi „bája” – abban ragadható meg inkább, amilyen módon az örökzöld édes-fanyar érzeménye benne tud lenni a jó kedvű, város nevelte kisember füttyörészéseiben, különösen elengedett, dűnnyögős motyogásában.

A tartalmiakon túl hiba lenne kihagyni a kötet egyéb méltatnivalóit is. Elismerés illeti a szerkesztőt, Köves Istvánt, valamint a kötet rangrejtett arculattervezőjét. A borító és a belbecs könyvészeti megoldásai egyaránt szimpatikussá teszik a könyvet.

(Debreczeny György: *Három menetben, kollázs nélkül* – AJTéka Kiadó, 2020, Szeged)

KILIÁN LÁSZLÓ

A(z el)rejtettség metafizikája

Fodor Ákos és Diner Tamás képek és szavak hangulatát adják a közös kötetbe, melynek elsődleges sajátossága a pillanat megragadása, a pillanatban megragadás. A haikuk egyszerre élesítve és a témahatárokat elmosva jelennek meg. A haiku, a verselés művészetének talán lehető leg-rövidebb formája, ezerféle tartalommal és pontossággal válogatott szavak egysége. A vizuális és a szóbeli pillanat megformálásának egyszerűséget és művésziességet egyaránt tükröző példája ez a kötet is. A képi-verbális összhatás Fodor sugallatában nemcsak önmagához, hanem az emberekhez is szól, és figyelmeztet: „nagyon figyelj, mert a világot / *teszed is azzá*, aminek látod” (*Metaoptika*). A kötet összesen háromszáz példányban jelent meg.

A versek a mindennapi életből vett jelenetek. A másik és a szerelem köré épülő taktusok, etűdök, belső dallamok egységeit Fodor egyszerre tartja a valóságban, a földön és a lélekben, de a lélek másik világában is. Témaiban szándékosan jelenik meg sajátos paradoxon: „fölkereslek, hogy / ne kelljen rádöbbened: / magamra hagytál” (*Társasélet*). Ez a versvilág igazán csak szavak nélkül kibontható, belül érezhető és értékelhető. Ezért „szerelemről és / tengerről igazán csak / hallgatni tudok” (*Vallomás*) – írja Fodor. Itt Diner Tamás képe (*Tengerpart februárban*) illusztrálja is a szöveget, szimbolikusan, távlatokban beszélve tovább a verset. A szerelem és a másik egyszerre véges és végtelen, emberi és éteri. Nyugalmat áraszt, a realizálás és a felfedezés, a pillanat és az örök igazságok felfedezésének belenyugvását, a válasz megtalálásával járó megnyugvást:

„ahogy a szél meglebbenti a függönyt / nem a függöny, nem a szél. A lebbenés.” (*Szerelem*), és a szerelemben is megtalálja azt a pontot, amely a *kettő-között* helyezkedik el, a függöny és a szél párbeszédéből létrejövő lebbenést (ahogyan létrejön a szöveg megírásának és elolvasásának a szintézise, az értelmezés). A mindenkori kettő találkozását, egybeforrását írja meg. Ezek a versek már nem feltétlenül ragaszkodnak a haiku formaiságához, az öt-hét-öt szótagváltakozáshoz, inkább a rövidebb bölcsességekhez hasonlítanak¹, közvetítik a lírai ént². A szerelemből (a mindenkori együttélésből, társasságból, koegzisztenciából, kettősségből) a lírai én kimozdul, stabilitásból, az együttalvás és együttlélegzés állapotából *valahová kifelé*: „biztosítatlan / zuhanunk ki belakott / pillanatunkból” (Xénia). A valamiből kifelé tartás, a másik és a másik iránya is hangsúlyt kap. A nem egy irányban történő folytatást vagy éppen a különféle szálak és pontok találkozását is megjeleníti a költő. A jelenvalóságból elmegy „Oda és azért, / amiről úgy tudom: nincs, / de érzem, hogy van.” (Vakrepülés). A széttartás mindkét emberre érvényes, illetve általában nyer érvényt. „Más-alakúra / gyúr, gyűr fejed s fejem két / egyforma párnát!” (*Reggeli mosoly*). Két ember vesz részt az adott pillanatban, egyszerre vannak jelen és tartanak szét, és más a pillanat súlyozása, az arány, valamint a pillanat maga is más tulajdonságokkal ruházódik fel, és válik szét innentől a két ember jelenében. „Ne adj igazat. / Neked túlsokba kerül; / nekem meg épp van.” (*Egy ajándék elhárítása*).

Fodor világának általános igazságkereső, lényeglátó magatartása mint ha azt a benyomást keltené, hogy maga a költő irányítja a jelenségek alakulását, és ami megtörténik, azt ő maga szerette volna így³. Érzí, amit érezni szeretne, látja, amit látni akar, tudja, amit tudni akar. Pozitív értelemben, szinte mindentudó és végtelen képességű (csodás természetű) is ebben az alakjában: „Megszámoltam egy / zápor cseppjeit. E szám / cáfolhatatlan!” (*Tudományos siker*). A pillanatban rejlő örökkévalóság az a jelen(valóság), ahol mindezt megteheti, átélheti, és ez hozza meg számára

¹ A rövidségnek magának is többféle jelentést kölcsönöz a haiku műfaja. Zalán Tibor meglátása szerint: „Rövidnek lenni az idő kérdése. [Pilinszky Jánosnak és Fodor Ákosnak] sok idejük volt, hogy rövidke legyenek.” (A kik megéreztek a határtalan végeességet: Fodor és Pilinszky. Kultúra.hu, összeállította Kocsis Katica, 2021. március 5.). <https://kultura.hu/akik-megereztek-a-hatartalan-vegessseget-fodor-es-pilinszky/>

² „Csak akkor vállalkozhatom valamire, ha elvonatkoztatok mindattól, amit *tudok*. Amint számolok vele, ha csak egy másodpercre is, elvesztem a bátorságom, tehetetlenné válok.” (Emil Cioran: A bomlás kézikönyve, Helikon, Budapest, 2020, 68). Fodornak van bátorsága és lehetősége kimondani, amit *tud*, nem válik tehetetlenné. Igazságának ismeretében vállalkozik arra, hogy kimondja a szavakat, így, ebben a sorrendben, ebben a formában.

³ „A világhagyomány engedelmesen simulékony. Irányító értelmének semmi belső oka nincs rá, hogy rosszat tegyen. Mivel nincs benne semmi ártó szándék, nem is tesz semmi rosszat, nem is árt semminek. Minden az ő szándéka szerint támad és teljesül.” (Marcus Aurelius: Elmélkedések, Helikon, Budapest, 2016–2021, 64.)

a szavakon át kifejezett nyugalmat is. A letisztult, végső állapotba jutó én számára a bejárt út maga is tökéletes: igazságát magában az útban leli meg, nem a célban. Véggövetkeztetésképpen ki is fejezi: „– Hová sietnél? Hiszen ott vagy.” (*A kérdés*). A megnyugvás és megérkezés kettősségében szellem, lélek és test(iség) együtt ér össze a szerelemmel (a másikkal). Fodor egyszerre stabil és változó szépségről és szépséggel (a pillanatra írt darabok mentén) versel. A folyamat során lát és tapasztal, maga is egyszerre állandó és változó: „lábam előtt ült / egy madár, majd felröppent. – / Nehezebb lettem” (*A haiku*). A vers, a haiku maga lesz a súly és az arány, maga a nyelv, mely mindezt kifejezi. A forma és tartalom szinte árnyalatlanul tiszta és makulátlan jegyei, az arányok, melyek a természeti és építészeti arányokat is magukban hordozzák, Díner *Égrenéző*, *Fekete tojás*, vagy *Kupola* című képeiben ragadhatók meg.

A hiányok és jelenlevések között Fodor a szürrealizmus tereiben is jelen van, ahol a nyitott és zárt, szabad és determinált között átjárhatóság és egyben határvonalak is húzódnak, az ember útján szembejövő dolgok kikerülhetetlenek, sorsszerűen állnak elő: „forgóajtó áll / a sivatagban. Aki / kikerüli: nincs” (*Civilizáció*). Képzeletbeli falak, ajtók, nyílások és közök vannak jelen ebben a világban, átjárásokkal, átmenetekkel, de oly módon, hogy azokat konkrétan nem ábrázolja a szöveg, csak Díner szöveghez rendelt objektumai, és így a térelemek inkább (ki)éreződnek, a fókák viszont láthatóvá teszik a szerkezeteket. Ezek a megjelenítések nem csak egy vizuális-szürreális másod- vagy harmaddimenzió terei. A struktúra jelenléte, jelenvalósága és a hiány (az elröppenő madár hátrahagyott, térbeli hiánya), a *nincs* egyaránt nehezíti a lelket. A jelenvalóban (akár a másikkban, vagy a madárban) való gyönyörködés dominál, a hiány és a kézzelfogható lényegének megértése és kifejezése pedig a pillanatban érvényesül, az időbeliség egyetlen olyan pontján, ahol Fodor a saját költészetét tartja életben: „úgy vágyom rád, mintha itt se lennél” (*Canticum canticorum*).

Az időbeliségnek nemcsak a pillanat körvonalazásában van jelentősége. „Nem én kések. / A világ siet.” (*Aszinkron*). A szubjektív és objektív idő váltakozása és együttélése mellett a Fodor verscímádása által is hangsúlyozott *szinkronicitás*, a harmónia és annak eltolódása⁴ rejlik a szövegekben: „pár percet itt tölt, / hogy utóbb időtlenül / hiányozhasson” (*Tündértaktika*). Az időnek különleges vizualitást ad Díner aranyban, fényben megjelenített épületrésze a Szent Péter-bazilikából (*Vatikáni fények*). Az időbeliség a falon lévő órával lesz egyértelmű elem, lapján hat

⁴ Már nem úgy tekintik az időt mint betolakodót, az örökkévalóság felforgatóját; hanem legszívesebben egy egyszerű látszatra redukálnák. Az időbeli ekkor csak a zavaros formája az észszerűnek. Amit mi, mint egymást követő állapotokat észlelünk, azt az értelmünk [...] viszonyok rendszereként észleli. (Henri Bergson: A gondolkodás és a mozgás – Esszék és előadások, L'Harmattan, Budapest, 86).

római számmal, és a felirat (mondatszalag) egy részletével, amennyi éppen a fényképen látható: „ET IN COELIS EGO ROGAVI PRO TE O PETRE”. Az oldás és kötés kettősségéről, a földi és égi kapcsolódásról, a kulcsok szimbolikus jelentőségéről szólva, *A kérdés* című vers mellé helyezve.

Egy ponton megérkezik saját időbeliségének egyféleségéhez. Az élet és a halál határán mozgás az állandóság és változás kettőségéhez hasonlóan történik meg nála, vele. „Gyógyíthatatlan / halandóság a bajom / és orvossága” (*Megoldódik*)⁵. Ezen a határon kezdődik és múlik el minden. Életét és az élet rejtett lényegeit tárja fel, érti meg: „Minden megéltet / megérttek. / Lelkem csak azt nem érti meg, / ki nem ismer – mégsem szeret.” (*Impromptu*). Nemcsak Isten éltet, a felismerést a minden hozza meg. Minden megéltet. Ebben ért (meg) és él az én. Kéri: „Halál, légy gyöngéd. / Ha nem erőszakolsz meg: / jó szeretőt kapsz.” (*Kérés és ígéret*). Fodor Ákos és Pilinszky verselésének megtalálhatók a közös jellegei. Többek között a halálhoz való viszonyuk, ahol és amelyen keresztül kifejeződik a szembenézés bátorsága.⁶

Az egyszerre rafinált és tiszta stílusú én nem fél a haláltól⁷. Ez a félelemmentesség vagy ki nem mutatott félelem Isten felé is könnyebben mozdít el. „Akiben Isten / hisz: teljesen mindegy, hogy / hisz-e Istenben” (*Axióma 1*), írja Fodor, és a megnyugvást ebben a szférában is megtalálja. Bízik Istenben, és reméli, Isten hisz őbenne. Fodor szövegei a költészet és az írás imajellegével is felruházódnak: „ahol akárhol, / akárki imádkozik, / az a hely: templom” (*Axióma 2*). A vers írása maga imák lejegyzéseként is érthető, kiteljesednek, örökösen maradnak. A költő emlékezése az első ember emlékezése is: „micsoda kert volt! / Virágszándékainkat / tett-gaz verte föl” (*Ádám*). Itt a hibák, a vétkek, a rossz döntések sorával is szembeesít Fodor, kimondatlanul, nem konkrét valójában. Idehelyezi az életnek a sötétebb részleteit is, a tett-gazokat, gaztetteket, a bűnösséget, melyet mind az egyén mind az ember(iség) bűneként jelez, a gondviselésnek egy bizonyos határig alárendeli magát, de nem eszkatologikus értelemben.

Díner Tamás alkotásai is a pillanatot mutatják, de nem az elkapott pillanatot, a megragadott és az utánoszthatatlanul egyedi jelenetet, hanem azokat a képeket, ahol a pillanat egyszerre a mulandóság és állandóság

⁵ Podonyi Hedvig emléti: „A mulandóság és önnön mulandósága mindig is foglalkoztatta Ákost.” (Podonyi Hedvig: Búcsú helyett – Fodor Ákos halálára, In: Parnasszus 2015/3 [Ősz], XXI. évfolyam, 11).

⁶ Pilinszky *Kihűlt világ* című versének részlete párhuzamként szolgál Fodor szövegéhez: „Így táplálkozom a halállal, / és így lakik jól ő velem; / az életem rég nem enyém már, / vadhúsként nő a szívemen.” (In: Pilinszky János összegyűjtött versei, Harmadnapon (1946-1958) kötet, Senkiföldjén ciklus, Magyar Elektronikus Könyvtár, <https://mek.oszk.hu/01000/01016/01016.htm>)

⁷ Podonyi Hedvig: „A Halál csak módjával ólálkodott körülötte” (Podonyi Hedvig: Búcsú helyett – Fodor Ákos halálára, In: Parnasszus 2015/3 [Ősz], XXI. évfolyam, 8).

kettőségében nyilvánul meg. Az emberpár (Ádám és Éva szomorúbohóc párként) jelenik meg (*Két bohóc*), és a festett fafigura (*Kis reneszánsz*) is az ember jelképe. A női testet formáló fabáb, fej és kezek nélkül (*Cortona*), a két fotel egyikében ülve, egyszerre az élettelenség, az eltárgyasulás jegyeként, és az emberre emlékeztető képmásként⁸ van jelen. A két fehér szék (*Két szék*), melyen nem ült senki, kifejezi, illusztrálja a hiányt és jelenlétet, ahogyan a két egymás melletti ablak (*Ruani ablak*) vagy a tükröképesen látható csengő (*Budai harangok*). Mindegyik a kettőt, az embert és párját (emberpárt) jeleníti meg. A bútorok, szobaberendezés némasága (*Párizsi ébredés*), és ruhák odavetettsége (*Reggeli pillanatok*), az ember (és az ember által teremtetett dolgok) jelenvalóságának, de egyben leképezettségének, múltjának és jelenének a pillanatban való összekapcsolódását is mutatja. A ki nem mondott elemek, a rövidség formája és tartalma könnyen továbbirányítja a figyelmet és a gondolatot a távlatok, a szabad továbbgondolás felé. A vizualitás pillanata, a haiku (a szavak versé formálódásának, mindenkori együtthatásának) zenei verbalitásával (Díner fotóján a háttérbe olvadó kottatartó tárgyával, szimbólumával, *Magány*), a közösen kiejtett, közös hangzású játékkal társul. A tükröződések többszörös játéka (*Tükröződés*, *Budai harangok*, *Barcaccia*) a felületek, a képek és a pillanat együtthatását, egybetalálkozását mutatják meg.

Fodor Ákos kötetben szereplő portréját is a fotóművész készítette, ahogyan korábban is már számos képet a költőről. Fodor Ákos és Díner Tamás iker alkotása egymásra válaszoló, egymást kiegészítő világ. Gondolkodni hív, látni, olvasni enged, szabadságot ad. Azt sugallják, hogy „emberi művet / csak abbahagyni lehet / befejezni: nem” (*Axióma 4*).

(Fodor Ákos–Díner Tamás: *Beszédes kép / Képes beszéd*, Fekete Sas Kiadó, Budapest, 2021)

HÖRCHER ESZTER

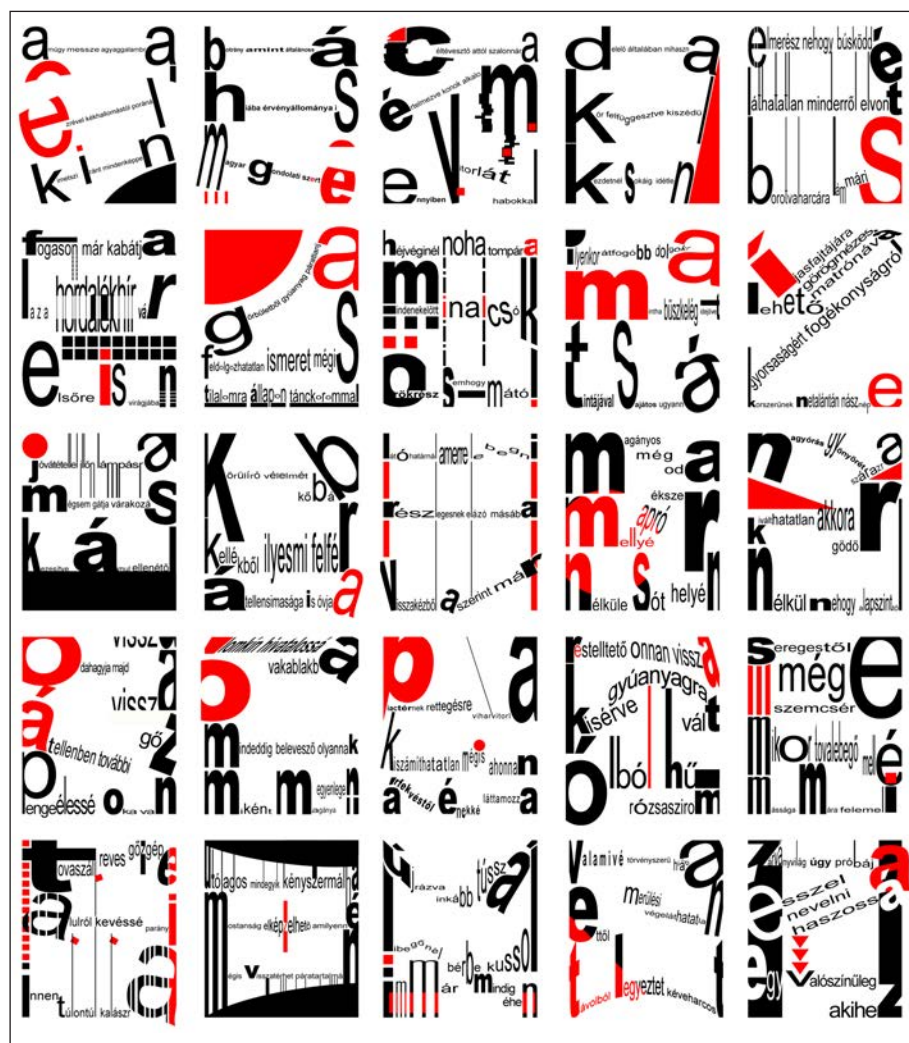
⁸ „Mint tagolatlan kosárember, / csak ül az idő szótalán, / nincs karja-lába már a vágnak, / csupán ziháló törzse van.” (Pilinszky János: Mire megjössz, In: Pilinszky János összegyűjtött versei, Harmadnapon (1946–1958) kötet, Senkiföldjén ciklus, Magyar Elektronikus Könyvtár, <https://mek.oszk.hu/01000/01016/01016.htm>).

Bíró József: Covid XIX.

Bíró József: Talking Chair

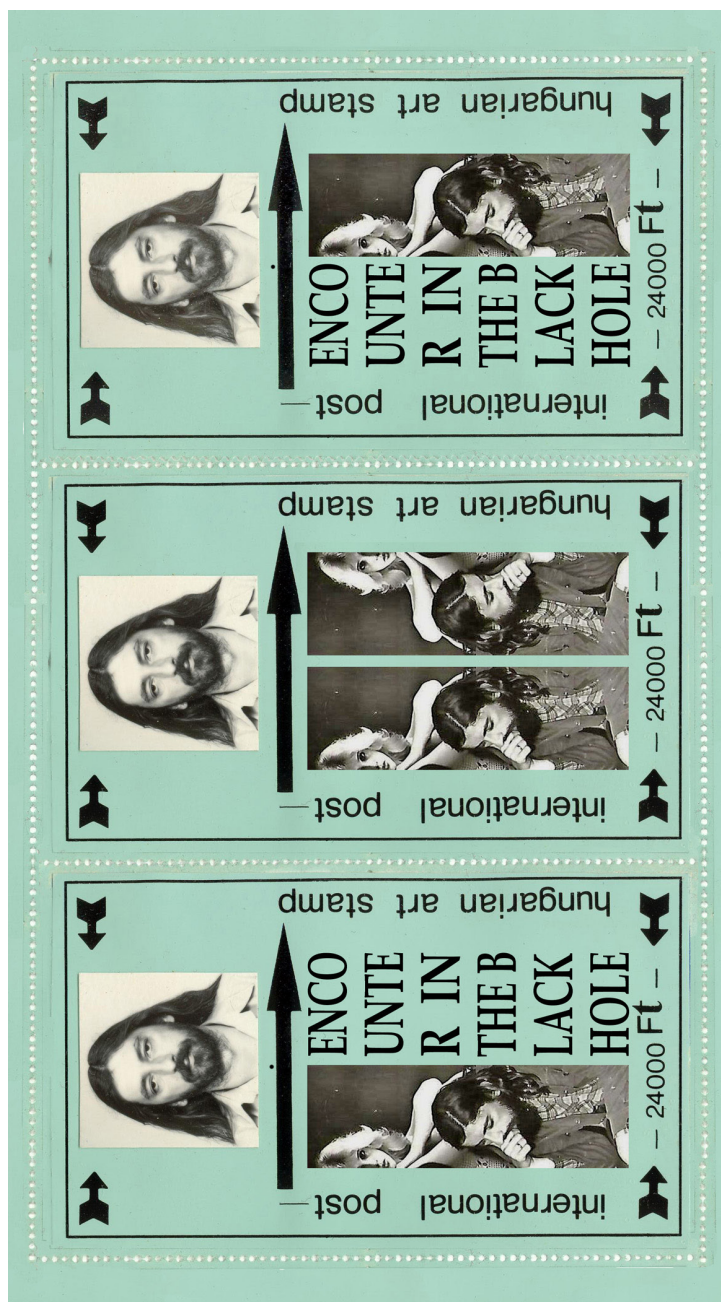

Bíró József: Visual Poetry – a2

Bíró József: Visual Poetry – b2

Bíró József: Giant Stamp

SIMON GRABOVAC

Titokzatos hely

(Tajanstveno mesto)

Innen nem megy el senki
mert szükségtelen
nincs értelme
már minden megtörtént
és te se vagy itt szimbolikusan
igen de mások sincsenek
holott lenniük kellene
mert amíg nincsenek itt
te se vagy
úgy tűnik
– nem te hanem soha senki –
az emlékezetük létezik csupán
a kegyetlen képzelet és tehetetlenség
hogy elfogadják a hiányzó jelenlétet
egy pillantást se engednek
semmilyen közeledést
ha szagot fognak
ha észlelik a nyomod
nem akarnak majd megbékélni vele
képtelenek lesznek feltételezni
akárcsak más feltevéseket elfogadni
arról hogy ez a hely
talán soha sem létezett
kivéve a képzeletet
bár ez több mint reális
és minden megtörtént már
régén önmagában
ezért semmi okod
többé emlékezni rá
innét

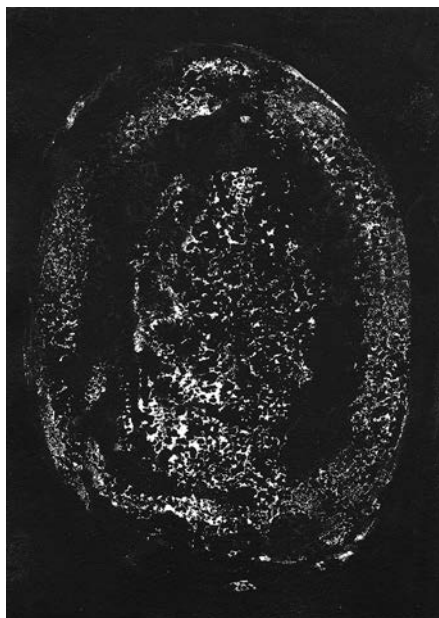
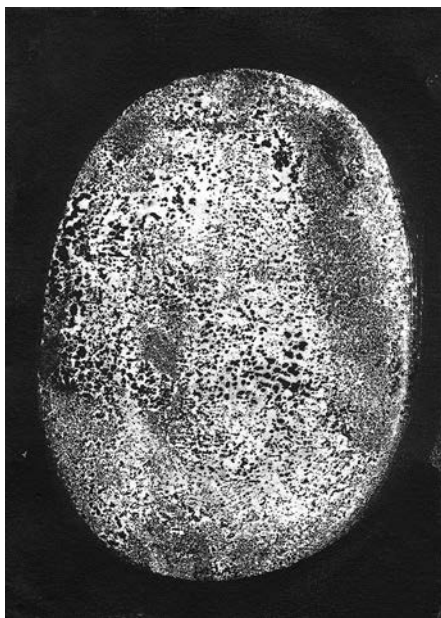
*A fénysugárról**(O zraku)*

Levegő voltam neked
átnéztél rajtam
mintha nem is léteznék
mintha üres lenne
az egész tér és csak
te járnál benne
és ami a legrosszabb
nem kihívóan nem öntelten
csak úgy mondhatnánk
szinte szerényen
magad elé nézve
nem lehajtott de nem is
felemelt fejjel
inkább természetesen
mint teátrálisan
mentél el
mellettem
és ez megőrzített
az a természetesség
az az összhang a környezettel
a magabiztosság
határozottság
mintha tiéd lenne
ez az egész világ
mindörökké
mintha egyenesen átsétálnál
a halhatatlanságba
és rajtad kívül nem lenne senki más
még én sem
aki itt vagyok melletted
és mégsem létezem
mert elemészt a hangod emléke
úgy érzem eltűnök
elsüllyedek a földben
és csak egy icipici
rész
marad belőlem amit
először megérintettél
levegő voltam neked

amit még a szél sem mozdít
és amelyiken te úgy jársz át –
nincs az az összehasonlítás
az a metafora
az a kép
amelyik megvilágítaná ezt –
mint az ürességen
és miközben eltűntem
úgy akartam volna
szerettem volna
nagyon szerettem volna
fénnyé változni
egyetlen sugárrá
és átragyogni rajtad
és
megérinteni
téged
egészen
a lelked
mélyéig

Fenyvesi Ottó fordítása

TARSOLY PÉTER

Csönd

Oson a csönd a fák között,
fekete éjbe öltözött:
fekete lánggal ég a nyár,
fekete füstje égre száll.

Susog a csönd az ágakon,
odasusogja bánatom,
fülel a cserje szótlanul,
haragos arca elsimul.

Körül a kormos éj lobog,
parazsa szürke alkonyok,
hamura pára, köd fakad,
zokog a néma ég alatt.

A ház

Kint tél van, hideg. Lehunytt szem a táj.
Jobb sorsuk várják jégbezárt rögök,
tettre kész tolvaj: a házak mögött
ólálkodik a lompos félhomály.

Itt bent meleg van. Anyaméh-meleg.
A falon innen villanyfény hasít,
elhessegeti elmém álmaít,
segít, hogy lássak, mikor felkelek.

Kint és bent közé téglá és üveg
feszül, teszi a dolgát: elválaszt,
összeköt. Csak áll, dacol a téllal,

se-kint se-bent üröket kibélel.
Nem akar semmit, már csak talán azt,
hogy le ne rontsa szédült örület.

Dadogás

lánghajú hajnal süpped előttem
tágul a táj
tejszínű felhők futnak a térben

jövő és múlt, múlt és jövő
mind relatív
kavarog bennem a kába kanál

Tánc

Suttog az éteri ének,
zendül a csend citerája,
ritmusa néma zenének
árad a májusi tájba.

Tó vize hajlik az éjben,
járja a csillagok árja,
táncol a sárga, az ében,
karjait ég fele tárja.

Perdül a Hold is a táncba,
megleli ő is a társát,
éjjeli tó koronája
kéreti mennyei mását.

Hús vize izzik a tónak;
alkonyi láz hova röppen,
fordul a Göncöl utónak,
s elsuhan ősi körökben.

Fárad a hangtalan álom,
lankad a nóta alája,
fesleni indul a bársony
májusi éj kupolája.

Nap tüze gyullad a sáson,
harsog a hajnali lárma,
ünnepi nép beleoszlik
májusi pirkadatába.

BENE ADRIÁN

óvatosan

Oroszlón fehér buszból alvó rendőr mér
sebességet remélem senki se kócos
RIP-476 Komlón tartózkodik
Homokbányánál mosolyogj
Kőlyukinál mérnek Mánfa felé kiszednek
pogányi elágnál drága fotók készülnek
RVM-158 fekete Merci Sásd-Dombóvár útvonalon
teljesít szolgálatot Vásárosdombón vadászik
Buxi a szokásos helyen őrzi a házat
KTJ-350 Magyarszék benzinkútnál mér
Hársfa végén szokott helyen fehér Fabia
fekete elfogó Siklóson kergetőzik
Mecseknádasd felé a szerpentinén Renault
kisbusz mér a faluban jutalmat osztanak
Birjánnál autó az árokban legénység jól van
konténerpályaudvar bejáratánál a szokásos
helyen kellő figyelemmel autózzatok
Hirdnél bográcsolnak két mikrobusszal
a hatvanas táblát nézik fehér kisbuszból
stoptáblázik a kakukktojás Komlón
pellérdi elág csatt szervek még nincsenek kinn
Himexnél jobban figyeljetelek mint én
megyei rendőrfőkapitány szeptember 1-jén 0 órától
október 31-én 24 óráig Baranya megye közigazgatási
területére vonatkozóan fokozottellenőrzést rendelt el
a jogszértő cselekmények megelőzése felderítése illetve
megszakítása érdekében ez Pécs a bicikliutakkal
szerintem csak az autósokat büntetik Nagykapornakon
nehogy valaki úgy járjon mint én
szilágyi elágazó felől benzinkút irányába
két kecske szalad az út szélén

próbaidő

majdnem száz munkahelyem volt
valahogy nem voltam szimpatikus
az álmom az volt hogy ápoló leszek
dolgoztam több szociális otthonban
gyalog járok érzem a tudóm a szívem
játszani nem annyira szeretek
negyvenhét éves vagyok újabban
gluténérzékenységet kaptam nem jó
a fehér kenyér marja a nyálkahártyám
akkor mit csinálhat ott lenn gondolj bele
attól lehet hogy mohó gyerek voltam
a menzán mindig összegyűjtöttem
repeta után még a maradék kenyeret
végül is szoktam játszani
otthon egyedül tollasozok
van ez a honlap szeretem az anatómiát
ott van a férfi és a női test az egész
animációk is belülről fel lehet fedezni
egy német orvos találta ki
hatvanezer kép rengeteg
érdemes megnézni a youtube-on
ahogy látszanak a testrészek nagyon szép
gyerekeknek nem jó felvágja a testet
és ilyen trükköket csinál hogy meghúzza
az inakat amik a kezét mozgatják
Japánban sokat szerepel ezzel szeretik
van egy egész csapata boncmesterek
sajnos a pszichológus miatt elbocsátottak
felírtam mindent ebbe a füzetbe
tudjátok a könyvtárosnak milyen fegyvere van
szépen megvonalmaztam hangtompítós
nem annyira szeretek kommunikálni velük
inkább kikerestem őket a facebookon
nézd ezt a darázst ez a röntgen-mikrotomográfia
most is csak egy hónapra kaptam munkaalkalmasságit
el kell mennem pszichológushoz
szerintem neki se voltam szimpatikus
csodálatos ahogyan szelvényenként beszkennek
és összerakják anélkül hogy elpusztítanák
nem kell hozzá megölni

nyelv

munka tartalom kitartás eredmény
már a nyugalomra is koncentrálnom kell
fontos és meghatározó pillanat
én természetesen elfogadom
a mások gondolkodását is egyaránt
sokan sokunk többek között én is
az okokat keresve a cselekmények alapján
átszellemülünk a céltól vezérelve
a kialakuló új világban észlelhető veszélyeire
válaszként jelenik meg talán ahol
az élet édes tudja hol a helye
miniszter úr kifejtett gondolatai
példamutató munkámmal hozzájárultam
mindenki keresi gondolatainak gyümölcsét
a hamarosan induló feszített tempó előtt
egy pillanatnyi megállás kikapcsolás
megkülönbözteti a hajszát a mindennapi
értékek minőségétől minősítésétől ezzel
a 21. században nincs is semmi baj
szeretni elismerni elfogadni érezni
rámutattak a célállomásokra célokra
professzor asszony tanító iránymutatásai
megváltozott igényekhez igazodó új kitörési pont
az én sikerem a térség sikere
társadalmunk fejlődése életszínvonala
köszönöm mindenkinek hogy ez a találkozó
csodás pillanat egyenlő teremtés
átszellemülünk nap mint nap
köszönöm a megtiszteltetést
új állomás jóisten
megoldja okosba ezt is
olyan szép cukiság
110 %-ot próbálok
feltámadás hamarosan
hálás vagyok
mindenkinek én
nem a zavarosban halászok

menedzser

egyszerűsítsük le a dolgokat
mi most más portfólióban vagyunk
szeretem ha le van egyszerűsödve
hozz az uraknak egy-egy üveggel abból
a jóból ott van hátul de gyorsba
mindenre is van engedélyünk érted
akármire nem adom a nevem
most is mekkora balhé van a kormányhivatalban
a ti cégetek mindig a minőséget képviselte
bele kell tolni százmilliót aztán bizonytalan
innentől rajtam keresztül tudtok majd
hatszempközt mondom ezt jobb közösen
egy jó üzletben mint egyedül egy rosszban
megvan a megállapodásom mindegyik megyében
rám az nem vonatkozik félig állami lettem
érthető hogy át kellett alakítani a rendszert
a miniszter úr az államtitkár úr
az államtitkár-helyettes asszony
koloniálbútor redbullhűtő serlegek akvárium
méretes apple monitor íratmegsemmisítő
gumi karszalag ov22 a wc-ben füstölő
nagyon rendesek vagytok értelek benneteket
hét előtt akkor érek haza ha rántott hús van
valami családi összejövetel mert különben
úgy lebasz az asszony hogy nem tudom
merre van az arra
joviális mosoly merev szem
ez itt most a főhadiszállás
innen irányítjuk a dolgokat
ha bármi gondotok van nyugodtan
keressetek
jó utat nektek

GÖDRI DÁNIEL

Hallgat a mély

Vágy igazát
rejtí a szád,
nyelvünk egy.

Halk mosolyod
visszafogod –
csöpp jéghegy.

Futva a vér
bőrödíg ér
álmodban,

tudd, mit akar,
lángja hamar
ellobban.

Lelked madár

A lélek repül,
amit dúdol, az madárdal.
Csak suhan, és egy pillanatra
szembenéz a vakvilággal.

S mit talál:
Nagy ürességet?
Vagy a vakság mást is lát,
mint koromsötétet?

Lelhet ott
csöppke fényt, mely
még csak pislákol, de majd
felcseperedik és lángol.

Ha kék folyóra hattyú szál

Ha kék folyóra hattyú szál
s, ha rét virága nyílik,
feltűnik majd egy roncs uszály,
és feljön, ím a hídig.

A vándor fáradt, jó öreg,
megint a dombra baktat,
a ház helyén csak pár cövek,
emléke tűznek, fagynak.

Hátrébb egy régi hársfa áll,
letérdel ott a vándor,
majd újra, s újra visszajár.
Miért, ki tudja, s hányszor?

Zabolátlan égzengés

Vihar közeledik
mindent széttiporva,
sötét fellegeit
baljósan sodorja.

Fekete ég nyerge alatt
villám-ló száguldoz,
vére forr, gőzölgő
sörénye még habos.

Orrlyukán szelet fúj,
nyerít, majd felhorkan,
tajtékzó viharként
a földre ledobbant.

Árnyjáték

Az est a gesztenyésre dült.
Valami felejtett lámpa
túlról szürke képeket küld,
a függöny kék parfümpára.

A sárgás fal mint vászon áll,
árnyak hajolnak ölelőn,
akár egy finom, hímzett pár
összezárt, régi legyezőn.

Égi zsákmány

Látod a darvakat?
Látod, hogy milyen könnyedén suhannak a mérgező
ködön át?
Testük mily kecses, de vergődik
a két deszka-merev, börtön szárny között.
Előre, előre, suhanva, csillogva, felszegett fejjel
menetelnek
a nyomorúság kopár telébe...

De mily stílus,
mily pompa,
mily magasra ível röptük!
Alattuk a lucskos keselyűk keringenek
és várják,
hogy jöjjenek a dicső döglegyek.
Fejjel lefelé estelen repülnek,
szemük befelé fordulva kutatja a hallgatható teljességet.

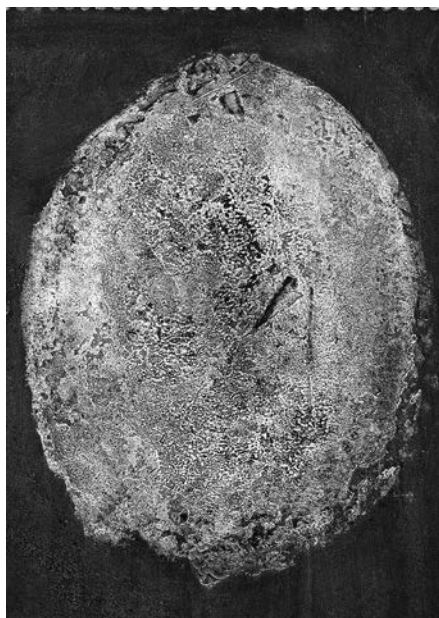
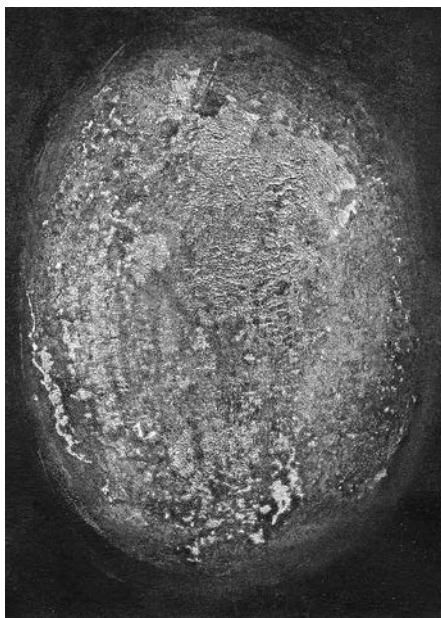
Lásd!
Lásd, mennyi szél nyomja őket felfelé,
apró szél, apró rezdülés,
utána üvöltő cúgok harsonája zeng
fülsüketítően fejükben,
és csak várják és várják a végét mindennek.

Beletép a húsba,
a testében úszó erek hangtalanul szakadnak meg,
kijelölt utak haladnak át rajtuk,
a Halál örvend a zsákmánynak, s közben reméli,
hogy e vér joga tulajdonosához visszaszáll.

Kiszáradt álom

Az erdő véne őrzi arcát a múltnak,
benne évszázadok kincsei lapulnak.
Medúza ágaik fonnyadó üstökén
sóhajtozva nyögnek a végtelen ölén.
Zokogón karjait ég felé kitarja,
emléket idéz rőt magányossága...
Zöld színű álmát már régen elfeledte,
kietlen földbe gyökerezett a teste:
Görnyedt kucorgó. Reménye? Szinte semmi...
Mormolja halkan, de jó volna szeretni...

MÁNYOKI SOMA

Fekete nap

Pár hete lettem csak tizennyolc éves. Küszöbön állt az érettségi, és a szobámban ülve egy könyvet olvastam az ablak előtt. Már egy jó órája ülhettem ott, amikor történt valami.

Egy pillanat műve volt az egész. Ha kívülről néztél volna akkor, nem értenéd, miről beszélek, hisz látszólag semmilyen esemény nem zavarta meg annak az álmos, szürke februári délutánnak a nyugalvét. Nem robant bomba az utcában, amire az ablakom nézett. Nem kapott édesanyám szívrohamot a szomszéd szobában. Talán elszáguldott egy szirénázó mentőautó száz méterrel arrébb, az Üllői úton, de ennyi. Csend és nyugalom.

Mindeközben én ott, a székben elkezdtem mélyebben venni a levegőt. Szemeim meredten bámultak a szemközti, sivár társasház kopott erkélyei mögül felbuzgó feketeségre. A pulzusom lassan emelkedett, ahogy a helyzet megértése tökéletesedett a tudatomban. Nemsokára elhatalmasodott rajtam a pánik, és a bugyborékoló, őrzöngő, kátrányos semmi a szobám falainak kontúrtalan szélén kezdett el vadul betörni. Nem emlékszem, mennyit ültem ott. Egy örökkévalóságnak tűnt. Az agyamban egy iszonyatos élet képei jelentek meg. Egy természetellenes, emészthetetlen létezésé, ami mégis ott volt, égette az elmém mint egy új, fekete nap. Egy idő után felálltam, átmentem a szomszéd szobába és leültem édesanyám mellé a kanapéra. Ő ebben a kimosott, szürkeárnyalatos valóságban is észrevette, hogy sápadt vagyok, és megkérdezte, van-e valami baj. Pár másodpercig némán, hátravetett fejjel bámultam a plafonon örvénylő éjszakába, majd azt válaszoltam: „Semmi”. Hat év múlva tudtam először ránézni az anyámra rettegés nélkül.

Szeretném elmondani, hogy mi történt azon a napon, de nagyon nehéz. Én magam is tíz éve várok, hogy végre megtalálhassam a választ. Várom kellett a megfelelő időpontra, hogy elinduljak ezen az úton, és most, hogy itt vagy, velem jöhetsz te is!

Napsütötte erdők közé vezet az utunk először! Egy világba, amiben a vándort nyugati, meleg szelek hajtják előre felfedezés és kaland felé vezető útján. Zöld dombok tengere hullámszik, a buja rengetegből karsú sziklák szöknek az égbe, vakító fehérségű kastélyok oldalát támasztják. Gondtalan zene hangjait hozza a szél, a meleg fényű ablakok szemei messze pislognak. Távolabb az erdő titkos zugaiban az árnyas levegőt

kristálytisztá patak friss-fanyar illata tölti meg, csobogó vizén ezernyi szikrára pattan szét a napsugár. A vadon sokféle zezzuga tátong, termékeny csend honol, de aki ismerős itt, tudja, hogy a sötétből mennyi élet figyel. Minden fa, minden mohalepte kő titkot, kincset rejthet, és a figyelmes vándor a lombok foltos félhomályában megannyi csodás lény elsuhanó alakját fedezheti fel.

Ez a hely volt az otthonom. Ilyen helyeken kalandoztak a gondolataim fiatal koromban. A fejem telis-tele volt csodákkal, mesékkal, szépséggel. Teljesen el tudtam veszni a fantáziám szülte világokban. Befelé éltem az életet, gyermeki lelkesedéssel kergettem az elmém barlangrendszerében villódzó, álomszerű képeket. Tudomást sem vettem a valóságról.

A valóság... Nem sokat beszélünk róla, igaz? Pedig annyiféleképp lehetne. Az elménk elindul felé, de hamar visszahőköl. Túl nagy, túl ormótlan, mindenhol ott van, minek is fárasszuk az agyunkat vele? Így is épp elég terhet hordunk a vállunkon.

A világ sajnos távolról sem nevezhető tökéletesnek. Mindig több a rossz, mint a jó. Bizalmatlannak, óvatosnak kell lenni vele. Vigyázni kell, nehogy túlcsoorduljon a lelkesedésünk!

Aztán meg egy kicsit unalmas is. A jót is, rosszat is egész hamar meg lehet szokni. Meg lehet tanulni a szabályokat, ki lehet ismerni a világot, nem is kell túl sok idő hozzá. A valóság könnyen és gyorsan belakható.

Volt egy rejtélyes pillanat valahol a gyerekkoromban. Egyszer valahogy felébredtem a befelé nézésből. Elkezdtem megérteni, hogy minden szépség, amit kiötlök, a valóságban gyökeredzik. Nem annyira teremtés ez, mint inkább újrakombinálás, hajlítás, nagyítás, kicsinyítés.

Ettől fogva elkezdtem jobban odafigyelni a valóságra. Hamar rájöttem, hogy számomra ez a figyelés nem csak egy cselekvés a sok közül. Nem azért teszem, hogy információt szerezzek a céljaim elérése érdekében. A szemlélődés maga a cél. Sőt, talán még annál is több.

Lenyűgözött, hogy a mesebeli tájak, amiket a fejemben, könyvekben, vagy később a képernyőn láttam, a valóság sokféleképp megtört visszhangjai. Valahol odakint a világban tényleg hullámszanak a végtelen elíziumi mezők és Lothlórien dús lombjai. A világok, amelyekre elvágódással, az elképzelt távolság romantikájával gondoltam, itt vannak mind a Földön.

Amikor erre rájöttem, többé nem a fantáziám játékos szikrázása nyűgözött le igazán. Megláttam a napsütötte erdőket magam körül, a karcsú sziklákat, a friss vizű patakokat. Meghallottam a tábortüzek lobogását, éj-

féli lombok neszezését, távoli viharok dübörgését. Nem meséltem többé színes meséket magamnak. A valóság lett az én mitológiám. A rejtélyek és misztikum olyan forrása, amit sosem lehet teljesen megszokni vagy belakni.

Számomra a valóság szüntelen, öröklétű, lüktető, soha meg nem unható gyönyörűség. Az alakok, színek, jelentések és jelentőségek tánca. Fény és sötétség örök csatatere, ezer élet és millió történet bölcsője és sírja. Felfoghatatlan, részegítő bonyolultság, amit gondolkozó lelkek sokasága köt gondosan kévékbe, zsinór helyett szavakkal és érzésekkel. Minden apró tárgy, minden mozdulat a valóság teljes súlyát mozgatja meg játékos könnyedséggel, és folytatja az őt megalkotó végtelen történetet valamilyen új formában.

Az első emlékeim az óvodából vannak. Nem is olyan kevés, elég jól emlékszem, milyen volt kicsinek lenni. Az ovinak hatalmas kertje volt, jelentős részét egy nagy játszótér tette ki. Ez a kert maga volt a világ. Amikor ott voltam, szüntelenül a tér misztikuma járt a fejemben. Az univerzumom hatalmas, beláthatatlanul ősi és jelentőségteljes objektumok köré szerveződött, mint például az ovi és a bölcsi egymás melletti épületei, vagy a magas, fák mögé rejtőző betonfal, ami a kert hátsó végénél jelezte a halandó lények világának határát.

Általában nem merészkedtünk túl messzire az ovi épületétől, volt ott közel homokozó, mászóka elég. Nehéz szavakba önteni, hogy az alig negyvenméternyire húzódó fal mennyire távolinak tűnt. Volt arra is pár játék, ezek farönkökből készültek, nyikorgósak és kopottak voltak. De nem a régiségük miatt nem játszottunk velük soha, hanem mert ott voltak a falnál. Mert az a hely egy másik világ volt, tudtad, érezted, hogy ott máshogy süt a nap, másfelől fúj a szél és a dolgok mélyen, lényegükben eltérőek, mint minden, amit ismersz.

Képzeld el egy kis falut! Egy pár kunyhót, amik összeverődve üldögélnek egy sziklás kis teknő alján. Ebben a faluban él a családod, a barátaid, mindenki, akit ismersz. A házak között nagy tábortűz ég, a fényénél és melegénél gyűl össze minden ember a faluból. Beszélgetnek, megismerik egymást, látják egymást megöregedni. Az a szikkadt kis hegyoldal, bármily hihetetlen is, de mindig megtermel annyit, hogy az emberek eléledgéljenek valahogy. A fiatalok sokszor mászkálnak el a környékre felfedezni. Sziklák, dombok, csenevész bozótosok közt keresnek rejtett ösvényeket. Próbálják meglátni, hogy pontosan mi is ez a hely, ahol élnek. Felderíteni, hogy mi mindent rejthet, adhat. Egy idő múlva elérnek egy szakadékhoz. Fekete, tátongó mélységhez. Odamerészkednek a széléhez, óvatosan kihajolnak fölé, de elszédülnek. Nemsokára visszamennek a többiekhez. Mindig ugyanez történik, bármerre induljanak is. A kicsi falu

egy szigeten van, a sziget pedig a sötétség óceánján úszik. Véges fény és végtelen sötétség.

A szakadék és az ovi kertjének hátsó fala közt nincs lényegi különbség. Mindkettő az ismert dolgok peremén létező akadályt jelenti. A határmezsgyét egy belakott, kiismert világ és a vad végtelenség magyarázhatatlan homálya közt.

Miért fontos mindez? Hogy megértsd, mi a fontos számomra az életben. Szerettem mászókázni, homokozni és mindenféle izgalmas kalandot kitalálni a játszótársaimmal. De igazán csak akkor dobogott fel a szívem, amikor a fák árnyékában meghúzódó falat kémleltem. Ez jelentette számomra az igazi valóságot, az élet értelmét. Nem az, hogy megtudjam, mi van a falon túl, hanem, hogy ott legyek a közelében, hogy a határvonalat járhassem megfogható és megfogalmazhatatlan közt.

Én is megtaláltam a sötétség óceánjának peremét, lenéztem a mélybe és onnantól kezdve sosem tértem vissza a faluba igazán. A tűz éppen úgy melengetett engem is, mint a többiek, de nekem sosem lett ez a melegség az otthonom. Helyette a szívembe zártam, hogy ne fagyjak át hosszú sétáimon odakint, a szakadéknaál.

Érzed, hogy amiről beszélek, az nem pusztá képzelgés, nem egy színes mese? Kevés dolog olyan kérlelhetetlenül, elvitathatatlanul valóságos, mint a tudatunk peremén túl hullámzó feketeség. Ritkán kerülünk szembe vele, mert a legtöbb dologról, amire gyakran kell gondolnunk, rendelkezünk ismeretekkel. De ha van kedved, most is vethetsz egy pillantást a szakadék felé.

Nézz körül! Mit látsz? Autókat, fákat, eget, embereket? Szabályokat, feladatokat, kihívásokat, rendet. Az érzékelésed és az elméd szorgos munkával térképezik fel körülötted a jelentések rendszerét már ismert fogalmak, levont tanulságok segítségével. A fény és az értelem világában vagy akkor is, ha sötét éjszaka van. Most pedig gondold arra, hogy meg fogsz halni!

Ha tovább nem is, de egy kósza másodpercre valószínűleg megláttál valami sötétet és fenyegetőt megmozdulni ott, a távolban. A világ valahogy fakóbb lett egy-két árnyalattal és a dolgok nem ugyanazt jelentik, mint egy perccel ezelőtt. A halál tudatának jelenléte fagyos hideggel tölti meg az elmédet. Felfüggeszti a rendet és üressé teszi a kihívásokat.

A világ szépségébe vetett hitem megvédett. Ez volt az oka, hogy amikor gyerekként elértem a szakadékot, és belebámultam a mélységeibe, nem rendültem meg, sőt, izgatott lettem. Valamiért ebben a sötétségben nem a halál lehetőségét, nem ezer démon és szörnyeteg tipró rohamát, hanem a felfedezés lehetőségét, rejtélyek tárházát láttam. Gyerek voltam még, és tudtam, kicsi vagyok hozzá, hogy a valóság nagy titkainak nyomába eredjek. Kísérleteztem, gondolkoztam, az ismert világ cakkos szélének szikláin közt ugráltam, néha átlendültem egy-egy kisebb hasadék felett, és nem féltam a zuhanástól. Alig vártam, hogy idősebb, okosabb legyek, és a legnagyobb izgalommal töltött el a gondolat, hogy egy nap, mikor felkészültem rá, bárkát építsek, kihajózzak a végtelen tengerre, és feltérképezem azokat a szigeteket, amiknek az alakját a parton sétálva már sokszor véltem a távolban felfedezni.

El tudod képzelni, milyen volt ott ülni ennek a fenséges szirtnek a szélén, lelógatni a lábam, és nézni el a hullámozó ismeretlen fölött, bele valamiféle kozmikus, csillagporban tündöklő naplementébe? Hallottam magam mögött a falu zsviját. Éreztem magamban a tűz melegét.

Nehéz ennél romantikusabban megfogalmazni, hogy filozófus akartam lenni, igaz? Azt gondoltam, hogy az életem nagy igazságok keresésével fog telni. A tinédzserkor tomboló, naiv egoizmusát én nem kicsapongással és a társadalom szabályainak megszegésével töltöttem, hanem fantáziálással arról, hogy milyen nagyszerű dolgokat fogok véghez vinni. Naivabb és egoistább voltam minden társamnál. Nem értem be csekélyebb ambícióval, mint hogy választ találjak az élet nagy kérdéseire és megváltoztassam a világot.

Talán nem meglepő, hogy kissé magányos voltam. Nem nagyon voltak barátaim. Voltak játszótársaim, akik mellett normálisnak érezhettem magam. Mások számára a kegyetlenkedés céltábláját jelentettem. Az egyedüllét problémájára mindenestre hamar megoldást találtam. Önmagammal beszélgettem.

Nem hiszem, hogy el kéne mondanom, milyen, amikor az ember saját magával folytat eszmecserét. Lehet ezt a belső hangot sokféle néven nevezni. Lelkiismeretnek, józan észnek. El lehet képzelni egy kis figuraként, aki, mint a mesékben, az ember vállán ül, és jó vagy rossz irányba tereli a dolgokat, amennyire tudja.

Én nem képzeltem el sehogy, nem adtam neki nevet. Egészen természetes volt számomra, hogy van egy belső hangom, akivel beszélgetek, és aki helyesli vagy rosszallja a cselekedeteimet. Számomra ez a hang a magány ellenszere volt. Ott volt, hogy legyen kivel meghányyni-vetni a dolgokat. Együtt csodálkoztunk rá a világra. Segített gondolkozni, kitalálni,

megfejteti. Leteremtett a kicsinyes, önző dühöngésért. Nem volt mindentudó. Sokszor hallgatott, amikor szükségem lett volna a tanácsára, mert ő se tudta mindenre a megoldást. De mindig próbálkozott. Igyekezett többet, jobbat kihozni belőlem. Mindig a jó út felé terelt.

Nem csak hittem a hangnak, hanem nagyon jól megtanultam odafigyelni arra is, mikor hallgat el. Mikor csend és nyugalom kezdett keletkezni a fejemben, tudtam, hogy közeledem a megoldáshoz. Képzeld el, hogy vitatkozol valakivel, aki sokkal jobban ért egy témához, mint te! Valakivel, aki nem hord le egyből, hanem türelmesen és megértően próbál rávezetni, hogy mit látsz rosszul. Megvárja, hogy kicsit kitombold magad, majd segít benne, hogy magadtól érh el a megfelelő konklúzióra. Akkor pedig csak hátradől és csendben mosolyog.

Ez a hallgatás, ez a belső csend rendkívül erős jel volt számomra. Amikor eljutott odáig a társalgás, hogy a hang elhallgatott, tudtam, hogy le kell vonnom a szükséges konklúziókat, és ezek fényében folytatni az életem. Általában képm is voltam erre.

Végül nem lett filozófus belőlem. Nem rendelkeztem a tudós élethez szükséges önfegyelmekkel. Sosem merültem el filozófiai olvasmányokban. Egyszerűen nem érdekelt, hogy a felvetéseimet száz évvel korábban megcáfolta vagy megerősítette-e már valaki. Ezért aztán nem is tölthetem meg ezt a könyvet igazán magvas, az emberi szellem eddigi, több ezer éves szárnyalását figyelembe vevő gondolatokkal. Én nem foglalkozok össze, nem hasonlítgatok, és nem hagyom, hogy elvonják a figyelmem.

Ez nem arrogancia, nem kicsinylem le mások szellemét. Sokszor irigyen tekintek a sziklára, amit a tudósok munkája teremt. Csak ez adhat alapot a jövő nemzedékek városai számára. De én nem sziklát jöttem építeni.

Én művész vagyok. A célom nem a múzeumok homálya vagy a tankönyvek hasábjai, hanem a te lelked! Vadászni hívlak! Elragadlak messze az otthonod melegétől, ki a csillagos ég alá! Az éjszaka hús ölén letérdelünk majd egy fekete mezőn, és egymás vállára tett kézzel fogunk várni, amíg a szívverésünk lehalkul, hogy végre tisztán hallhassuk a sokféle ragadozó állatot a sötétben. Ott, a vágtazó vadak közt addig küzdünk majd, ellenállva a félelemnek és a megrázkódtatásnak, amíg a bestiák meg nem hálnak, vagy meg nem szelídülnek. Amikor vége, visszatérünk az otthonunkba. A sötétben a lépteinket karmos lábak kopogása kíséri majd, és onnantól a házunkat szörnyek fogják őrizni.

Azon a februári napon kezdtem el dolgozni egy feladaton, amit az iskolában, filozófiaórán adtak fel. A téma az egzisztencializmus volt, és én kivettem a könyvtárból egy könyvet, amiben Martin Heideggerről írtak. Ahogy ültem az ablakom előtt a könyvet olvasgatva, felötlött bennem egy gondolat.

Ekkor már túl voltam pár oldalon, amelyek egytől egyig a híres filozófus létezésről kialakított elméleteit taglalták. Ez volt az első alkalom, hogy igazán próbáltam valamit kezdeni egy másik ember gondolataival az én izgalmas, nagy sötétségemet illetően.

Heidegger egy igen összetett gondolatrendszeréről beszélt, a létezés egyes állapotait próbálta azonosítani és leírni. Olvasás közben arra jutottam, hogy olyasmit csinál, amit én is szeretnék majd egyszer. Mégis, valahogy picit gyerekesnek tűnt ez az egész. Ez a sok szó, ez a kibogozhatatlan, bekezdésről bekezdésre áradó folyama a megértésre irányuló mondatoknak mind mintha kiürült utcák poros betonjára folyt volna ki, hogy ott pillanatok alatt elpárologjon.

Ezen még valószínűleg mosolyogtam. Fölényes tudatában voltam, hogy én majd jobban fogom ezt csinálni. A fejemben pár másodpercig még ott visszhangzottak a fiatalságom beképzelt hangjai.

Aztán egy nagyon egyszerű gondolat jutott az eszembe. Mi van, ha Heidegger is és én is buták vagyunk? Mi van, ha igazából semminek nincs értelme?

És a fejemben nagy, nyugodt, méltóságteljes csend felelt a kérdésre.

Emlékszem, hogy a szemközti ház erkélyeit nézegettem, csak úgy, kalandozva a tekintetemmel. Amikor az a pokoli csend felharsant a fejemben, a világ ott, a szemeim előtt pusztult el. Egy másodperc telt csak el, de mindaz, ami visszanézett rám, már nem élt. A szürke világ repedező felületei mögül a saját szívem egyre gyorsuló dübörgéssel kezdte pumpálni a teremtés hömpölygő vérét. Abban a pillanatban összetörtem én is, mert hittem a hangnak. Elhittem, végérvényesen, visszavonhatatlanul, hogy a világnak nincs értelme.

A szemem előtt megjelentek egy ilyen tudatban leélt élet képei. Láttam a háborút, ami előttem állt. Nem volt benne semmi hősiesség, semmi színes, vagy lelkesítő. Vért láttam. Rengeteg fullasztó, fekete vért. Nem akartam így élni. Azt éreztem, hogy meg kell halnom. Ott, rögtön.

Szóval ifjú Soma túl merészen ugrált a szakadék szélén, és egy nap véletlenül beleesett. Nemsokára utána mehetünk, de most egy kicsit ücsö-

rögiünk még el itt, a parti sziklák között! Nézzünk körbe! Jobbra lankás dombok mögött látszanak a falu fényei, halk zsvaj szűrődik felénk. Balra nyugodtan, méltóságteljesen hullámszik a nagy, sötét tenger. A kérdés az, miért indulna bárki arra? Én kivétel voltam, mert engem vonzott oda valami, de te miért gyere utánam? Hisz eddig csupa szörnyűséget vetítettem előre. Válságot, szenvedést, félelmet. A világ összeomlását.

Nincs elég megválaszolatlan kérdés az ismeretünk keretein belül? Nincs épp elég megoldásra váró probléma? Miért ugorjunk fejest a kibogozhatatlan káoszba, tegyük ki az agyunkat az ezerfelől felhangzó üvöltés sokkjának? Meg lehet találni a helyünket szépen nyugodtan a világban, rendezhetjük a dolgainkat a tűz fénykörében, értékeket teremthetünk és képviselhetünk, lehetünk erkölcsösek, szeretetre méltóak, erősek. Leélhetünk egy szép és teljes életet anélkül, hogy akár csak egyszer is hosszabban kelljen a szakadék felé néznünk, vagy hallgatnunk a végtelen tenger morajlását.

Vannak nagyon egyszerű szavak, amiket kimondhatunk, mielőtt a sötétség túl közeli sűrűlné a tudatunkat. Például, hogy kit érdekel? Úgyse lehet tudni. Ezek a szavak nagyon sok betonfalra vannak ráírva emberek tudatainak a peremén. Más falak telis-tele vannak képletekkel, egyenletekkel, és sok-sok olyan is van, amikre hatalmas, aranyosan fénylő betűkkel Isten neve van ráfestve.

Én vagyok a legjobb példa rá, milyen veszélyes ezeket a falakat lerombolni, és kitenni magad annak, ami odakint lakik. Az eddigi életem egyharmadát éltem le úgy, hogy szabadon tombolt a fejemben a sötétség. Minden nap a kiúttalanság gondolatával keltem és feküdtem. Azon a februári délutánon az én kis udvarom körül leomlottak a védművek, és soha nem épültek vissza. A mai napig, a pillanatig, amikor e szavakat írom, a tenger jeges vize bármikor utat törhet akár az elmém legféltettebb zugába is. Ez nem épp ideális állapot, és néha irigykedve gondolkodom azokra, akiket jól megerősített, szilárd falak védenek.

Ennek ellenére a célom már rég nem az, hogy visszaépítsem az erődöm, és téged sem téglát pakolni hívtalak magammal. Azt akarom megmutatni, hogy a végtelen tengert és a mi kis világunkat máshogy is egymáshoz lehet illeszteni. Nem kötelező kizárnunk az életünkől ezt a hatalmas erőt, nem muszáj rettegnünk tőle.

Ami most jön, az viszont nem ennyire lelkesítő. Soma lezuhant a mélybe, és nekünk ideje utána ugrani. Nemsokára összecsapnak a fejünk felett a hullámok, és meghalljuk odalentől a szörnyek üvöltését. A vadászat most kezdődik.

[...]

SZÁMUNK SZERZŐI

Korinek Janka (1997, Veszprém) pszichológus. Budapesten dolgozik és tanul.

Zentai Adél (1985, Budapest) jogi és divattervezői tanulmányokat végezett külföldi és hazai egyetemeken. Jelenleg ügyvédként dolgozik, verseket és prózát ír és publikál.

Petrik Iván (1971, Balassagyarmat) író, levéltáros, muzeológus. Gannán él. Legutóbbi kötete: *Nővérsérülések*, Napkút kiadó, 2021.

Mohai V. Lajos (1956, Nagykanizsa) József Attila-díjas költő, író.

Bogdán József (1956, Zenta) vajdasági költő. Az általános iskolát Kanizsán és Nagybacskeken végezte, a szabadkai egyházi klasszikus gimnáziumban érettségizett 1976-ban. A teológiát horvátországi Diakováron fejezte be 1983-ban. Ugyanabban az évben pappá szentelték. Több bácskai és bánáti községben volt segédlelkész és plébános, jelenleg Pancsován teljesít papi szolgálatot. Legutóbb megjelent kötete: *A szavak néha kövek*, Újvidék: Forum Könyvkiadó, 2017.

Szegedi Kovács György (1959, Szeged) lelkesnek tanult, 1987 óta közöl verseket. Székesfehérváron él és dolgozik. Legutóbbi kötete: *Fehér, Vörösmarty Társaság*, 2020.

Hegedűs Vera (1991, Kaposvár) legutóbbi kötete: *Ostoba, Műút* könyvek, 2021.

Debreczeny György (1958, Budapest) legutóbbi kötete: *Nincs semmi*, Tandori úr, AJ Téka, 2021)

Hörcher Eszter (1984, Budapest), irodalomtörténész. Budapesten él és dolgozik.

Szemes Péter (1979, Zalaegerszeg) irodalomtörténész. Kaposváron él és dolgozik.

Mosonyi Kata (1949, Mosonmagyaróvár) kritikus. Pécsen él.

Csík Mónika (1978, Zenta) a Magyar Szó napilap lektora. Szabadkán él.

Kilián László (1961, Várpalota) író, a Művészetek Háza Veszprém munkatársa. Legutóbbi kötete: *A vas mítosza*, Napkút kiadó, 2020.

Bíró József (1951, Budapest) József Attila-díjas költő és performer.

Simon Grabovac (1955, Doboj) szerb költő, Újvidéken él.

Tarsoly Péter (1977, Tapolca) középiskolai tanárként dolgozik, angolt tanít. Tanári diplomáját Szombathelyen szerezte.

Bene Adrián (1977, Pécs) a Pécsi Tudományegyetemen tanult. Középiskolai tanárként dolgozik, emellett óraadó a PTE-n. Pécsen él, irodalommal és filozófiával foglalkozik. A Holdkatlan szerkesztője.

Gödrösi Dániel (2005, Sepsiszentgyörgy) a váci Boronkay György Műszaki Gimnázium tanulója. Erdőkertesen él.

Mányoki Soma (1992, Budapest) diplomáit a BME-n és a Pécsi Tudományegyetemen szerezte. Projektmenedzserként dolgozik Budapesten.

Bátai Sándor 1955-ben Veszprémben született. A grafika mellett installációkat és művészkönyveket is készít. A *Kezdet* című sorozata az utóbbi két évben készült. Budapesten él. 1995-2020. között készült papírmunkáiból az alábbi oldalon látható válogatás: <https://bataisandor.blogspot.com>

A Vár Ucca Műhely számait a következő üzletekben biztosan meg tudja vásárolni

Relay Café 1446 Aréna – **1148 Budapest**, Hungária körút 48.
Inmedio 2410 Óbuda Auchan – **1033 Budapest**, Szentendrei út 115.
Inmedio 2401 Bp Campona – **1223 Budapest**, Nagytétényi út 37-47.
Inmedio 2417 Bp Pólus Center – **1152 Budapest**, Szentmihályi út 131.
Inmedio 2103 Soroksár Auchan – **1239 Budapest**, Auchan Soroksár, Bevásárló utca
Inmedio 2441 Budaörs Tesco – **2040 Budaörs**, Kinizsi út 1.
Inmedio 2102 Budaörs Auchan – **2040 Budaörs**, Auchan, Sport utca 2.
Inmedio 2104 Törökbálint Auchan – **2045 Törökbálint**, Torbágy utca 1. B/420
Inmedio 2135 Budakalász Auchan – **2011 Budakalász**, Omsz Park 1.
Relay 1113 Érd Stop Shop – **2030 Érd**, Budai út 13.
Inmedio 2126 Solymár Auchan – **2083 Solymár**, Szent Flórián utca 2.
Inmedio 2101 Fót Auchan – **2151 Fót**, Fehérkő út 1.
Inmedio 2847 Dunakeszi -Fót Te – **2120 Dunakeszi**, Fóti út 120.
Inmedio 2150 Maglód Auchan – **2234 Maglód**, Eszterházy János utca 1.
Inmedio 2105 Sz.miklós Auchan – **2310 Szigetszentmiklós**, M0, Háros utca 120.
Relay 1101 Tatabánya MÁV – **2800 Tatabánya**, Győri út 1.
Inmedio 2506 Komárom Igmándi u – **2900 Komárom**, Igmándi út 11.
Inmedio 2112 Salgótarján – **3100 Salgótarján**, Erzsébet tér 5.
Inmedio 2305 Mezőkövesd – **3400 Mezőkövesd**, Mátyás király út 101.
Inmedio 2303 Miskolc Auchan ex – **3500 Miskolc**, Pesti út 9.
Inmedio 2327 Miskolc Auchan – **3527 Miskolc**, József Attila utca 87.
Inmedio 2707 Debrecen Malom... – **4027 Debrecen**, Füredi út 27.
Inmedio 2702 Debrecen Auchan – **4031 Debrecen**, Kishatár utca 7.
Inmedio 2715 Debrecen Tesco – **4031 Debrecen**, Kishegyesi út 1-11.
Inmedio 2706 Fehérgyarmat – **4900 Fehérgyarmat**, Kossuth tér 3-5.
Relay 1702 Szolnok MÁV – **5000 Szolnok**, Vasútállomás, Jubileum tér
Inmedio 2809 Szolnok Auchan – **5000 Szolnok**, Szandaszőlős, Felső Szandai rét
Inmedio 2920 Szolnok Volán Üzlet – **5000 Szolnok**, Ady Endre út 15.
Inmedio 2805 Orosháza Vásárcsarnok – **5900 Orosháza**, Könd utca 47-49.
Inmedio 2830 Orosháza Tesco – **5900 Orosháza**, Vásárhelyi út 23/a.
Inmedio 2220 Kecskemét Auchan – **6000 Kecskemét**, Dunaföldvári út 2.
Inmedio 2209 Csongrád Fő u – **6640 Csongrád**, Fő utca 2-4.
Inmedio 2202 Szeged Auchan – **6722 Szeged**, Zápor utca 4.
Inmedio 2508 Bonyhád – **7150 Bonyhád**, Szabadság tér 12.
Inmedio 2902 Kaposvár Pláza – **7400 Kaposvár**, Kaposvár Plaza, Berzsenyi utca
Inmedio 2504 Pécs Árkád – **7622 Pécs**, Árkád, Bajcsy-Zsilinszky utca
Inmedio 2109 Szfvár Auchan – **8000 Székesfehérvár**, Holland fasor 2.
Inmedio 2002 Pápa Kossuth u. 3 – **8500 Pápa**, Kossuth Lajos utca 30.
Inmedio 2915 Nagykanizsa TESCO – **8800 Nagykanizsa**, Tesco, Boszorkány utca 2.
Inmedio 2613 Győr Vásárcsarnok – **9001 Győr**, Herman Ottó utca 25.
Inmedio 2632 Győr Árkád – **9001 Győr**, Árkád, Budai út 1.
Inmedio 2602 Sopron – **9400 Sopron**, Széchenyi tér 13.
Inmedio 2608 Szombathely Szűrcs – **9700 Szombathely**, Szűrcsapó utca 4.
Inmedio 2612 Kőszeg Városház u – **9730 Kőszeg**, Városház utca 5.

Keresse lapunkat a Relay vagy az Inmedio üzleteiben!

valamint kapható az Írók boltjában (Budapest, Andrásy út 45.)
és Veszprém-ben az Utas és Holdvilág antikváriumban.